

НАЦІОНАЛЬНА ГВАРДІЯ
УКРАЇНИ

Психологічне та інформаційно-пропагандистське забезпечення службово-бойової діяльності частин та підрозділів Національної гвардії України

Строков І.В.

**електронний
навчальний посібник**

Київ – 2024

Рекомендовано до видання рішенням вченої ради Київського інституту Національної гвардії України від 30 листопада 2024 р.

Рецензенти:

Користін О.Є. головний науковий співробітник Державного науково-дослідного інституту МВС України, доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки та техніки України.

Плаксін А.А. заступник начальника факультету з навчальної та наукової роботи-начальник навчальної частини факультету службово-бойової діяльності КІ НГУ, кандидат педагогічних наук.

Психологічне та інформаційно-пропагандистське забезпечення службово-бойової діяльності частин та підрозділів Національної гвардії України : електронний навчальний посібник / І.В. Строков. - Київ : РВ Київського інституту Національної гвардії України, 2024.

У навчальному посібнику розглядаються актуальні питання організації психологічної підготовки військовослужбовців Національної гвардії України, визначено її зміст та структуру, завдання та комплекс практичних рекомендацій щодо спрямовані на опанування військовослужбовцями сучасних методів і прийомів, здатних підвищити їх стресостійкість та набуті практичні подолання посттравматичних стресових розладів в умовах бойових дій, а також під час виконання завдань за призначенням.

У посібнику комплексно розглядаються питання протидії інформаційно-пропагандистському впливу противника, яка складової психологічної підготовки та сформулюються практичні рекомендації щодо успішного його подолання.

2

УДК 159.98:351.743(477)(0.034.07)

ISBN 978-617-7862-97-9

С 86

© Строков І.В.

Київ, 2024

Інструкція щодо використання електронного навчального посібника

3

Електронний навчальний посібник «Психологічне та інформаційно-пропагандистське забезпечення частин та підрозділів Національної гвардії України» підготовлено відповідно до вимог Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про захист персональних даних», «Про авторське право і суміжні права», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», наказу Міністерства освіти і науки України від 02.05.2018 № 440, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 24 травня 2018 за № 621/32073, національних стандартів України ДСТУ 3017-2015 «Видання. Основні види. Терміни та визначення понять», ДСТУ 7157:2010 «Інформація та документація. Видання електронні. Основні види та вихідні відомості», стандартів освіти з урахуванням вимог державних санітарних правил і норм та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність у сфері науково-методичного і матеріально-технічного забезпечення системи освіти.

Навчальний електронний посібник (далі – е-посібник) – є електронним навчальним виданням із систематизованим викладенням навчального матеріалу з дисципліни «Управління психологічним забезпеченням частини та підрозділів Національної гвардії України», що викладається для здобувачів другого рівня вищої освіти та відповідає освітній програмі, містить цифрові об'єкти різних форматів та забезпечує інтерактивну взаємодію

Структурно е-посібник складається зі вступу, змісту основного тексту (матеріалу), питань для самоконтролю та переліку використаних джерел.

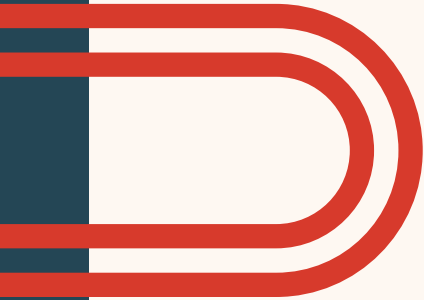
Основний текст е-посібника складається з 3 тематичних блоків (розділів), які об'єднані в 7 тематичних компонентів (навчальних тем), які можуть використовуватися у вигляді матеріалу для вивчення навчальної дисципліни в цілому та так й вивчення окремими темами.

Структурні елементи е-посібника відтворені у вигляді текстового матеріалу, із використанням комп'ютерної програми Microsoft PowerPoint, зображень, інтерактивних елементів та їх комбінацій. Для роботи е-підручника додаткове програмне забезпечення не потрібно.

Відтворення навчального матеріалу можливо із застосуванням вказаної комп'ютерної програми, а також інших програм, які підтримують Microsoft PowerPoint.

Кожний структурний елемент е-посібника розкривається в демонстраційні компоненти з допомогою курсиву на екрані електронного пристрою (засобів комп'ютерної техніки) шляхом натискання на трикутник, яким позначено кожний елемент, в набір тематичних слайдів, які відповідають змісту (плану), зазначеному на першій слайді теми. Кожна тема містить перелік питань для перевірки знань та перелік використаних джерел.

Спеціальні навички застосування комп'ютерної техніки для використання е-підручника в навчальному процесі не потрібні.

ЗМІСТ

ІНСТРУКЦІЯ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО ПОСІБНИК	С. 3
ЗМІСТ	С.4-7
ВСТУП	С.8
ТЕМАТИЧНИЙ БЛОК 1	С.9-76
ТЕМАТИЧНИЙ БЛОК 2	С.77-166
ТЕМАТИЧНИЙ БЛОК 3	С.168-219
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ	С.255-261
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ	С.262-265

ТЕМАТИЧНИЙ БЛОК 1

Загальні положення організації морального та психологічного забезпечення частин та підрозділів Національної гвардії України.

Стор. 9-76.

ТЕМАТИЧНИЙ БЛОК 2

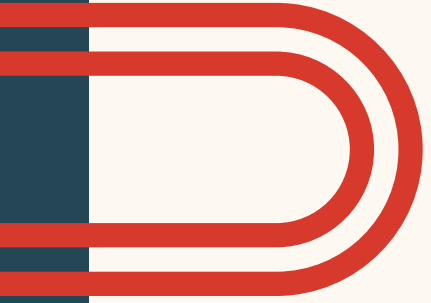
Психологічне забезпечення частини та підрозділів Національної гвардії України для виконання службово-бойових завдань.

Стор.77-166.

ТЕМАТИЧНИЙ БЛОК 3

Інформаційно-пропагандистське забезпечення частини та підрозділів Національної гвардії України

Стор. 168-219.

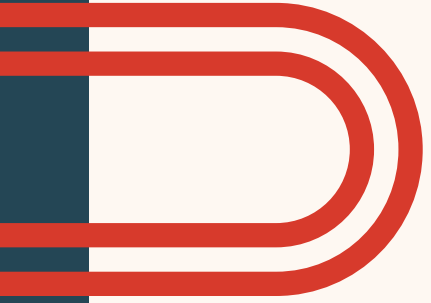
**ТЕМАТИЧНИЙ БЛОК 1.
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ
ОРГАНІЗАЦІЇ МОРАЛЬНОГО-
ПСИХОЛОГІЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ЧАСТИН ТА ПІДРОЗДІЛІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ
УКРАЇНИЛЯ ОПИСАННЯ.**

ТЕМА 1.1.

Система та завдання психологічної підготовки особового складу формувань Національної гвардії України. С.10-35.

ТЕМА 1.2.

Зміст та особливості психологічного забезпечення підрозділів Національного гвардії України на етапах підготовки та ведення бойових дій. С.36-76.

ТЕМАТИЧНИЙ БЛОК 2.

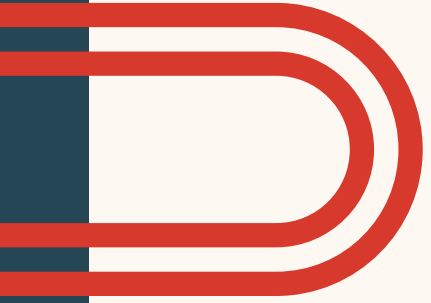
ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЧАСТИНИ ТА ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВО- БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ

ТЕМА 2.1

Вплив факторів сучасного бою на морально-психологічний стан та поведінку особового складу. С.78-118.

ТЕМА 2.2

Бойові психогенні втрати військовослужбовців під час виконання бойових завдань: поняття, класифікація, методики прогнозування та розрахунку. С. 119-167.

ТЕМАТИЧНИЙ БЛОК 3.

ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОПАГАНДИСТСЬКЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЧАСТИНИ ТА ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

ТЕМА 3.1.

Поняття та теоретико-методологічні основи інформаційно-психологічного впливу **с. 169-219**

ТЕМА 3.2

Протидія інформаційно-психологічному впливу противника **с.220-224**

Сучасні умови участі частин та підрозділів Національної гвардії України у війні, особливості ведення бойових дій, їх інтенсивність та напруженість, застосування ворогом сучасних видів озброєння зі значною силою ураження створюють суттєве психічне навантаження на військовослужбовців багатьох випадках призводить до отримання психологічних травм, їхнього виснаження та втрати боєздатності підрозділів та частин.

Під час ведення бойових дій психіка військовослужбовців функціонує на межі допустимих навантажень. Психологічне виснаження військовослужбовців призводить до психічних травм і психічних розладів короткочасного чи довготривалого характеру, зниження ефективності діяльності в екстремальних умовах, що потребує проведення психологічного відновлення.

Отже, для фахової підготовки військовослужбовців Національної гвардії України та виконання службово-бойових завдань важливим елементом стає психологічна підготовка. Сутність психологічної підготовки полягає у формуванні в особового складу морально-бойових якостей, морально-психологічного стану, які б дозволили йому діяти в бою як у знайомій ситуації, звичному середовищі, швидко ідентифікувати події, які відбуваються на полі бою, виявляти загрозливі тенденції, своєчасно й адекватно реагувати на них, зберігати необхідний рівень боєздатності та активності в умовах дії психотравмуючих стрес-факторів.

Слід врахувати, що кожний військовий під час бойових дій сприймає різні ситуації сучасного бою індивідуально, його реакція на стрес-фактори сучасного бою, що можуть вплинути на його психологічний стан є особливою та залежить від багатьох чинників. До чинників, що можуть вплинути на поведінку військовослужбовця в бойових умовах муть впливати: ступень моральної та фізичної перевтоми, прояви почуттів страху, характеристика стрес-факторів бою (застосування різних видів озброєння), рівень мотивації та бойовий настрій тощо.

Зазначеної проблемі присвячено певну кількість наукових праць та методичних рекомендацій науковців навчальних закладів та наукових установ Збройних Сил України, яким здійснено розробку засад системи морально-психологічної підготовки військовослужбовців та розроблено рекомендації щодо її реалізації.

Навчальний посібник «Управління психологічним забезпеченням частини та підрозділів Національної гвардії України» доповнює наукові та навчально-методичні праці в галузі психологічної підготовки військовослужбовців новими підходами до визначення її змісту, системи та засобами реалізації поставлених завдань. Навчальний посібник доповнює наукові та навчально-методичні видання таких авторів, як Н.А. Агеєв, О. М. Кокун, В. В. Клочков, В. М. Мороз, І. О. Пішко, Н. С. Лозінська, В.В. Стасюк та інші, а також розширює їх погляди на систему психологічного забезпечення в частинах та підрозділах Національної гвардії України.

Навчальний посібник «Управління психологічним забезпеченням частин та підрозділів Національної гвардії України» курсантів, слухачів вищих навчальних закладів Національної гвардії України під час вивчення навчальних дисциплін, пов'язаних із морально-психологічною підготовкою, а також може бути використано науково-педагогічними працівниками в процесі навчання та командним складом частин та підрозділів Національної гвардії України в системі професійної підготовки.

Тематичний блок1. Загальні положення організації морального-психологічного забезпечення діяльності частин та підрозділів Національної гвардії України.

Тема 1. Система та завдання психологічної підготовки особового складу формувань Національної гвардії України.

Тема 2. Зміст та особливості психологічного забезпечення підрозділів Національного гвардії України на етапах підготовки та ведення бойових дій.

Система та завдання психологічної підготовки особового складу формувань Національної гвардії України.

ПИТАННЯ:

1. ПСИХОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА, ЯК СКЛАДОВА МОРАЛЬНО ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПІДГОТОВКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ НГУ
2. СИСТЕМА ТА НАПРЯМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В НГУ.
3. ПРИНЦИПИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ.

Морально-психологічне забезпечення підготовки та застосування військ - це комплекс узгоджених за метою, завданнями, напрямками, місцем, часом, послідовністю, силами та засобами, що застосовуються, заходів, здійснюваних командувачами, командирами(начальниками), органами державного і військового управління щодо формування, підтримання і поновлення високого морально-психологічного стану особового складу військ(сил), бойових та психологічних якостей, необхідних для успішного виконання поставлених завдань, а також забезпечення інформаційно-психологічної та духовної безпеки військовослужбовців та населення країни.

Основні завдання

досягнення морально-психологічної переваги над противником

підтримання правопорядку і військової дисципліни під час виконання бойових задач

забезпечення психологічної стійкості особового складу

надійний захист військ (сил) і населення країни від інформаційно-психологічного впливу противника

створення позитивних соціально-психологічних умов бойового застосування частин, з'єднань, об'єднань ЗС

Психологічна підготовка - це комплекс цілеспрямованих заходів щодо формування, підтримання і поновлення у особового складу військ морально-психологічного стану, необхідних морально-бойових якостей, психологічної стійкості та готовності виконати поставлені бойові завдання, зниження психогенних втрат і збереження психічного здоров'я військовослужбовців.

ОСНОВНЕ ЗАВДАННЯ - ФОРМУВАННЯ У ОСОБОВОГО СКЛАДУ МОТИВІВ, УСТАНОВОК, НАСТРОЇВ, ВИСОКОГО РІВНЯ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ, НЕОБХІДНОГО ДЛЯ ЯКІСНОГО ВИКОНАННЯ БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ, ЗДАТНОСТІ ВІНОСИТИ ЗНАЧНІ НЕРВОВО-ЕМОЦІЙНІ НАВАНТАЖЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ.

Завдання психологічної підготовки

- прогнозування психологічних особливостей майбутніх бойових дій, їх вимог до емоційно-вольових та психофізіологічних якостей особового складу, злагодженості та згуртованості військових колективів;
- аналіз впливу факторів бою (бойових дій) на морально-психологічний стан та поведінку особового складу;
- аналіз психологічних аспектів тактики можливих дій та негативного інформаційно-психологічного впливу противника;
- оцінювання психологічних показників боєздатності підрозділів та військових частин, моніторинг морально-психологічного стану особового складу;
- виявлення осіб з нервово-психічною нестійкістю та вжиття психопрофілактичних і психокорекційних заходів, прогнозування можливих бойових психогенних втрат особового складу;
- планування, організація та проведення заходів психологічної підготовки особового складу, підрозділів і військових частин до виконання бойових завдань у конкретних умовах обстановки;
- навчання особового складу психологічним методам надання психологічної само- та взаємодопомоги;
- розгортання й організація роботи пункту психологічної допомоги та реабілітації;
- вжиття заходів професійно-психологічного відбору (добору) особового складу для комплектування, доукомплектування, поповнення підрозділів та військових частин і т. д.

Мета психологічної підготовка:

- повне та своєчасне вивчення відповідності психологічних можливостей особового складу вимогам сучасного бою;**
- формування, проведення корекції та відновленні психологічних якостей окремих військовослужбовців і соціально-психологічних характеристик військових колективів;**
- здійснення ефективної та раціональної взаємодії командирів (начальників), офіцерів з соціально - психологічної роботи щодо оптимізації їх особистісного потенціалу військовослужбовців на успішне виконання бойових завдань.**

Групи категорій, що відображають внутрішні властивості і закономірності психологічного стану людини та відносин в колективі

Психологічні категорії індивідуального рівня

- *психіка особистості* - психічні процеси (пізнавальні (відчуття, сприйняття, мислення, пам'ять, увага, уява); мова; емоційні (емоції, почуття); вольові); психічні стани (натхнення, бадьорість, тривога, депресія, апатія);
- *психічні властивості* (спрямованість, темперамент, характер, здібності); психічні утворення (знання, навички, уміння, звички);
 - *мотивація* - система мотивів, бажання, потяг, інтерес, прагнення, ідеал, мета, переконання;
 - *пізнавально-емоційний компонент* - якість функціонування пізнавальних психічних процесів особистості;
 - *мотиваційний компонент* - зміст і рівень усвідомленості потреб особистості; характеристика відповідних мотивів діяльності особистості, дій, вчинків;
 - *психічні явища* - елементи всієї ієрархічної структури психіки особистості;
 - *психологічна готовність* - адекватний вимогам діяльності якісний стан компонентів психіки;
 - *психологічна стійкість* - рівень стабільності компонентів психіки особистості в умовах, що змінюються, у тому числі бойових;
 - *психологічна складність* - неадекватність, відставання в темпі функціонування окремих елементів психіки особистості або їх групи відносно вимог бойової обстановки;
 - *психічне здоров'я* - норма розвитку і функціонування психічної діяльності, психіки;
 - *психічна травма* - девіантності психіки, набуті під впливом бойових, стресогенних та інших факторів;

психологічні категорії групового рівня

- **психологія групи** - сукупність соціально-психологічних явищ (групової (колективної) думки, групових (колективних) традицій, групового (колективного) настрою, міжособистісних відносини);
- **соціально-психологічні процеси** - спілкування, навіювання, наслідування, адаптація, ідентифікація, інформування, переконання;
- **морально-психологічний стан** - складне динамічне утворення, в основі якого лежить свідоме розуміння особовим складом необхідності виконання бойового завдання, а також військово-професійна здатність і психологічна готовність військовослужбовців до дій в бойових умовах;
- **соціально-психологічний клімат** - згуртованість (схожість ціннісних орієнтацій), сумісність (психофізіологічна, психологічна);
- **адаптація** - професійна, соціально-психологічна.

категорії інтегрованого рівня

Система психологічного забезпечення в НГУ

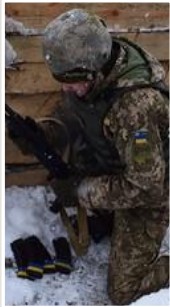
Система психологічного забезпечення в НГУ складається з таких елементів

суб'єкти психологічного забезпечення

об'єкти психологічного забезпечення

напрямки психологічного забезпечення

Елементи системи психологічного забезпечення

Суб'єктами психологічного забезпечення є підрозділи психологічної служби (відділ, відділення, служби) та психологи, які входять до їх складу.

Об'єктами психологічного забезпечення є особовий склад та резервісти НГУ, а також кандидати для проходження військової служби (навчання)

Напрямки психологічного забезпечення – це основні види діяльності командування та відповідних служб, що проводяться з метою формування професійних якостей військовослужбовця, необхідних для виконання службово-бойових завдань.

завдання психологічного забезпечення

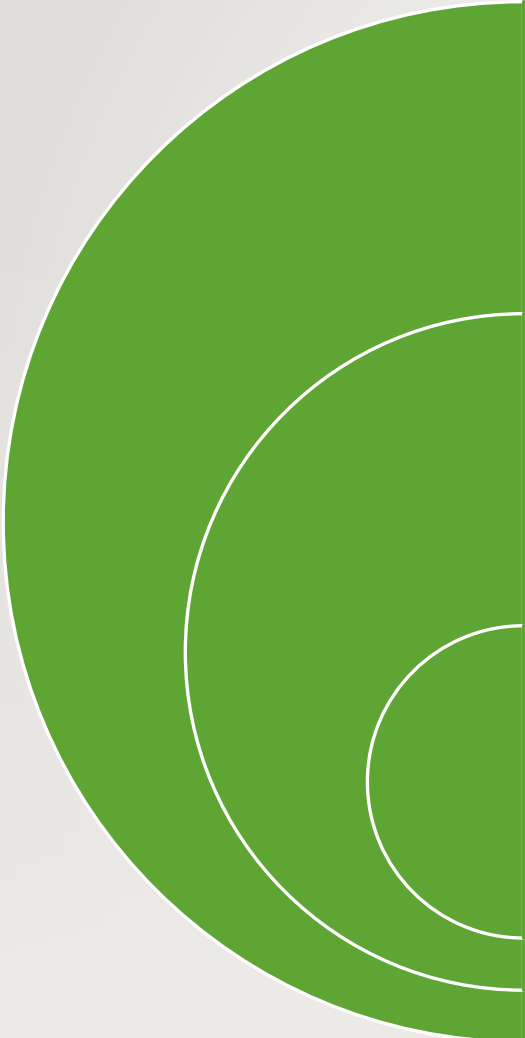
організація та проведення професійно-психологічного відбору кандидатів для проходження військової служби, участі в міжнародних операціях, навчання у вищих військових навчальних закладах (навчальних центрах), військовослужбовців перед призначенням на вищі посади;

організація та проведення професійно-психологічної підготовки особового складу з урахуванням специфіки та умов виконання службово-бойових завдань;

проведення соціометричних та соціально-психологічних досліджень військових колективів, вивчення та моніторинг соціально-психологічного клімату, рейтингу і стилю керівництва посадових осіб та надання рекомендацій командирам (начальникам) щодо формування необхідного рівня їх сприйнятливості, згуртування колективу, створення обстановки високої вимогливості і взаємодопомоги;

здійснення психологічного аналізу причин та умов травматизму, суїцидів (спроб суїцидів), загибелі особового складу НГУ та підготовка рекомендацій щодо їх попередження;

завдання психологічного забезпечення

проведення психопрофілактичної роботи, спрямованої на збереження, зміцнення і відновлення психологічної безпеки та психологічного здоров'я особового складу, попередження виникнення соціально-психологічної та особистісної дезадаптації;

виконання комплексу заходів психологічної допомоги, підтримки та реабілітації військовослужбовців, які постраждали внаслідок дії службово-бойових стрес-факторів, перебували в екстремальних (бойових) умовах, застосовували зброю на ураження;

науково-дослідницьке та методичне супроводження виконання основних завдань підрозділами психологічної служби.

Напрямки психологічного забезпечення

професійно-психологічний відбір

професійно-психологічна підготовка

психологічний супровід виконання службово-бойових завдань

психопрофілактика, психологічна допомога та реабілітація,
професійна підтримка психологів

вивчення соціально-психологічного клімату у військових колективах,
психологічна оцінка надзвичайних подій

Професійно-психологічний відбір проводиться з кандидатами

- **для проходження військової служби за контрактом;**
- **для призначення на керівні посади та посади, за якими передбачено виконання обов'язків з обліку товарно-матеріальних цінностей;**
- **з числа цивільної молоді та військовослужбовців, які виявили бажання навчатися у вищих військових навчальних закладах та навчальних військових частинах (центрах) НГУ;**
- **для проходження служби у військовому резерві;**
- **з числа військовослужбовців, які виявили бажання проходити службу в складі підрозділів, що залучаються до міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки.**

Професійно-психологічна підготовка

Професійно-психологічна підготовка - комплекс взаємопов'язаних заходів, що здійснюються у загальній системі бойової та спеціальної (професійної) підготовки особового складу НГУ і безпосередньо в процесі службово-бойової діяльності та спрямовані на формування й розвиток психологічних та фізіологічних якостей військовослужбовців для ефективного виконання ними службово-бойових завдань з урахуванням їх специфіки та умов.

Професійно-психологічна підготовка особового складу здійснюється з метою:

- **психологічної просвіти особового складу щодо психофізіологічних процесів, які відбуваються в організмі людини в умовах небезпеки, загрози життю,**
- **формування навичок регуляції (саморегуляції) психоемоційного стану, порядку отримання (надання) психологічної допомоги (самодопомоги), а також психологічної стійкості до впливу характерних для службової діяльності психотравмуючих факторів**
- **формування згуртованості військового колективу додаткового психофізіологічного вивчення якостей військовослужбовців в умовах психічного та фізичного навантаження.**

Формами професійно-психологічної підготовки

- **практичні тренінгові заняття** - проводяться психологами в загальній системі бойової та спеціальної підготовки як окрема навчальна дисципліна;
- **психологічні лекторії** - проводяться психологами, офіцерами по роботі з особовим складом;
- **психологічне моделювання** - проводиться керівниками занять бойової та спеціальної підготовки;
- **психологічне інформування (інструктаж)** - проводиться командирами підрозділів і військових нарядів, начальниками варт перед виконанням службово-бойових завдань;
- **психологічний тренінг** - проводиться психологами.

Психологічний супровід виконання службово-бойових завдань

- **Психологічний супровід виконання службово-бойових завдань** - комплекс заходів з підтримання оптимального стану психологічного здоров'я військовослужбовців під час виконання ними службово-бойових завдань шляхом формування їх психологічної стійкості до впливу стресових чинників, психологічної готовності до виконання завдань служби за призначенням та запобігання виникненню негативних психологічних станів.

Перевірка психологічної готовності особового складу до виконання службово-бойових завдань здійснюється у формі

експрес-діагностики

поглибленого психологічного вивчення

Експрес-діагностика проводиться

- 1) військовослужбовцями, яких планується призначити для виконання службово-бойових завдань зі зброєю, - перед отриманням табельної зброї;**
- 2) військовослужбовцями, які перебували в екстремальних (бойових) умовах та зазнали впливу бойових стрес-факторів;**
- 3) військовослужбовцями, у яких мали місце ознаки психологічної дезадаптації або відбулися значні стресові життєві події, - перед виконанням ними службових завдань;**
- 4) військовослужбовцями, які здійснили надзвичайну подію (або були її свідками), допустили порушення військової дисципліни, законності (або підозрюються в їх здійсненні).**

Принципи психологічної підготовки

- **моделювання** – відтворення в ході розв'язання навчально-бойових і бойових завдань зовнішньої картини сучасного бою;
- **принцип натуралізації** – крайня форма бойової імітації, тобто повне відтворення реальної ситуації;
- **принципи проблемності** – який передбачає використання елементів ризику та небезпеки;
- **психологічне загартування** – максимальне напруження духовних, психічних, психологічних і фізичних сил, недопущення розслаблення;
- **принцип динамізму** – це принцип психологічного загартування особового складу під час навчань, що полягає у розв'язанні воїнами завдань, що потребують від них максимального напруження сил. Це дозволяє воїнам накопичувати досвід діяти під час максимального навантаження та зміцнює їх віру у свої сили;
- **принцип психологічного протиборства** – має забезпечувати можливість відчувати спрямованість дії на себе;
- **принцип безпеки дій особового складу.**

Поглиблене психологічне вивчення військовослужбовців, які допускаються до несення служби зі зброєю, проводиться не менше одного разу на рік

- проведення заходів щодо адаптації до конкретних умов та особливостей службово-бойової діяльності особового складу підрозділу;
- діагностику наявності, виду й рівня психічного розладу у військовослужбовців;
- відновлення порушених (втрачених) психічних функцій військовослужбовців до рівня, що дозволяє їм виконувати бойові завдання;
- корекцію самосвідомості, самооцінки, самопочуття й бойової мотивації військовослужбовців, які одержали психічні розлади, фізичні каліцтва;
- профілактику розвитку бойових психічних травм;
- пропозиції щодо евакуації військовослужбовців із районів виконання завдань за призначенням;
- встановлення фактів (ознак) колективних форм страху та паніки;
- встановлення інформації щодо психотравмуючих факторів службової діяльності ;
- формування бойового налаштування як на підготовчих стадіях до виконання бойових завдань, так і безпосередньо перед їх виконанням, а також після завершення;
- надання рекомендацій щодо ефективного поновлення фізичних сил військовослужбовців завдяки достатньому рівню відпочинку і харчування; особливу увагу слід приділяти гігієні сну;
- надання рекомендацій командирам (начальникам) щодо можливостей оптимізації організації повсякденної діяльності, використання підрозділів та військовослужбовців на підставі даних про їх морально-психологічний стан, психологічну готовність до дій.

Питання для самоконтролю

1. В чому полягає мета психологічної підготовка в НГУ.
2. Які групи категорій, що відображають внутрішні властивості і закономірності психологічного стану людини та відносин в колективі існують.
3. Які принципи психологічної підготовки.
4. Які елементи психологічної підготовки.
5. З яким групами осіб проводиться психологічний відбір.
6. В чому зміст психологічного супроводу виконання службово-бойових завдань.
7. Які форми професійно-психологічної підготовки особового складу.
8. В яких випадках проводиться поглиблене психологічне вивчення військовослужбовців.

Перелік рекомендованої літератури

1. Алещенко В.І., Грицюк В.М., Морально-психологічне забезпечення застосування угруповань військ (сил) у ході антитерористичної операції. Методичні рекомендації командувачам, командирам, штабам та органам з морально-психологічного забезпечення угруповань військ (сил) – К.: НУОУ, 2015. – 21 с.
2. Агаєв Н. А., Дикун В. Г., Стасюк В. В. Особливості організації морально-психологічного супроводу в арміях зарубіжних країн : навч. посіб. К. НДЦ ГП ЗС України, 2020. 134 с.
3. Алгоритм роботи військового психолога щодо психологічного забезпечення професійної діяльності особового складу Збройних Сил України : метод. рек. / Н. А. Агаєв та ін. Київ : НДЦ ГП ЗС України, 2016. 147 с.
4. Морально-психологічне забезпечення підготовки і ведення бойових дій: навч. посіб.: Видання доповнене, у двох частинах: Частина I / Є. Ю. Литвиновський, О. І. Попович, В. І. Савінцев, В. В. Стасюк; за ред. Л. А.Ріпи. - К.: ВГІ НАОУ, 2003. - 200 с.
5. Організація морально-психологічного забезпечення приведення з'єднань і частин Національної гвардії України у готовність до дій за надзвичайних ситуацій, бойову готовність та здійснення відмобілізування: навч. посіб./[І.І. Ліпатов, В.І. Пасічник, М.І. Товма, С.С. Басараб] – Х.: НА НГУ, 2015. – 76 с.
6. Прикладна психологія службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку: підручник / І.І. Приходько, І.І. Ліпатов, Л.Ф. Шестопалова та ін. – Х.: Акад. ВВ МВС України, 2011. – 336 с.
7. Про вдосконалення організації роботи з особовим складом у Національній гвардії України: директива командувача НГУ від 26.06.2017 р. № 15.

Зміст та особливості психологічного забезпечення підрозділів Національної гвардії України на етапах підготовки та ведення бойових дій.

Питання:

- 1. Сутність, зміст і завдання психологічного забезпечення підготовки та застосування підрозділів НГУ для виконання бойових завдань.**
- 2. Системи та методи надання психологічної допомоги в арміях країн НАТО**
- 3. Зміст і завдання психологічного проектування бою (бойових дій).
Психологічна модель бою**
- 4. Зміст і особливості психологічної підготовки особового складу військ до бойових дій.**
- 5. Психологічна діагностика під час виконання бойових завдань.**

Сутність, зміст і завдання психологічного забезпечення підготовки та застосування підрозділів НГУ для виконання бойових завдань.

Психологічне забезпечення підготовки військ це комплекс узгоджених за цілями, часом, послідовністю, силами та засобами заходів, що здійснюються командирами, штабами, органами виховної та психологічної роботи та службами, спрямованих на досягнення готовності особового складу для виконання бойових завдань в умовах мирного і воєнного часу

На системному рівні психологічна робота у бойовій ситуації включає проведення *аналізу, прогнозування, психологічний* вплив.

Психологічне забезпечення здійснюється на всіх етапах бойових дій, на різних їх рівнях (діяльність окремого військовослужбовця, групи військовослужбовців, військового підрозділу, військової частини, угруповання військ тощо), з урахуванням специфіки функціонування.

Як спосіб діяльності, психологічна робота включає два взаємопов'язаних методи:
психологічне проектування і психологічне корегування.

Психологічне проектування полягає у прогнозуванні психологічного змісту майбутньої бойової діяльності, передбаченні його психологічних наслідків і закладенні оптимальних психологічних умов її здійснення.

Сутність психологічного проектування полягає у передбаченні всієї сукупності факторів майбутнього бою, які будуть мати вплив на настанови, мотиви, мотивацію, духовні, психічні, психофізіологічні та фізичні стани, бойову активність військовослужбовців і застосування психодіагностичних, психопрофілактичних і психокорегувальних програм роботи з воїнами та військовими підрозділами.

Психологічне корегування у бойовій обстановці передбачає виявлення, оцінювання і зміну психологічних умов дій, які здійснюються в даний момент.

Психологічному корегуванню мають піддаватися:

- система бойових настанов і мотивів військовослужбовців; психічні стани як окремих воїнів, так і цілих військових підрозділів; с
- тани психофізіологічного здоров'я військовослужбовців;
- взаємини між військовослужбовцями;
- поведінка як окремих військовослужбовців, так і групи воїнів тощо.

Таке корегування відбувається за двома напрямками:

- ❖ оптимізація зовнішніх умов бойової діяльності: попередження, нейтралізація і ліквідування наслідків психологічних операцій противника; оптимізація середовища бойової діяльності;
- ❖ психологічна допомога військовослужбовцям щодо подолання стрес-факторів сучасного бою: психологічна підтримка, психологічна реабілітація.

У сучасній війні внаслідок дій психотравмуючих факторів і психологічних операцій противника психічні втрати військ можуть перевищити фізичні.

Підтвердженням цього є психічні втрати іракських військ від психологічних операцій США та їх союзників під час здійснення операції “Буря в пустелі” чи російських військ у Чечні.

Сьогодні психологічна перемога над противником є головною умовою перемоги над ним.

У сучасній війні всі військовослужбовці піддаються психологічному впливу противника, і тому їм усім у певному обсязі необхідна психологічна допомога. Цей обсяг визначається психічною стійкістю воїна до стресфакторів сучасного бою і конкретно отриманими ним психічними та психофізіологічними травмами.

Психологічна допомога – це комплекс психічних, психологічних, організаційних, медичних та інших заходів, що спрямовані на забезпечення успішного подолання військовослужбовцями обставин сучасного бою, що травмують психіку, на збереження боєздатності та попередження розвитку у них посттравматичних психічних розладів.

Вона включає *психологічну підтримку і психологічну реабілітацію*

Психологічна підтримка спрямована на активізацію психічних ресурсів, що є в наявності, та на створення додаткових, які забезпечують активні дії військовослужбовців в умовах сучасного бою.

Основними способами та засобами психологічної підтримки є

- 1. Комунікативні.*
- 2. Організаційні.*
- 3. Медикаментозні, аутогенні.*

Організаційні способи психологічної підтримки:

зупинення чи послаблення інтенсивності дій факторів, що травмують психіку військовослужбовців у бойовій обстановці (виведення військовослужбовців у небезпечне місце, ліквідація або усунення джерела травматизму тощо);

попередження контактів військовослужбовців з деморалізованими особами; тверде і постійне управління діями підлеглих, постановка конкретних завдань на продовження виконання бойового завдання;

оптимальне чергування різних видів діяльності військовослужбовців, сну, відпочинку тощо.

124x60 см

Медикаментозні (фармакологічні) способи полягають у посиленні та корекції психологічного ресурсу людини за допомогою застосування лікарських препаратів, вітамінів, лікувальних трав і інших препаратів, що мають психотропний ефект.

Застосування медичних препаратів, що надають можливість позбавитися від болю, нервової напруги, психічної перевтоми, інших розладів здоров'я.

Для надання медикаментозної допомоги вони широко використовують рослинні препарати, вітаміни, психотропні засоби тощо. Наприклад, для цих цілей у В'єтнамі широко використовувалися такі психотропні засоби, як нейролептики (меллеріл, стелазін, проліксин, компазін); транквілізатори (мільтаун, лібріум, валіум, атаракс); антидепресанти (тофраніл, дезимипрамин, авентіл) тощо.

Комунікативні способи психологічної допомоги:

вербальні (у формі повідомлення певної інформації, переконань у вигляді **висловлювання**: “Ми подолаємо ці труднощі!”; **навіювання**: “Ти справишся з цим завданням”, “Ти мужик чи ні?”; **підбадьорення** “Герой”, “Богатир”; **жартів, наказів, погроз** тощо);

візуальні – контакт очима, підбадьорення мімікою, пантомімікою тощо;

тактильні – дотик, потиск руки, плескання по плечу тощо;

емоційні – знаходження разом із підлеглим у важку хвилину, співпереживання, приязна усмішка тощо;

діяльні – особистий приклад командирів в активних і рішучих діях, підтримка вогнем і діями, пригощання сигаретою тощо.

Аутогенні способи психологічної підтримки (самодопомога) - наявність навичок і вмінь самоуправління протіканням психічних процесів, оптимального встановлення рівня самопочуття та психічного стану військовослужбовця.

До них належать:

- ❖ **прийоми саморегуляції (заспокійливий і мобілізуючий дихання;**
- ❖ **розслаблення м'язів за контрастом;**
- ❖ **формули самопереконавання, самонавіювання, самонаказ, самоподкреплення),**
- ❖ **псіхорегуляційні комплекси (аутогенне тренування; самогіпноз; медитація; нервово-м'язова релаксація тощо).**

Як свідчить сучасний бойовий досвід, війна висуває до психіки кожного воїна великі вимоги та накладає надзвичайно важкі психічні, психофізіологічні та фізичні перевантаження.

Системи та методи надання психологічної допомоги в арміях країн НАТО

Американська система надання психологічної допомоги

Психологічна допомога організована наступним чином:

командир підрозділу, молодший медичний спеціаліст виявляють осіб з бойовими психічними травмами і надають їм негайну психологічну допомогу та відправляють постраждалого в батальйонний медичний пункт.

надається долікарська психологічна допомога (сон, тепло, якісне годування, відпочинок і мінімальна кількість фармакологічних препаратів) протягом кількох годин.

військовослужбовці, в яких нормалізувалася психічна діяльність, відправляються у підрозділи, а тих, у кого зберігаються симптоми психічних розладів, – у медичний евакуаційний пункт тилової зони бригади.

протягом двох діб з ними проводиться психотерапія, використовуються медикаментозні засоби, їм надається добре харчування та відпочинок тощо. Військовослужбовці, в яких психічний стан нормалізувався, повертаються до строю, а інші – направляються у дивізійну медичну роту.

У медичній роті протягом двох тижнів із постраждалими проводяться ненапружені заняття з бойової підготовки, організуються зустрічі з товаришами по службі, заходи психологічної та психіатричної допомоги. Для надання такої допомоги в медичній роті є психолог, психіатр і соціолог. Обов'язковою умовою відбудови психічного здоров'я вважається збереження чіткого режиму дня і військової форми одягу.

У разі відсутності позитивних результатів лікування продовжується у психіатричному закладі чи стаціонарному шпиталі. За оцінками спеціалістів, ефективність такої допомоги складає 45-75 %.

Ізраїльська система психологічної допомоги має комплексний характер і передбачає виявлення командирами у підрозділі осіб із ознаками бойових психічних травм.

Військовослужбовці з психічними травмами відправляються в батальйонний медичний пункт, де з ними здійснюється психотерапевтична робота протягом кількох годин.

Військовослужбовці, які подолали бойову психічну травму, повертаються до підрозділу, а інші – направляються в медичний евакуаційний пункт, де з ними протягом кількох днів працюють психологи та медичні працівники.

З цією метою можуть використовуватися психотерапія, за необхідності – медикаментозні засоби, в основному, снотворні, організується зв'язок з командирами, товаришами по службі. Якщо така система заходів не дає позитивного результату, постраждали направляються в дивізійну медичну роту на строк до двох тижнів.

Окрім вище зазначених заходів, можуть організуватися навчальні стрільби та інші навчально-бойові заняття. Тільки після цього військовослужбовці з остаточно негативними ознаками психологічних наслідків направляються на лікування в стаціонарний військовий шпиталь

Зміст і завдання психологічного проектування бою (бойових дій). Психологічна модель бою

Психологічне проектування полягає в оцінюванні морально-психологічного стану особового складу військ, аналізі психологічного змісту майбутніх бойових дій і закладених у них психологічних умов, що забезпечують оптимальне вирішення бойових завдань і на цій основі - прогнозування можливого отримання військовослужбовцями психогенних травм і розладів, а також прогнозування можливих змін морально-психологічного стану особового складу.

Психологічне проектування передбачає виявлення усієї сукупності чинників, які певною мірою визначатимуть установки, мотиви, психічні стани, бойову активність військовослужбовців у майбутній діяльності, і побудову відповідних психодіагностичних, психопрофілактичних і психокорегувальних програм роботи.

психологічне проектування створює передумови для чіткого розуміння психологічного змісту майбутніх бойових дій, бойових ситуацій майбутньої діяльності, що дозволяє з більшою імовірністю визначити

- характеристики людей потрібних для виконання бойових завдань;
- завдання, до вирішення яких необхідно готувати військовослужбовців;
- моральні, військово-професійні, психологічні (психофізіологічні) якості, які необхідно розвивати у особового складу;
- шляхи оптимізації умов, в яких будуть готувати особовий склад до майбутніх бойових дій;
- заходи, яких необхідно вжити для якісного планування заходів психологічного забезпечення зокрема, морально-психологічного забезпечення в цілому.

командирам (начальникам), на підставі психологічного проектування, аналізу психологічного змісту майбутніх бойових дій і закладених в них психологічних умов, системного підходу до організації психологічного забезпечення необхідно:

- усвідомити завдання підрозділу, військової частини та його психологічний зміст;
- оцінити й урахувати умови виконання бойових завдань;
- визначити фактори, які будуть впливати на морально- психологічний стан, поведінку особового складу і хід виконання ним бойового завдання;
- оцінити морально-психологічний стан особового складу, визначити його сильні та слабкі сторони і на цій підставі розробити пропозиції щодо можливої розстановки військ (сил) за бойовими порядками,
- спланувати та організувати заходи морально-психологічного забезпечення, психологічної підготовки особового складу.

психологічну модель бою складається із сукупність елементів:

об'єкт конфлікту - воля до спротиву, морально-психологічний стан особового складу;

ворогуючі сторони - уявлення про майбутню бойову діяльність, можливий перебіг бою (бойових дій), установки, мотиви, навички особового складу на ведення бойових дій у конкретних бойових умовах, психофізіологічні можливості;

індивідуальна моральна та психологічна готовність - морально-психологічний стан військовослужбовців, групові психологічні чинники, що впливають на бойові дії (думки, настрої, традиції, згуртованість, психологічний клімат);

бойові дії - вид бою, спосіб та особливості ведення бойових дій, наявність озброєння;

засоби ведення бою що може застосовуватися противником - зброя звичайна, масового знищення, не смертельної дії тощо;

умови ведення бою – соціальні, суспільно-політичні фактори, бойові, еколого-ергономічні фактори.

Дослідження доводять, що якщо після 45 діб безперервного перебування на полі бою військовослужбовці не будуть відправлені в тил, то за своїми **психофізіологічними** **можливостями** вони виявляються небоєздатними.

Істотним фактором поведінки воїна в бою є інтенсивність бойових дій.

Ізраїльськими фахівцями встановлено, що високо інтенсивні бойові дії сприяють швидкому наростанню перевтоми військовослужбовців та загального зростання психічної травматизації приблизно в 1,2 рази в порівнянні з низько інтенсивними діями

Зміст і особливості психологічної підготовки особового складу військ до бойових дій

Спеціальну психологічну підготовку проводиться з метою досягнення необхідної дієздатності системи військових знань, формування умінь, навичок і звичок поведінки військовослужбовців в умовах бою (бойових дій)

Спеціальна психологічна підготовка передбачає урахування основних причин психологічного напруження в бою:

- реальної загрози життю,
- відповідальності за виконання поставленого бойового завдання і життя підлеглих,
- дефіциту часу та інформації для прийняття рішення і його реалізації,
- ізольованості від основних сил, раптовості, новизни обстановки,
- невизначеності, інформаційного перевантаження, збільшення темпу діяльності тощо.

До основних психологічних чинників бою відносять:

- **Чинник небезпеки** (усвідомлена загроза життю, здоров'ю чи благополуччю). Чинник небезпеки є основним (первинним), який визначає психологічну специфіку бойових ситуацій, але він не завжди зумовлює поведінку і психічний стан військовослужбовців.
- **Чинник раптовості** характеризується непрогнозованою зміною обстановки в ході виконання завдання, що вимагає коректування плану дій.
- **Чинник невизначеності.** Це відсутність або суперечність інформації про зміст чи умови виконання бойового завдання, про противника і характер його дій.
- **Чинник новизни** характеризується наявністю раніше невідомих військовослужбовцеві елементів в умовах виконання бойового завдання. Новизна залежить від досвіду й знань військовослужбовця.
- **Чинник збільшення темпу дій** має місце в тому випадку, якщо різко скорочується час на виконання необхідних для досягнення мети дій.
- **Чинник дефіциту часу** виникає в умовах, коли успішне виконання завдання неможливо простим збільшенням темпу дій. Необхідна зміна структури діяльності.

ведення бойових дій це Удар по психіці людини - один із найсильніших ударів, який відомий людству з найдавніших часів.

Існують три моделі дії під час бою

військовослужбовець швидко переключає увагу, визначає нові цілі й докладає зусилля щодо їх реалізації. Така реакція найбільш бажана

військовослужбовець, усвідомлюючи раптову зміну обстановки, продовжує діяти за старою програмою

військовослужбовець припиняє здійснювати свідому діяльність на якийсь проміжок часу.

Дві останні реакції призводять, як правило, до поразки в бою.

модельовання психологічних чинників - це способи створення таких умов обстановки, які б викликали у особового складу таку ж поведінку та психічні стани, як і в ході виконання бойових завдань.

Проте модельовання не повинно бути самоціллю, головним завданням є набуття особовим складом навичок до активних та ініціативних дій в умовах підвищених психічних навантажень, забезпечення набуття військовослужбовцями необхідного досвіду подолання труднощів і негативних психічних станів, формування у них комплексу вольових якостей

Створення фізичного та психічного напруження досягають:

- ▶ проведенням занять і тренувань в умовах, наближених до регіону майбутніх дій, ускладненій ергономічній обстановці (при інтенсивному шумі, вібрації конструкцій, слабкому освітленні, мерехтінні світла, різких, неприємних запахах, тривалих діях без відпочинку в засобах індивідуального захисту);
- ▶ імітацією активних і нестандартних дій противника (диверсіями, засідками, масованими нальотами, діями снайперів тощо), протидії місцевого населення;
- ▶ управлінням інформацією, необхідною для прийняття рішень і ведення бойових дій, нарощуванням обстановки (віддаванням ввідних про відмови техніки, зброї, виконанням поставлених завдань скороченими силами, імітацією тривалих затримок у пересуванні колон тощо).

комплексні системи імітації бойової обстановки, комп'ютерні тренажери управління бойовими діями підрозділів, лазерні імітатори стрільб, комп'ютерні тренажери із використанням ефектів віртуальної реальності тощо;

імітація застосування сучасної зброї і боєприпасів (вибухові речовини, імітаційні міни, фугаси, гранати, вибухові та димові пакети, сигнальні й освітлювальні ракети, вогневі суміші, поодинокі постріли, джерела сильного світла, звукові засоби із фонотеками звукової картини бою, імітаційні мінні поля тощо);

імітація результатів застосування зброї і боєприпасів (зруйновані об'єкти, ділянки доріг і мости, макети ушкодженої техніки, муляжі трупів, завали, аудіозаписи криків поранених, контужених, панікерів і т. ін.);

застосування засобів, характерних для реального бою (дротових загороджень і малопомітних перешкод, протитанкових ровів і пасток, барикад, колійних мостів тощо).

**Психологічна діагностика
під час виконання
бойових завдань**

Психодіагностика –

галузь психологічної науки,
що розробляє і використовує на практиці
методи виявлення і вимірювання
індивідуально - психологічних
особливостей людини.

Специфіка психодіагностичних методів

- дозволяють зібрати діагностичну інформацію в відносно **короткі строки**

ч

- чітка орієнтація на **вимірювання** індивідуально-психологічних особливостей

- інформація дається в вигляді, що дозволяє дати якісне і кількісне **порівняння** результатів

- психодіагностичні методики збирають інформацію **адресно**, про ті чи інші особливості людини

- інформація може використовуватися для вибору засобів **подальшої роботи** психолога

Психологічна діагностика - застосування конструктивних методів оцінки, виміру, класифікації психологічних і психофізіологічних особливостей особистості, кінцевим результатом яких є психологічний висновок (інформація про сутність індивідуальних психологічних особливостей особистості, що отримується з метою оцінки їх актуального стану, прогнозу подальшого розвитку, розроблення висновків та рекомендацій).

Психодіагностичні методики надають можливість зібрати діагностичну інформацію не взагалі про людину, а лише про ті чи інші її конкретні особливості (інтелект, тривожність, самооцінку, почуття гумору, найбільш характерні особистісні риси тощо). Інформація дозволяє робити якісне та кількісне порівняння обстежуваного індивіда з іншими людьми.

На етапі перед відбуттям у район виконання бойових завдань психологічна діагностика особового складу дає можливість отримати інформацію з таких питань

- ✓ психоемоційного та морально - психологічного стану військовослужбовців, виявлення осіб зі зниженою пристосованістю до умов військової служби;
- ✓ виявлення осіб з ознаками нервово-психічної нестійкості (схильних до нервово-психічних зривів, порушень дисципліни, кримінальних дій, створення аварійних ситуацій);
- ✓ мотивації військовослужбовців до виконання завдань за призначенням;
- ✓ типів акцентуацій (тривожний, демонстративний та педантичний типи), які сприяють формуванню та розвитку посттравматичних стресових розладів, властивостей особистості, оскільки екстремальні умови життєдіяльності можуть обумовлювати ситуативні або стійкі особистісні розлади;
- ✓ прояви ознак посттравматичного стресового розладу;
- ✓ розподілу підлеглих на групи з різним психологічним станом і прогнозом стресостійкості; визначення складу групи посиленої психологічної уваги; рівня злагодженості підрозділу та готовності виконувати бойові завдання; сумісності військовослужбовців при комплектуванні екіпажів
- ✓ стресостійкості та особливостей індивідуального реагування на бойовий стрес;
- ✓ стрес-чинників, що, на думку військовослужбовців, можуть стати причиною травматичного стресу (враховуючи таку інформацію, існує можливість провести цілеспрямовану психокорекційну роботу, спрямовану на зменшення можливого впливу зазначених стрес-чинників).

Психологічна діагностика під час виконання бойових завдань за призначенням - спрямована на виявлення ознак бойового стресу, що дозволяє своєчасно вжити заходів першої психологічної допомоги та визначити осіб, які потребують негайної евакуації та консультації медичних фахівців.

З урахуванням специфіки діяльності в умовах бойових дій, доцільним є використання експрес-діагностики, що дозволяє за максимально обмежений час отримати максимально можливий обсяг інформації щодо ступеня боєздатності та психічного здоров'я особового складу.

Експрес-діагностика бойового стресу являє собою сукупність взаємопов'язаних процедур, що дозволяють:

- оцінити рівень стресу, визначити військовослужбовців із симптомами конструктивного та деструктивного стресу;
- оцінити здатність особового складу продовжувати бойові дії;
- прийняти рішення щодо обсягу, термінів, засобів і способів відновлення боєздатності підлеглих із метою їх якнайшвидшого повернення до строю;
- діагностувати симптоматику травматичного стресу;
- виявляти осіб, які симулюють психічну травму;
- визначати потреби у психологічній декомпресії, уточненні оптимальних форм і методів її проведення.

На етапі виконання завдань за призначенням для проведення психологічної експрес-діагностики (скринінг-тестів)

- *Гіссенський опитувальник соматичних скарг.*
- *Методика “Скорочена шкала тривоги, депресії та ПТСР”.*
- *Методика шкалоюваної самооцінки психофізіологічного стану О.М. Кокуна.*
- *Опитувальник про стан здоров'я (PHQ-9) - шкала самооцінки депресії.*
- *Опитувальник для первинного скринінгу посттравматичного стресового розладу (ПТСР).*
- *Тест “Індекс тяжкості безсоння”.*
- *Опитувальник зміни поведінки під час і / або після стресової ситуації (Peritraumatic Behavior Questionnaire (PBQ)).*

Особливості проведення експрес-діагностики в процесі виконання заходів **декомпресії**

Декомпресія – форма первинної психологічної реабілітації військовослужбовців, які перебували в бойових умовах службово-бойової діяльності.

Декомпресія складається із комплексу заходів фізичного й психологічного відновлення організму людини та проводиться з метою поступової реадaptaції військовослужбовців до звичайних умов життєдіяльності, запобігання розвитку в них психологічних травм.

ПСИХОСОЦІАЛЬНА
ПІДТРИМКА

Під час прийняття рішення про проведення декомпресії в підрозділі враховується інформація:

- кількість втрат (бойових і небойових), смерть, загибель, травмування, поранення людини;
- кількість правопорушень;
- перебування в умовах ізоляції (полоні, заручниках, оточенні);
- робота із залишками тіл людини, чи надання першої домедичної допомоги;
- тривале перебування в екстремальних (бойових) умовах;
- перебування під обстрілом противника, застосування зброї на враження живої сили противника;
- Кількість військовослужбовці, які мають ознаки психічної травми, психічної дезадаптації, ознаки психічних розладів;
- військовослужбовці включені до складу групи посиленої психологічної уваги на підставі соціально-демографічних даних і результатів поточного спостереження.

Мінімальна тривалість комплексу психологічних заходів фізичного та психологічного відновлення організму складає **три дні**.

Психологічне діагностування поточного психологічного стану військовослужбовців здійснюється психологами з метою виявлення у військовослужбовців ознак бойового стресу та якісного проведення в подальшому заходів психологічного супроводу й допомоги.

Огляд військовослужбовців здійснюється медичними працівниками, за необхідності військовослужбовці направляються на консультацію до відповідного фахівця

За рішенням командира тривалість заходів може бути збільшено до **7 днів**.

Психологічне відновлення військовослужбовців - це комплекс заходів, які проводяться з військовослужбовцями в період прибуття в райони відновлення бойової готовності із зони бойових дій та перед відбуттям їх у відпустку.

Питання ДЛЯ сАмоКонтролю

1. З яких елементів складається психологічна допомога в умовах бойових дій.
2. З яких елементів складається психологічна модель бою.
3. З яких елементів складається психологічне проектування бою.
4. Що належить до основних психологічних чинників бою та який їх вплив на психіку військовослужбовців.
5. З яких елементів складається психологічна діагностика під час виконання бойових завдань.
6. Що таке психологічна діагностика та що входить до експрес діагностики.
7. Що входить до складу моделювання психологічних чинників перед виконанням бойових завдань.
8. Які можуть бути моделі реакції військовослужбовців в бойовій обстановці.

1. Алещенко В.І., Грицюк В.М., Морально-психологічне забезпечення застосування угруповань військ (сил) у ході антитерористичної операції. Методичні рекомендації командувачам, командирам, штабам та органам з морально-психологічного забезпечення угруповань військ (сил) – К.: НУОУ, 2015. – 21 с.
2. Агаєв Н. А., Дикун В. Г., Стасюк В. В. Особливості організації морально-психологічного супроводу в арміях зарубіжних країн : навч. посіб. К. НДЦ ГП ЗС України, 2020. 134 с.
3. Алгоритм роботи військового психолога щодо психологічного забезпечення професійної діяльності особового складу Збройних Сил України : метод. рек. / Н. А. Агаєв та ін. Київ : НДЦ ГП ЗС України, 2016. 147 с.
4. Морально-психологічне забезпечення підготовки і ведення бойових дій: навч. посіб.: Видання доповнене, у двох частинах: Частина I / Є. Ю. Литвиновський, О. І. Попович, В. І. Савінцев, В. В. Стасюк; за. ред. Л. А.Ріпи. - К.: ВГІ НАОУ, 2003. - 200 с.
5. Організація морально-психологічного забезпечення приведення з'єднань і частин Національної гвардії України у готовність до дій за надзвичайних ситуацій, бойову готовність та здійснення відмобілізування: навч. посіб./[І.І. Ліпатов, В.І. Пасічник, М.І. Товма, С.С. Басараб] – Х.: НА НГУ, 2015. – 76 с.
6. Прикладна психологія службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку: підручник / І.І. Приходько, І.І. Ліпатов, Л.Ф. Шестопалова та ін. – Х.: Акад. ВВ МВС України, 2011. – 336 с.
7. Про вдосконалення організації роботи з особовим складом у Національній гвардії України: директива командувача НГУ від 26.06.2017 р. № 15.

**ТЕМАТИЧНИЙ БЛОК 2.
ПСИХОЛОГІЧНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЧАСТИНИ
ТА ПІДРОЗДІЛІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ
УКРАЇНИ ДЛЯ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВО-
БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ**

ТЕМА 2.1

**ВПЛИВ ФАКТОРІВ СУЧАСНОГО БОЮ
НА МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ
СТАН ТА ПОВЕДІНКУ ОСОБОВОГО
СКЛАДУ.**

ТЕМА 2.2

**БОЙОВІ ПСИХОГЕННІ ВТРАТИ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС
ВИКОНАННЯ БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ:
ПОНЯТТЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ, МЕТОДИКИ
ПРОГНОЗУВАННЯ ТА РОЗРАХУНКУ**

НАЦІОНАЛЬНА ГВАРДІЯ
УКРАЇНИ

Вплив факторів сучасного бою на морально-психологічний стан та поведінку особового складу.

Питання:

1. Фактори бою, що впливають на морально-психологічний стан особового складу.

2. Травматична подія та її вплив на психіку. Бойовий стрес: ознаки та критерії класифікації

3. Бойова психічна травма: поняття, умови виникнення та шляхи подолання

4. Посттравматичний стресовий розлад – поняття, ознаки прояву та методи подолання

Фактори бою, що впливають на морально-психологічний стан особового складу.

Сучасний бій – це суворе випробування фізичних і духовних сил військовослужбовців, їхньої здатності активно протистояти діям екстремальних, несприятливих для життя факторів, зберегти волю та рішучість, до кінця виконати поставлене бойове завдання (наказ). Водночас бій є жорстокою боротьбою цілей, мотивів, переконань, настроїв, волі, думок військовослужбовців протилежних сторін.

Аналіз поглядів вітчизняних і зарубіжних фахівців щодо факторів безпосереднього впливу бойової обстановки на поведінку військовослужбовців дає можливість їх класифікувати

Види факторів

Зовнішні
фактори

Соціальні
фактори

Внутрішні
фактори

Індивідуально-
психологічні
фактори

Зовнішні фактори

Бойові фактори – широкий спектр змінних обставин, що викликають певні реакції, стани, регулюють поведінку військовослужбовців у бою.

До бойових факторів належать:

- ▶ вид та інтенсивність бойових дій,
- ▶ особливості застосування зброї та бойової техніки,
- ▶ обсяг та співвідношення втрат з обох сторін тощо.

Еколого-ергономічні фактори відображають специфіку впливу зовнішніх (географічних, природно-кліматичних) обставин та режиму бойових дій.

До них належать:

тривалості, частоти зіткнень із противником, ергономічності бойової техніки, ступеня ізольованості від головних сил, порушення ритмів життєдіяльності

Внутрішні фактори (суб'єктивні)

83

Психофізіологічні

- відповідність психофізіологічної конституції і темпераменту військовослужбовця вимогам майбутньої бойової діяльності;
- стан втоми, стан працездатності;
- стан фізичного і психічного здоров'я військовослужбовця, наявність бойової психічної травми;
- рівень нервово-психічної стійкості.

Психологічні

військовослужбовці **сангвінічного** типу темпераменту у складних умовах швидко приймають рішення та діють сміливо; **холерики** діють сміливо та рішуче у стані емоційного підйому, а в стані знесилення зазнають безпідставного страху; **флегматики** будуть діяти рішуче у разі попередньої ретельної підготовки, їм притаманні стабільність емоційних переживань, наполегливість та витримка; **меланхоліки** здатні проявляти активність та рішучість лише протягом нетривалого часу.

Соціальні фактори є основою для формування широких соціальних мотивів поведінки, різноманітних бойових установок і передбачають вплив на особистість макросоціальних явищ та мікросоціальних факторів

Макросоціальні явища

Ставлення народу та
військовослужбовців;

Ставлення суспільства до
війни, бойових дій, бою

Мікросоціальні фактори
безпосередньо впливають на
поведінку військовослужбовців у
ході бою

злагодженість військових колективів
(підрозділів, військових частин)

довіру особового складу до своїх
командирів

психологічну сумісність особового
складу малих груп

Індивідуально-психологічні фактори

мотиваційний стан військовослужбовця,
його орієнтування на активну участь у
вирішенні бойових завдань

наявність бойового досвіду, здатність адаптуватися до
бойових умов і дій у складі військового підрозділу

розвиток інтелектуальних та емоційно-вольових
якостей відповідно до вимог майбутньої діяльності
ТОЩО

ФАКТОРИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ПОВЕДІНКУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В БОЙОВИХ УМОВАХ

86

Довіра до керівництва

Групова інтеграція

Рівень навченості

Надія та віра

Фізична придатність

Індивідуальні якості особистості

На морально-психологічний стан особового складу впливає:

- ❖ нервозність та невизначеність організаційного періоду;
- ❖ тривала відсутність можливості особистого спілкування військовослужбовців з членами сімей;
- ❖ негативна інформація про суспільно-політичну обстановку та життєдіяльність українських військовослужбовців у районі бойових;
- ❖ напружена бойова підготовка вдень і вночі. Особливо важко це сприймали військовослужбовці, які служили у небойових частинах та підрозділах забезпечення тощо;
- ❖ відсутність повної інформації про різні види забезпечення та вирішення соціальних проблем військовослужбовців та членів їхніх сімей;
- ❖ відсутність вичерпної інформації про діяльність та завдання, що будуть виконуватись;
- ❖ низький рівень психологічної підготовки військовослужбовців до дій в екстремальних умовах.

Чинники морально-психологічної і психогенної властивостей, що визначають поведінку солдата в бою

88

ступінь моральної
і фізичної
перевтоми

Рівень мотивації

Наявність почуття
страху

Вплив стресу

Бойовий настрій

**ПРИНЦИПИ
психологічної допомоги**

БЕЗПЕКА

СТАБІЛІЗАЦІЯ

**ВІДНОВЛЕННЯ
РЕСУРСІВ**

**ЕТАПИ
психологічної допомоги**

**САМОДОПОМОГА І БАЗОВА
ПІДТРИМКА**

**«ПЕРША» ПСИХОЛОГІЧНА
ДОПОМОГА**

**«ДРУГА» ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА –
КОНСУЛЬТУВАННЯ ТА СУПРОВІД**

**СПЕЦІАЛІЗОВАНІ ФОРМИ
ТРАВМОФОКУСОВАНОЇ ПСИХОТЕРАПІЇ**

Травматична подія та її вплив на психіку. Бойовий стрес: ознаки та критерії класифікації

90

Бойовий стрес – це процес мобілізації всіх наявних можливостей організму, імунної, захисної, нервової, психічної систем для подолання загрозової для життя ситуації.

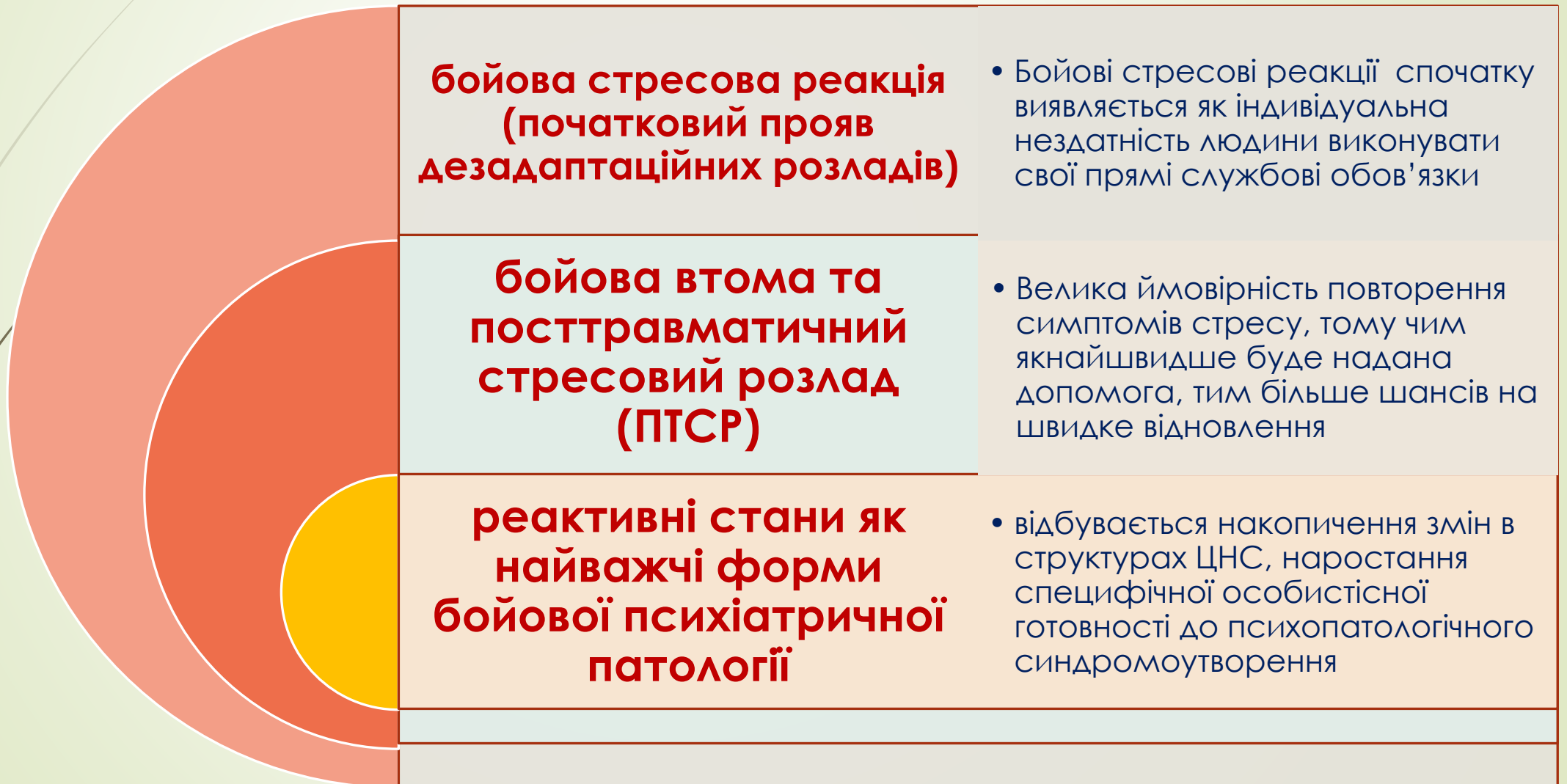
На психічний стан військовослужбовця впливає

морально- психологічна
атмосфера у військовому колективі

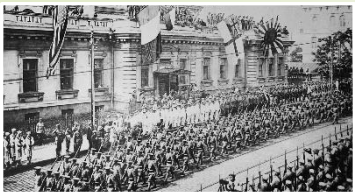
стиль відношень командирів з
підлеглими

суспільна думка, переважаючі
особисті і групові настрої і традиції

Психічні стани військовослужбовців, викликані бойовими діями

Психогенні втрати армії США

- Під час другої світової війни склали 17%.

- Під час війни в Кореї – 24,2%;
- у В'єтнамі – 30%

- У військових операціях в Іраку та Афганістані було виявлено до 6% військовослужбовців з ознаками БПТ.
- після бойових дій у 40% учасників боїв і 25% загального контингенту діагностуються прояви БПТ.

Травматична подія та її вплив на психіку

94

ВІЙСЬКОВА АГРЕСІЯ та БОЙОВІ ДІЇ – це стресори, які виходять за рамки звичайного людського досвіду – це **ПОТЕНЦІЙНО ТРАВМАТИЧНА ПОДІЯ**

ПОТУЖНИЙ СТРЕС – шокуючий, страшний або небезпечний досвід, який ми переживаємо на **фізичному, когнітивному, емоційному та поведінковому** рівнях.

ПСИХОЛОГІЧНА ТРАВМА – **шокова психологічна травматична реакція** – викликає нестерпні душевні страждання, “рани” душі (невидимі).

Подія є **ТРАВМУЮЧОЮ** якщо:

- 1) вона є дуже несподіваною для людини, стрімко розвивається, потребує швидких дій, може довго тривати і повторюватися;
- 2) загрожує життю і цілісності людини або її близьким;
- 3) Відсутня інформація про те, що сталося, людина не може на подію впливати, не може її контролювати;
- 4) перевищує звичні для людини ресурси її подолання та захисні механізми психіки.

ХТО переживає ТРАВМУЮЧИЙ вплив:

- 1) Безпосередні учасники подій.
- 2) Спостерігачі (травма свідка) – травма, отримана на основі інформації про травмуючу подію із ЗМІ, яку пережила інша людина, і це викликає емоційний відгук та співпереживання, які також викликають страх, тривогу, стан, близький до панічної атаки.

Яка реакція психіки на потенційно травматичну подію?

95

Миттєва

Відкладена

ТРАВМАТИЧНИЙ СТРЕС

(реакція на стресову подію)
(від критичної події і 2-3 доби поспіль)

- Динамічна, скороминуща;
 - Не шкідлива;
- Зменшується як тільки спадає гострота стресу;
- Допомагає мобілізувати ресурси та реакції на стресову подію:
З можливі фізіологічні реакції виживання, які запускає наш мозок миттєво, під час небезпеки:
 - боротися: коли ми нападаємо у відповідь
 - бігти: коли ми тікаємо від небезпеки
 - завмерти: коли наше тіло паралізує, аби уникнути небезпеки

Не потребує спеціалізованого втручання, лише першої психологічної допомоги

ГОСТРИЙ СТРЕСОВИЙ РОЗЛАД

(Від 3 діб до 1-3 місяця)

- Інтенсивні реакції на травматичну подію (є очікуваними):
 - Почуття тривоги, смутку або гніву
 - Проблеми з концентрацією уваги та сном
 - Певні когнітивні і емоційні порушення;
 - Поведінкові прояви: збудливість/реактивність; агресивність

Потребує первинної та вторинної психологічної підтримки, супроводу і поступово відновлюється

ПОСТТРАВМАТИЧНИЙ СТРЕСОВИЙ РОЗЛАД (ПТСР)

(Від 3 до 6 місяців після травматичної події)

- Повторне переживання травматичної події (непрошені спогади, флешбеки, сновидіння з травматичним змістом);
 - Уникнення;
 - Надмірна збудливість/реактивність;
- Виражений дистрес та порушення функціонування

Потребує кваліфікованої психотерапевтичної допомоги

Чи кожна потенційно травматична подія травмує?

96

**СТРЕС –
НОРМАЛЬНА
РЕАКЦІЯ НА
НЕНОРМАЛЬНІ
ПОДІЇ**

3 стадії стресу:

тривога

опір

виснаження

Виснаження можливе лише в тому випадку, якщо матимуть місце фактори, що посилюють травматичний стрес, а саме пасивність у поведінці:

- 1) цілковита неспроможність / неможливість хоч якось протидіяти ситуації,
- 2) фізична перевтома,
- 3) відсутність підтримки.

Психіка травмується якщо:

Подія є досить інтенсивною, а у людини недостатньо міцності, опірності, досвіду, щоб впоратися з певною атакою на неї;
- людина є досить вразлива і чутлива до надсильного впливу

Вірогідність виникнення травми – час і співвідношення між факторами ризику та ресурсами

Більшість реакцій на стресові події НЕ СТАЮТЬ психічними розладами. Психіка є резильєнтною і має механізми відновлення

Психіка витримує стрес якщо:

Людина є стресостійкою та має різні внутрішні і зовнішні **РУСУРСИ**

Наслідки травматичного досвіду

98

Гостра стресова реакція має набір **ФІЗІОЛОГІЧНИХ, ЕМОЦІЙНИХ, КОГНІТИВНИХ, ПОВЕДІНКОВИХ** реакцій:

1. ФІЗІОЛОГІЧНІ:

озноб, підвищений тиск, тахікардія, утруднене дихання, скрегіт зубів, стомленість, безсоння, спрага, головні болі, болі у шлунку, проблеми травлення, нудота, збудження або заціпеніння, втрата свідомості

2. ЕМОЦІЙНІ:

страх, тривожність, занепокоєння, депресія, апатія, безперспективність, безвихідь, відчай, смуток, провина, гнів, смуток, емоційна уразливість, дратівливість, різкі перепади настрою, емоційний шок

Наслідки травматичного досвіду

3. КОГНІТИВНІ:

складність мисленнєвої
концентрації, розсіяність
уваги, забування, нав'язливі
думки, зниження критичності
мислення, складнощі у
прийнятті рішень,
переважання негативних,
сумних думок

4. ПОВЕДІНКОВІ:

невпевненість у собі,
сумніви, «загальмованість
або знерухомлення»,
відмова від діяльності,
низька самоефективність,
конфліктність, порушення
спілкування, агресія,
збудження, відмова від
соціальних контактів

Бойова психічна травма: поняття, умови виникнення та шляхи подолання

Бойова психічна травма – це виникаючий внаслідок впливу бойових стрес-факторів патологічний стан центральної нервової системи, що обумовлює регулювання поведінки постраждалого за допомогою патофізіологічних механізмів.

Бойова психічна травма (БПТ) — психічна травма, викликана впливом факторів бойової обстановки.

У 1871 році Якоб Мендес да Коста описав психосоматичні порушення у солдатів часів громадянської війни в США. В клінічній картині у них домінували кардіологічні симптоми, що дозволило автору назвати цей стан «солдатське серце».

Бойова психічна травма (англ. shellshock — снарядний шок) вперше була визнана як особливий феномен воєнного часу під час Першої світової війни у Канаді, США та більшості європейських країн.

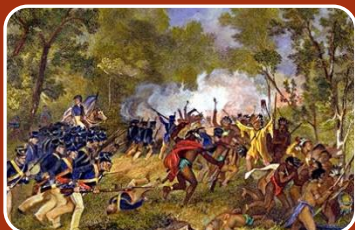
Формування бойової психічної травми має певні стадії

передпатологічні кризові реакції з розрізненими і транзиторними емоційними (адаптація), поведінковими та фізичними симптомами, такими, що порушують функціонування комбатанта (дисгармонійні психологічні та психовегетативні реакції бойового стресу)

синдромальні патологічні стани (невротичні і патохарактерологічні реакції, гострі дисоціативні розлади, адиктивна поведінка, психовегетативні дисфункції), клініка яких тісно пов'язана з дією ситуаційних чинників

специфічні розлади (PTSD, стрес-індуковані афективні і маячні психози, наркоманії, психосоматози) зі структуруванням і відносною стабілізацією особистісної патології, приєднанням до менш специфічної продуктивної симптоматики дефіцитарних та ідеаторних порушень, "саморозвитком" хворобливого процесу

Критерії діагностики бойової психічної травми.

На початковому етапі спостерігається стан розгубленості, що характеризується дезорієнтацією, звуженням сприйняття і уваги

В подальшому розвивається тривога, паніка, вегетативно-соматичні симптоми, злість, відчай або ступор. У більшості випадків симптоми “розмиваються” протягом декількох хвилин, і їх вираженість зменшується через 24-48 годин.

Після реакції може зберігатися часткова або повна амнезія. Відомо, що така реакція є адаптаційною і при дії екстремальних факторів завжди стає надмірною (надлишковою), тому проявляється не тільки адаптивними, а й патологічними змінами.

Етапи переживання бойової психічної травми.

Стан шоку (бойовий шок)

- Бліда шкіра; пильний погляд, людина майже не моргає; забуває, що було, що потрібно робити; не виявляє емоцій, описуючи емоційно заряджену ситуацію; відсутність або уповільнення мовлення; холодні кінцівки; тримається окремо від інших, аби почувати себе в безпеці.

Стан надзбудження (бойовий стрес)

- Почервоніння шкіри; часте моргання; різкий сміх; неспокій, метушливість; пітніє; швидке, нестримне мовлення; настороженість; емоційні вибухи; надмірна реакція страху, що довго триває; несподіване відчуття жару; різке відведення погляду.

Втома (бойове виснаження)

- Песимізм, пригніченість, в'ялість; дратівливість, невдоволення всім ("немає бажання"); тривожність; знервованість; напружений вираз обличчя; брак стійкого контакту очі в очі; голосне мовлення; важко розслабитися; проблеми зі сном і апетитом; працездатність знижена

Етапи переживання бойової психічної травми

Вихід із травми

- Хвилеподібно накочується сум, спустошення; може бути почуття провини, образи; періодично хочеться плакати; в такі моменти з'являється небажання жити; стримування сліз; погіршення імунітету – часті простудні захворювання; психосоматичні розлади (проблеми з травленням, підвищення тиску, болить голова)

Адаптація до екстремальної ситуації

- Поліпшення уваги; активізація мислення; загострення вищих почуттів: патріотизму, відповідальності, готовності до самопожертви тощо; віра в свої сили, в успіх, сподівання на краще; здатність терпляче витримувати випробування; емоційна стійкість; здатність до концентрації для вирішення завдання; стійкість до тимчасових невдач; здатність організму швидко перебудовуватися, підвищення витривалості тощо.

Ознаки бойової психічної травми на рівні поведінки

Загальні симптоми:

лякливість, сильні здригання від несподіваних звуків, рухів, світла

паніка, біг під вогнем

незв'язність;
бурмотіння,
сильне заїкання

регрес віку
(дитячі реакції)

сильне тремтіння,
“трясучка”

Ознаки бойової психічної травми на рівні поведінки

Гіперактивна форма:

метання в
пошуках
укриття, буйство

спалах
скаженості

спалахи
істеричного
сміху або плачу

крики в
поєднанні з
гіперактивністю

дратівливість і
злість

Ознаки бойової психічної травми на рівні поведінки

Загальмованість:

стан ступору;

апатія, загальмованість рухів, байдужість до небезпеки,

запаморочення.

завмирання під вогнем;

Ознаки бойової психічної травми на рівні психіки

Психічний рівень

нездатність бачити,
чути, відчувати

часткова або повна
втрата пам'яті

труднощі
запам'ятовування
інформації

підвищена чутливість
до шуму, світла,
запахів;

порушення критичного
сприйняття обстановки
та своїх дій,
ослаблення волі

зорові й слухові
галюцинації

Ознаки бойової психічної травми тілесний рівень

часте
сечовипускання,
розлад шлунку

прискорене
серцебиття, “давить” біль в
ділянці
серця та в грудній клітині

біль у попереку,
хірургічних шрамів,
старих ран

Ослаблення зору та
слуху

прискорене,
переривчасте дихання;
порушення циркуляції
крові, що призводить до
анемії кистей рук і ступнів ніг

нездатність
користуватися
кінцівками (ногами,
руками)

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР): поняття, ознаки прояву та методи подолання.

111

Посттравматичний стресовий розлад - це психічний розлад, різновид неврозу, що виникає внаслідок переживання однієї чи кількох подій, які ушкоджують психіку (аварії, важкі фізичні нівечення, військові дії, катастрофи, побутове або статеве насильство, свідок або заподіювачем чужої смерті, стихійні лиха, теракти, загроза смерті).

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) – виникає як відстрочена або тривала відповідь (після латентного періоду, але не більше 6-ти місяців) на стресову подію (коротку або тривалу) виключно загрозового або катастрофічного характеру, яка може спричинити глибокий стрес майже у кожного.

У періоді після повернення із зони бойових дій можна виділити три етапи адаптації

перший етап – ейфорія (два-три місяці) – почуття гордості і впевненості в собі, очікування соціальних реакцій

другий етап – період неадекватного реагування – виникає внаслідок нереалізованості очікуваних реакцій від суспільства, негативного і байдужого ставлення

третій етап – період адаптації до життя в суспільстві

Які категорії військових найбільш вразливі для виникнення ПТСР

Згідно статистичних даних, приблизно у 60-80 % військовослужбовців спостерігаються ознаки гострої травми.

- Ризик зростає у наступних випадках:
 - якщо у людини уже був раніше діагностований якийсь психічний розлад;
 - уже був досвід травмуючої події;
 - травма пов'язана із загибеллю рідних, смертю великої кількості людей або якщо вона викликала серйозні зміни у житті;
 - у людини немає близьких, із якими вона може поділитись своїми переживаннями.

Виділяють два види механізмів адаптації: аварійну і довготривалу

аварійної (строкової) адаптації полягає у перебудові структурної організації функціональних систем забезпечення життєдіяльності

Довге перебування в стресових умовах призводить до закріплення нової структурної організації функціональних систем, змін форми і функціонування головного мозку і створення, так званого, *генератора патологічного посилення збудження*

Гостра реакція на стрес діагностується при відповідності стану наступним критеріям

переживання важкого психічного або фізичного стресу

розвиток симптомів безпосередньо після вказаних факторів протягом години

залежно від симптомів генералізованого тривожного розладу гостра реакція на стрес підрозділяється на легку, середньої тяжкості і важку

Генералізований тривожний розлад – це тривалий стан особи, який виражається у занепокоєнні з приводу широкого кола ситуацій та проблем, а не однієї події.

Люди з розладом можуть відчувати такі симптоми:

- дуже хвилюватися через повсякденні речі,
- мати проблеми з контролем свого хвилювання чи почуттям нервозності,
- помічати, що вони хвилюються значно більше, ніж повинні,
- мати проблеми з розслабленням, із зосередженням, зі сном чи засинанням,
- постійно почуватися втомленими або виснаженими,
- мати безпричинні головні, м'язові, шлункові або інші болі,
- мати складнощі із ковтанням,
- відчувати тремтіння або посмикування,
- бути дратівливими або почуватись «на межі»,
- сильно пітніти, відчувати запаморочення або задишку,
- багато ходити до туалету.

Перелік питань для самоконтролю

117

- 1. Які є види факторів сучасного бою, що впливають на психіку військовослужбовців.**
- 2. Що належить до індивідуально-психологічних факторів бою, що впливають на психіку військовослужбовців.**
- 3. Які чинники бою впливають на морально-психологічний стан особового складу.**
- 4. Що таке бойовий стрес та його ознаки.**
- 5. Які види психічних станів військовослужбовців, викликані бойовий діями.**
- 6. Якими може бути психічні стани військовослужбовців, викликані травмуючими факторами бою.**
- 7. Надайте поняття бойової психічної травми.**
- 8. Які етапи проходження бойової психічної травми.**
- 9. Які є групи ознаки, що вказують на бойову психічну травму.**
- 10. Поняття посттравматичного стресового розладу та його ознаки.**

Перелік рекомендованої літератури та нормативно-правових актів

118

1. Алгоритм роботи військового психолога щодо психологічного забезпечення професійної діяльності особового складу Збройних Сил України : метод. рек. / Н. А. Агаєв та ін. Київ : НДЦ ГП ЗС України, 2016. 147 с.
2. Прикладна психологія службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку: підручник / І.І. Приходько, І.І. Ліпатов, Л.Ф. Шестопалова та ін. Х.: Акад. ВВ МВС України, 2011. 336 с.
3. Про вдосконалення організації роботи з особовим складом у Національній гвардії України: директива командувача НГУ від 26.06.2017 р. № 15.
4. Теорія і практика психологічної допомоги: навч. посіб./ Пасічник В.І., Ліпатов І.І., Шестопалова Л.Ф. та ін. Х.: Акад. ВВ МВС України, 2011. 250 с.
5. Формування психологічної готовності військовослужбовців до виконання завдань в антитерорестичній операції : метод. рекомендації. Краматорськ : Штаб АТО, 2017. 22 с. 21. Стасюк В.В. Психологія локальних війн та збройних конфліктів: [підручник] / Василь Васильович Стасюк. К.: НУОУ імені Івана Черняхівського, 2016. 412 с.
6. Наказ командувача Національної гвардії України № 555 від 01.09.2017 «Про затвердження Інструкції з організації психологічного супроводу виконання службово-бойових завдань о/с НГУ».
7. Наказ Начальник Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України №153 від 29.04.2017 «Про затвердження Інструкції з оцінювання морально-психологічного стану особового складу Збройних Сил України»

Бойові психогенні втрати військовослужбовців під час виконання бойових завдань: поняття, види та методики прогнозування та розрахунку

ПИТАННЯ

1. **Поняття бойового стресу та його види.**
2. **Поняття, причини виникнення та класифікація бойових психогенних втрат.**
3. **Методики розрахунку та прогнозування бойових психогенних втрат.**
4. **Досвід психологічної роботи в армії США, спрямованої на подолання бойових стресових розладів військовослужбовців.**

Основною реакцією військовослужбовця на бойові події є бойовий стрес, відмітною особливістю якого є наявність стресфакторів бойової обстановки.

Стан бойового стресу в умовах воєнних дій переживає кожен. З'являючись ще до прямого контакту з реальною вітальною загрозою, бойовий стрес триває аж до виходу із зони конфлікту.

- ▶ **Бойовий стрес** розуміється як багаторівневий процес адаптаційної активності людського організму в умовах бойової обстановки, що супроводжується напругою механізмів реактивної саморегуляції і закріпленням специфічних пристосувальних психофізіологічних змін.

Американські психологи стверджують, що
у **65%** особового складу найбільш сильний психологічний стрес
спостерігається на початку бою;
у **21%** найвищого почуття страху досягає в ході бою;
у **8%** - після бою,
6% взагалі не можуть прокоментувати свої переживання

ОСНОВНИМИ ПСИХОТРАВМУЮЧИМИ ФАКТОРАМИ БОЙОВОЇ ОБСТАНОВКИ
ДЛЯ ОСОБОВОГО СКЛАДУ Є НЕБЕЗПЕКА – ПЕРЕЖИВАННЯ ЗА СВОЄ
ЖИТТЯ ТА ФІЗИЧНЕ ЗДОРОВ'Я, ЯКЕ ПОВ'ЯЗАНЕ ІЗ СПЕЦИФІКОЮ
СПРИЙНЯТТЯ КАРТИНИ БОЮ

За даними опитування «Соціальні тренди–2023» (вересень 2022 р.), 71% респондентів відчували останнім часом стрес або сильну знервованість.

123

У грудні 2022 р. загальний рівень суб'єктивного стресу зріс до 84% (у жінок — до 87%, у чоловіків — до 80%), рівень втоми становив 47% (серед жінок — 55%, у чоловіків — 39%).

«воронка виснаження» за М. Осберг

124

Класифікацію бойового стресу можна провести за його інтенсивністю:

***Бойовий стрес невисокої інтенсивності
(БСНІ)***

Бойовий стрес невисокої інтенсивності ефективно долається більшістю військовослужбовців та на початковому етапі може сприяти підвищенню їх бойової активності. Надалі, БСНІ або стає звичним для учасників бойових дій, або переходить в бойовий стрес підвищеної інтенсивності.

***Бойовий стрес підвищеної
інтенсивності (БСПІ)***

БСПІ проявляється в таких формах, як:

різке, неадекватне бойовій обстановці підвищення або, навпаки, зниження бойової активності;
підвищення емоційного збудження або, навпаки, емоційне заціпеніння, емоційна “тупість”;
поява деструктивних форм мотивації бойової діяльності або, навпаки, бажання “вийти” з бою, будь-якою ціною зберегти собі життя;
втрата орієнтації в ситуації бою; самовідчуження;
відчуття нереальності того, що відбувається в бойовій ситуації тощо

ВПЛИВ НА КІЛЬКІСНІ ТА ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ БОЙОВИХ ПСИХОГЕННИХ ТРАВМ ЗДІЙСНЮЮТЬ ТАКІ ПСИХОСОЦІАЛЬНІ УМОВИ:

- змістовний (політичний) контекст війни (бойових дій)
- державна та суспільна підтримка необхідності ведення бойових дій та їх учасників
- наявність у особового складу позитивних мотивацій
- особиста відповідальність за виконання бойового завдання
- впевненість особового складу у бойовій техніці та озброєнні
- авторитет командування
- віра в ефективність медичної та психологічної допомоги
- психологічна підготовленість до виконання конкретного завдання
- достовірність поточної інформації, ліміт часу на прийняття рішення

Прояви бойового стресу сприяють помітному зростанню помилок і зривів у здійсненні військовослужбовцем бойової діяльності, її дезорганізації та негативно впливають на перебіг фізіологічних процесів в організмі, що виражається в помітному погіршенні стану здоров'я, виникненні нових або загостренні наявних захворювань, розладах на фізіологічному рівні.

Особи з психологічними стресовими реакціями мають потребу у психокорекційних або вжиття заходів медикопсихологічного характеру.

Бойові стресові розлади спочатку виявляється як індивідуальна нездатність людини виконувати свої прямі службові обов'язки.

Наявність стресових реакцій, пов'язаних із виконанням бойових завдань створили поняття **бойові психогенні втрати**

Питання 2

Поняття, причини виникнення та класифікація бойових психогенних втрат.

128

Підходи до розуміння сутності психогенних втрат

Сформовано три підходи до розуміння сутності психогенних втрат і дають їм стислу характеристику.

Відповідно до *першого підходу* психогенні втрати – це особовий склад, що залишився в строю, але втратив необхідну боєздатність у результаті впливу сильних психотравмуючих факторів.

За *другим підходом* психогенні втрати складають люди, які втратили на певний час необхідну активність через порушення регулюючої, керуючої функції психіки внаслідок впливу стрес-факторів бойової обстановки.

Відповідно до *третього підходу* під психогенними втратами розуміють військовослужбовців, що істотно знизили, втратили або припинили бойову активність внаслідок дії несприятливих психогенних факторів. Тобто вони є складовими елементами невідновних, санітарних (бойових і небойових) втрат, а також мають власний

Дані про психогенні втрати в різних воєнних конфліктах

під час війни в Кореї

незворотні
психологічні втрати
американських військ
склали 4 особи на
1000 військових,
залучених до бойових
дій

Під час війни в В'єтнамі

незворотні
психологічні втрати
американських військ
склали 7 особи на
1000 військових,
залучених до бойових
дій

Під час Ірако- Кувейтського конфлікту

психологічні втрати
іракських військових після
ударів авіації протягом
перших 3-х діб склали в
регулярній армії – 45%,
серед ополченців-
непрофесіоналів – 68-70%

Аналіз досвіду ведення бойових дій переконливо свідчить, що війська, поряд з неминучими фізичними, несуть також і відчутні психогенні втрати.

Вони пов'язані з розладами психічної діяльності, повної або часткової втрати боєздатності.

Бойові психогенні втрати - це втрати особового складу, пов'язані з втратою боєздатності (повної або часткової) унаслідок психічної травми (розладу), викликані стрес-факторами бойової обстановки.

санітарні

тимчасові

Бойові психічні травми (психічні розлади) - це порушення психічної діяльності по об'єктивному відбитку дійсності під впливом факторів зовнішнього середовища (часткова утрата зору, пам'яті, слуху; неадекватне сприйняття і реакції; емоційний шок тощо).

Санітарні психогенні втрати - втрата військовослужбовцями боєздатності, для відновлення якої необхідна госпіталізація та лікування

Тимчасові психогенні втрати - це короткочасна (від декількох хвилин до однієї доби) втрата воїнами боєздатності внаслідок впливу на них факторів, що травмують психіку, відновлення якої досягається наданням психологічної допомоги та проведенням заходів психологічної реабілітації без госпіталізації та лікування.

За умовами та терміном прояву бойові психогенні травми можна поділити на групи

133

ПЕРША ГРУПА ТРАВМИ ТА РОЗЛАДИ, ЯКІ ВИНΙΚАЮТЬ У ДОСТАТНЬО КОРОТКИЙ ПРОМІЖОК ЧАСУ, ПРАКТИЧНО В МОМЕНТ ВИНІКНЕННЯ ПСИХОТРАВМУЮЧОЇ СИТУАЦІЇ.

ДРУГА ГРУПА БОЙОВІ ПСИХОГЕННІ ТРАВМИ ТА РОЗЛАДИ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ ПРОТЯГОМ ВІДНОСНО ТРИВАЛОГО ПРОМІЖКУ ЧАСУ ПІД ВПЛИВОМ СЛАБКИХ, АЛЕ ПОСТІЙНО ДІЮЧИХ ФАКТОРІВ БОЙОВОЇ ОБСТАНОВКИ.

ТРЕТЯ ГРУПА ПОСТРАВМАТИЧНІ СТРЕСОВІ РОЗЛАДИ, ЩО ВИНІКЛИ ПІСЛЯ ПЕВНОГО ЧАСУ ДІЇ ФАКТОРІВ БОЙОВОЇ ОБСТАНОВКИ.

До першої групи відносяться травми та розлади, які виникають у достатньо короткий проміжок часу, практично в момент виникнення психотравмуючої ситуації.

Військовослужбовці, що отримали бойові психогенні травми, впадають у виражену заторможеність, слабо чи зовсім не реагують на обстановку, або навпаки, проявляють надвисоку активність, бігають, кричать тощо.

Нервові потрясіння, яке в даний момент переживають військовослужбовці, настільки сильне, що вони тимчасово втрачають здатність критично оцінювати події, які відбуваються, адекватно мислити тощо.

До другої групи відносяться бойові психогенні травми та розлади, що розвиваються протягом відносно тривалого проміжку часу під впливом слабких, але постійно діючих факторів бойової обстановки.

Про отримання травм другої групи свідчать такі ознаки: зміни стилю спілкування між військовослужбовцями. Часті випадки, коли солдати та офіцери без достатніх на те причин починають кричати один на одного, сваритися. проявляти ознаки агресії.

Такі раптові прояви гніву, немотивованої агресії можуть супроводжуватись соматичними реакціями (головний біль, нудота, слабкість у м'язах), неадекватно високою активністю, за якою швидко наступає втома та апатія.

Інколи бойові психогенні розлади другої групи проявляються дещо по іншому. Навіть ті військовослужбовці, що мають бойовий досвід, можуть раптово відчувати сильні приступи страху перед виконанням бойового завдання, стають надмірно обережними, схильними до "ритуальної" поведінки.

До третьої групи можна віднести посттравматичні стресові розлади, що виникають після певного часу

До основних симптомів даного типу розладів відносяться:

- нав'язливі спогади про психотравмуючі події, намагання позбутися думки про них;
- переживання дій, які передували психотравмуючій ситуації;
- нездатність до співпереживання, співчуття, сімейного життя;
- відчуття меншовартості;
- порушення сну; спалахи гніву та агресії по відношенню до людей та предметів;
- нездатність зосередити увагу.

З метою кількісної оцінки та прогнозування бойових психогенних втрат виділяють три рівні розладів: психологічний, пограничний та психотичний

На психологічному рівні, особовий склад відчуває легку напругу, збудженість, нездатність зосередитись, легко піддається негативним настроям, погано контролює свої дії (поведінку), неточно реагує на команди

На пограничному рівні у військовослужбовців може наступити апатія або істерія, вони стають важко керованими, суттєво знижується рівень якості виконання бойових завдань, службових обов'язків

Психотичний рівень являє собою таке психологічне потрясіння, при якому особистість втрачає повний контроль над собою, не може контактувати із іншими, втрачає орієнтацію, перебуває в пригніченому стані, здійснює неадекватні дії.

ПИТАННЯ 3

Методики розрахунку та прогнозування бойових психогенних втрат.

Оцінювання та прогнозування можливих бойових психогенних втрат - це одне з важливих завдань виявлення рівня боєздатності частин та підрозділів, ефективної організації психологічного забезпечення підготовки особового складу до дій в екстремальних умовах сучасного бою

Термін «психогенні втрати» описує емоційний дискомфорт, спричинений непередбачуваними подіями, який може викликати психологічний стрес і вимагати спеціалізованого психологічного супроводу у посткатастрофний період.

Метою розрахунок прогнозованих психогенних втрат особового складу є:

визначення можливої кількості отримання особовим складом своїх військ психогенних травм та розладів

прогнозування числа безповоротних та санітарних психогенних втрат

створення системи надання психологічної допомоги та первинної реабілітації психотравмованих осіб

збереження психічного здоров'я військовослужбовців та швидкого повернення їх у військові частини та підрозділи

АЛГОРИТМ РОЗРАХУНКУ ПСИХОГЕННИХ ВТРАТ

Загальна кількість особового складу військової частини (підрозділу)

3 них

7%

психогенних
втрат під час
бойових дій
**ВИСОКОЇ
ІНТЕНСИВНОСТІ**

6%

психогенних
втрат під час
бойових дій
**СЕРЕДНЬОЇ
ІНТЕНСИВНОСТІ**

5%

психогенних
втрат під час
бойових дій
**НИЗЬКОЇ
ІНТЕНСИВНОСТІ**

АЛГОРИТМ РОЗРАХУНКУ ПСИХОГЕННИХ ВТРАТ

142

80%
короткочасні психогенні
втрати
(на декілька хвилин)

20%
тривалі психогенні втрати

65%
короткотривалі втрати
(декілька годин)

35%
санітарні психогенні
втрати (декілька днів)

25-28%
потребують евакуації до
госпіталю

7-10%
потребують допомоги в
пункті психологічної
реабілітації полку,

ПРОГНОЗУВАННЯ
ПСИХОГЕННИХ
ВТРАТ
ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ НА
ОСНОВІ
ВРАХУВАННЯ
СТУПЕНЯ ВПЛИВУ
ТАКИХ ФАКТОРІВ

1 Вплив бойової обстановки – це вид і характер бойових дій, їх інтенсивність, бойова техніка і зброя тощо

2 ВПЛИВ ПРОТИВНИКА – ЙОГО ВОГНЕВА ПОТУЖНІСТЬ, ХАРАКТЕР ВЕДЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ ТОЩО.

3 Стан противника – його бойова майстерність, адаптованість, фізична і психічна стомленість, МПС, бойовий досвід, боєздатність, захищеність, довіра до командування тощо

4 СТАН СВОЇХ ВІЙСЬК – БОЙОВА МАЙСТЕРНІСТЬ, АДАПТОВАНІСТЬ, ФІЗИЧНА І ПСИХІЧНА ВТОМЛЕНІСТЬ, БОЙОВИЙ ДОСВІД, ВМОТИВОВАНІСТЬ, ДОВІРА ДО КОМАНДУВАННЯ ТОЩО

5 Стан населення – ставлення населення до ВСУ та противника, патріотизм, національні традиції тощо.

6 УМОВИ МІСЦЕВОСТІ, ПОГОДА, ЧАС ДОБИ, ПОРА РОКУ

Програм автоматизованого розрахунку рівнів базового психологічного захисту (людського фактору військових формувань), психологічних втрат та психологічної безпеки особового складу

144

Для уніфікації дій та скорочення часу на проведення необхідних розрахунків з оцінювання психологічних втрат розроблено **«Програму автоматизованого розрахунку рівнів базового психологічного захисту (людського фактору військових формувань), психологічних втрат та психологічної безпеки особового складу»**, яка у формі окремого файлу додається до **«Методики оцінювання та прогнозування психологічних втрат і психологічної безпеки особового складу»**

Іллюк О. О. Людський фактор військових формувань: зміст оцінювання та прогнозування : монографія / О. О. Іллюк. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2012. – 252 с..

Програма автоматизованого розрахунку прогнозованих психогенних втрат особового складу наведено у наказі Генерального штабу Збройних Сил України від 27.04.2018р. №173 “Настанова з морально-психологічного забезпечення підготовки та застосування Збройних Сил України”.

У разі відсутності автоматизованого розрахунку можливо використовувати наступні методики розрахунку психогенних втрат

РОЗРАХУНОК психогенних втрат

145

$$ПВ = К \cdot \frac{ХБД \cdot З}{МПС + СЗОС + КГУ} \cdot 100\% = 5,47\%$$

1. Поправочний коефіцієнт (К)	1,2	=	1,20
2. Характер бойових дій (ХБД)	зустрічний бій	=	0,70
3. Зброя, яка застосовується (З) /сума/		=	0,60
ядерна	-	=	-
хімічна	-	=	-
бактеріологічна	-	=	-
боєприпаси об'ємного вибуху	-	=	-
вогнемети	-	=	-
високоточна зброя	-	=	-
масовані удари авіації	-	=	-
артилерія	≤ 203 мм	=	0,5
масований вогонь стрілецької зброї	0,1	=	0,1

4. Морально-психологічний стан (МПС)

$$\text{МПС} = \frac{1}{3} \left[\left(\frac{\text{СІ} + \text{РН} + \text{НБД}}{3} \cdot 0,9 \right) + \left(\frac{\text{ВОС} + \text{УБД} + \text{НОУ}}{3} \cdot 1,0 \right) + \left(\frac{\text{УОС} + \text{УОВТ} + \text{МТЗ}}{3} \cdot 1,1 \right) \right] \cdot \text{КБЗ} = 46 \quad 2,91$$

Ступінь інформованості особового складу (СІ)	висока	=	10,0
Рівень навченості особового складу (РН)	високий	=	10,00
Наявність бойового досвіду (НБД)	значний	=	10,000
Виснаженість особового складу (ВОС)	відпочинок 7-8 годин	=	10,000
Успішність бойових дій на попередніх етапах (УБД)	зрив задуму противника	=	2,000
Наявність органів управління (НОУ)	управління частково порушено	=	2,0
Укомплектованість особовим складом (УОС)	0,77	=	0,77
Укомплектованість озброєнням та військовою технікою (УОВТ)	0,74	=	0,74
Матеріально-технічне забезпечення (МТЗ)	0,87	=	0,87
Коефіцієнт бойової згуртованості (КБЗ)	середній рівень згуртованості	=	0,6
5. Ступінь захищеності особового складу (СЗОС)	танки в окопі	=	0,8

4. Морально-психологічний стан (МПС)

$$\text{МПС} = \frac{1}{3} \left[\left(\frac{\text{СІ} + \text{РН} + \text{НБД}}{3} \cdot 0,9 \right) + \left(\frac{\text{ВОС} + \text{УБД} + \text{НОУ}}{3} \cdot 1,0 \right) + \left(\frac{\text{УОС} + \text{УОВТ} + \text{МТЗ}}{3} \cdot 1,1 \right) \right] \cdot \text{КБЗ} = 47 \quad 2,91$$

Ступінь інформованості особового складу (СІ)	висока	=	10,0
Рівень навченості особового складу (РН)	високий	=	10,00
Наявність бойового досвіду (НБД)	значний	=	10,000
Виснаженість особового складу (ВОС)	відпочинок 7-8 годин	=	10,000
Успішність бойових дій на попередніх етапах (УБД)	зрив задуму противника	=	2,000
Наявність органів управління (НОУ)	управління частково порушено	=	2,0
Укомплектованість особовим складом (УОС)	0,77	=	0,77
Укомплектованість озброєнням та військовою технікою (УОВТ)	0,74	=	0,74
Матеріально-технічне забезпечення (МТЗ)	0,87	=	0,87
Коефіцієнт бойової згуртованості (КБЗ)	середній рівень згуртованості	=	0,6
5. Ступінь захищеності особового складу (СЗОС)	танки в окопі	=	0,8

Методики оцінки бойових психогенних втрат

Правило «трьох п'ятірок»

Методика О.А. Блінова

Формула для розрахунку психогенних втрат (Чулкова-Рибакова)

Правило «трьох п'ятірок»

За методикою із загальної чисельності особового складу, що буде брати безпосередню участь в бойових діях:

п'ята частина (**перша п'ятірка**) буде виявляти ті чи інші прояви психічної дезадаптації (психологічного, пограничного, психотичного рівня), серед яких п'ятій частині (**друга п'ятірка**) будуть властиві прояви розладів клінічного рівня (пограничного, психотичного),

з них п'ятій частині (**третя п'ятірка**) - реактивні психози (психотичний рівень).

Суть методики полягає в прийнятті усереднених значень основних чинників впливу бойової обстановки, незалежно від реального ступеня їх виразності.

для оцінки можливих психогенних втрат потрібно визначити загальну кількість особового складу, що бере участь у бойових діях та призначити 20% цієї кількості загальним психогенним втратам, які прогнозуються на певний період.

Далі, 20% від отриманої кількості загальних втрат призначаються безповоротним, а 80% вважаються санітарними втратами.

за цією методикою для визначення прогнозованої кількості особового складу, що буде віднесено до психогенних втрат певного ступеню, потрібно тричі взяти п'яту частку від певної кількості.

Методика О.А. Блінова

Блінов О. А. Психологія бойової психічної травми : монографія / О. А. Блінов. – К. :Талком, 2016. – 246 с

- ▶ прогнозування психогенних втрат можна розділити на два напрями.

Перший підхід відображає фіксовані значення втрат у результаті бойової психічної травми. Психогенні втрати особового складу, що братиме участь у бойових діях, уже в перші дні складатимуть не менше 7–15 % у загальній структурі санітарних втрат з їх наступним збільшенням із зростанням інтенсивності та тривалості бойових дій. Розрахунок психогенних втрат здійснюється за результатами математичних обчислень на основі загальної чисельності особового складу підрозділів.

Другий підхід пропонує використання прогнозування на основі врахування відповідних умов діяльності й може бути поданий у трьох видах: табличному, об'єднаному та інтегративному

Методика розрахунку психогенних втрат

Бойові втрати, % загиблих	Кадрові частини					Частини, що формуються				
	день проведення активних бойових дій									
	1-3	3-7	7-14	14-21	21-28	1-3	3-7	7-14	14-21	21-28
1-5	75	5	3	2	05	15	10	7	4	2
5-7	10	75	5	3	1	20	15	10	7	3
7-15	15	10	75	5	15	30	25	20	10	5
15-20	20	15	12	75	3	40	30	25	20	15
20-30	30	25	20	15	10	60	50	40	30	20
30-5	40	35	30	25	20	80	70	60	50	40
50-70	50	45	40	35	30	100	90	80	70	60

Підрозділ	Відділення (БТР-60ДПБ, БТРО), БТР-70	Відділення на БМП-1	Відділення на БМП-2	Відділення (десант на танку)	Відділення без танків	Взвод ПДВ без техніки	ТВ Т-62	ТВ Т-64БВ, Т-72	ТВ Т-80	Рота на БМП-1	Рота на БМП-2	Рота на БМП-3	ТР ТБ	ТР МСБ придана	К=
Вид бою															
атака першої траншеї	8-10	4-6	2-4				1-2	1-2		3-8	2-6	1-2	1-2	10-16	1
бій у глибині оборони	21-26	13-19	11-15	24-29	29-35	23-26	4-6	3-5	1	10-17	8-13	3-7	4-6	28-35	1,7
відбиття танків, контратака	58-70	36-41	21-26	52-65	70-76	37-41	30-35	24-29	13-18	28-30	17-21	9-16	5-12	39-46	1,8
бій у лісі (наступ)	31-41	26-29	23-25	70-80	71-79	45-48	41-44	40-44	35-40	31-35	26-28	21-24	14-17	29-35	1,9
бій у тундрі (наступ)	36-38	50-56	50-56	60-67	60-67	54-58	70-71	65-70	64-70	51-55	51-54	50-52	58-70	61-75	1,7
бій в оточенні, десант	21-25	24-27	26-29	30-35	50-54	31-34	36-39	32-37	33-39	34-36	25-26	21-24	21-24	34-40	1,9
оборона в горах	10-12	5-7	3-6	3-8	6-9	4-6	5-10	4-6	3-4	5-7	4-6	2-4	2-4	6-10	1,7
оборона в пустелі	45-65	42-48	41-47	41-45	60-61	35-45	44-51	42-50	41-44	41-44	35-39	30-34	34-40	43-46	1,8
наступ в горах	35-44	46-48	46-48	41-44	21-27	17-19	41-46	41-44	41-47	41-44	40-43	40-42	35-38	41-44	1,2
наступ у пустелі	50-60	55-65	55-65	60-68	60-68	54-58	70-72	70-71	65-70	55-58	55-58	55-58	56-70	61-75	1,1
оборона у своєму місті	15-18	15-18	15-18	-	25-45	10-12	21-24	21-24	19-21	17-22	13-15	10-17	13-16	26-29	1,7
оборона в місті противника	29-35	27-37	26-35	-	50-55	34-36	36-41	35-40	33-36	29-35	29-37	26-34	21-30	34-37	1,8
оборона в місті нейтральної країни	16-24	27-31	26-27	-	48-52	24-27	39-45	38-41	34-37	31-39	30-35	24-26	21-27	32-34	1,3
наступ у болотистому місці	60-64	60-70	28-40	39-40	36-42	60-70	60-70	60-70	60-70	50-55	45-49	32-42	50-55	62-69	1,2
оборона в болоті	26-28	39-45	38-41	31-38	36-41	31-35	55-65	54-64	55-70	48-56	46-48	45-47	38-41	51-60	1,1
відхід у пустелі	15-30	28-34	28-36	26-32	57-60	26-37	29-39	28-57	24-35	25-31	28-30	27-30	21-27	37-43	1,3
відхід у лісі	21-28	15-24	20-25	21-22	20-21	15-17	16-19	14-18	14-16	17-19	14-16	14-15	13-16	21-24	1,9
відхід у тундрі	60-70	60-70	60-70	70-79	80-86	60-85	50-61	48-61	48-60	45-48	40-45	35-45	38-49	50-60	1,1
відхід у горах	10-16	12-18	12-18	12-16	11-17	9-12	21-24	26-28	27-31	21-26	20-24	21-25	31-40	45-51	1,2

Питання 4. Досвід психологічної роботи в армії США, спрямованої на подолання бойових стресових розладів військовослужбовців.

В арміях країн НАТО розроблена комплексна багаторівнева програма контролю бойового та військово-професійного стресу (Combat and Operational Stress Control, COSC), розрахована на командирів різних рівнів і членів сімей військовослужбовців. До роботи з подолання стресових розладів залучаються військовослужбовці, командири нижчих ланок, військові капелани підрозділів, медичний персонал.

Контроль бойового стресу – функція військових керівників. Відповідно до вказаної програми головне завдання командирів забезпечення найскоріше повернення до підрозділів військовослужбовців, які тимчасово втратили боєздатність через вплив стресогенних факторів бою або в яких діагностовано розлади психічного здоров'я.

Виділяють п'ять основних функцій керівника щодо психічного здоров'я:

Підтримка
військовослужбовців

Послаблення дії
стресових чинників

Виявлення стресових
реакцій, травм і
захворювань

Лікування стресових
травм і захворювань

Реінтеграція
військовослужбовців,
які постраждали від
стресу

В армії США загальну відповідальність за охорону здоров'я військовослужбовців несе командир бойового підрозділу.

Застосовуються такі загальні засади забезпечення психічного здоров'я військовослужбовців

Командири, які перебувають на передовій можуть збалансувати зростаючі тактичні вимоги, через які військовослужбовці опиняються в небезпечній ситуації та мають виконувати стратегічний обов'язок щодо охорони здоров'я військовослужбовців.

Лише безпосередні командири можуть охопити повний спектр діяльності з охорони здоров'я військовослужбовців, потрібної для прискорення, охорони, покращення, збереження та відновлення психічного й фізичного здоров'я військовослужбовців у різноманітних військових ситуаціях та операціях.

Командири та наставники здатні усунути стигматизацію, пов'язані з визнанням наявності психічних проблем, а також забезпечити готовність військовослужбовців отримувати допомогу для вирішення психологічних проблем.

Психічні стани військових розділено на три групи (зони)

Готовність: зелена зона.

Зелена зона “готовності” може бути визначена як узагальнена психологічна адаптація, ефективне функціонування в усіх сферах та особистий добробут.

Зелена зона відображає не відсутність стресу, а скоріше ефективне його подолання без значного дистресу чи ураження.

Реагування: жовта зона

Жовта зона “реагування” може бути визначена як загальний незначний і тимчасовий дистрес або втрата функції внаслідок стресу.

За визначенням, реагування в жовтій зоні завжди тимчасове та оборотне, хоча коли виникає стресова ситуація, важко сказати, чи буде реакція тимчасовою та чи не залишить вона тривалих наслідків.

Захворювання: червона зона.

Червона зона “захворювання” містить усі психологічні розлади внаслідок дії на особистість бойових чи інших службових стресових чинників.

Оскільки захворювання червоної зони є клінічними психічними порушеннями, їх можуть діагностувати лише фахівці. Найпоширеніше стресове захворювання – це ПТСР.

Для жовтої зони характерні такі моделі поведінки та симптоми:

- ▶ відчуття тривоги;
- ▶ занепокоєність;
- ▶ недобросовісне виконання завдань;
- ▶ гарячковість чи грубість;
- ▶ дратівливість чи незадоволеність;
- ▶ проблеми зі сном;
- ▶ переїдання чи недоїдання;
- ▶ апатія чи втрата життєвої енергії або ентузіазму;
- ▶ неможливість насолоджуватися повсякденним ЖИТТЯМ;
- ▶ закритість;
- ▶ крикливість або гіперактивність;
- ▶ негативний настрій або песимістичність;
- ▶ знижена можливість психологічної концентрації.

Стресові травми можуть мати такі зовнішні прояви

- втрата контролю над власним тілом, емоціями або думками;
- неможливість заснути чи постійні прокидання, постійні реалістичні нічні кошмари;
- стійке, інтенсивне відчуття провини або сорому;
- надмірне відчуття розкаяння, напади паніки або сліпої люті;
- втрата пам'яті чи здатності раціонально мислити;
- втрата обґрунтування колишніх твердих моральних цінностей;
- демонстрація суттєвих і стійких змін лінії поведінки чи зовнішності;
- виношування серйозних думок про суїцид чи вбивство.

До поширених захворювань червоної зони належать:

депресивні розлади,
особливо сильна депресія

тривожні розлади,
включаючи генералізовану
тривогу та панічний розлад

зловживання або залежність
від алкоголю чи
наркотичних речовин

Посттравматичні стресові
розлади

Специфічними ознаками психічного захворювання, що є наслідком стресу можуть бути наступні

симптоми стресової травми або стереотипи поведінки, що суттєво не покращуються впродовж 60 днів опісля повернення з зони бойових дій

симптоми стресової травми, що погіршуються з часом замість того, щоб покращуватися

симптоми стресової травми, що рецидивують опісля покращення або зникнення

значний і стійкий дистрес або втрата функції, що виникає після ліквідації джерела стресу

Військовослужбовці починають військову службу з певним набором наявних у них сильних і слабких сторін, які залежать від генетики, попереднього життєвого досвіду, способу життя, сімейної підтримки та низки інших чинників, але можуть бути досить стійкими під час виконання бойових завдань.

Командирам для посилення стійкості особового складу можуть застосовувати заходи, які в армії США класифікують за трьома категоріями

Професійна
підготовка

Згуртованість
підрозділу

Лідерство

Підготовка ретельно спланована, організована та проведена виховує фізичні, духовні сили та витривалість, підвищує впевненість військовослужбовців в особистій здатності та колективної здатності підрозділу забезпечити виконання поставлених завдань та готує їх до майбутніх стресових чинників бойової обстановки.

Витривалість здобута під час тренувань та наслідки пережитого стресу в процесі підготовки має як фізіологічний, так і біологічний компоненти

Підготовлені військовослужбовці мають повільніший пульс і вищі рівні білків у мозку, що є ключовим для збереження спокою в умовах сильного стресу

Підготовлені військовослужбовці вирішують знайомі їм завдання з більшою впевненістю та меншою втратою психологічної концентрації

Підготовка бути достатньо жорсткою та реалістичною для виховання стійкості, однак не такою жорсткою, щоб спричинити психологічні травми

Згуртованість бойового підрозділу визначається як взаємна довіра та підтримка в соціальній групі, розвивається шляхом спільних випробувань у групі зі стабільним складом

Двостороння комунікація як у горизонтальній площині – серед колег, так і в вертикальній – між командирами та підлеглими, є важливою для згуртованості бойового підрозділу

Ретельно злагоджена командна робота – це добре відомий результат згуртованості підрозділу

політика ротації підрозділів, що тепер практикується серед американських військових, є більш сприятливою для згуртованості, аніж індивідуальна заміна

Лідерство ключовий чинник для підтримки військовослужбовців та їхніх сімей.

165

Військовослужбовцям надають підтримку командири, які навчають, надихають, допомагають їм сконцентруватися на виконанні завдання, вселяють довіру та демонструють свою модель етичної та моральної поведінки.

Безпосередні командири мають знати всіх військовослужбовців у підрозділах особисто, а також особливі, сильні, слабкі сторони військовослужбовців, характер завдань, поставлених перед ними

командир має знати, в якій зоні стресу перебуває кожного моменту та кожного дня той чи інший член підрозділу

від військовослужбовців не можна очікувати, що вони самі розпізнають у себе реакцію на стрес, травму або захворювання

Оптимальне ослаблення стресу передбачає балансування конкуруючих пріоритетів.

З одного боку – навмисне піддавання військовослужбовців впливу різних стресових факторів для їхньої підготовки та загартування

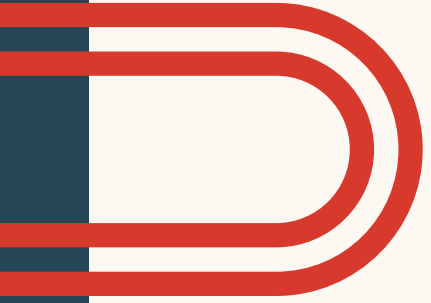
З іншого боку – потреба зниження або усунення чинників стресу, а також відновлення біологічних, психологічних, соціальних і духовних сил, вичерпаних під дією стресу.

Перелік питань для самоконтролю

1. Які є підходи до розуміння сутності психогенних втрат.
2. Надайте поняття бойових психогенних втрат.
3. Які є види бойових психогенних втрат.
4. На які групи можна поділити бойові психогенні травми за умовами та терміном прояву.
5. Які є рівні психічних розладів, пов'язаних з бойовим стресом.
6. Яка мета створення методики розрахунку бойових психогенних втрат.
7. Які методики застосовуються для розрахунку бойових психогенних втрат.
8. Які фактори впливають на прогнозування бойових психогенних втрат.

Перелік рекомендованої літератури та нормативно-правових актів

1. Алгоритм роботи військового психолога щодо психологічного забезпечення професійної діяльності особового складу Збройних Сил України : метод. рек. / Н. А. Агаєв та ін. Київ : НДЦ ГП ЗС України, 2016. 147 с.
2. Блінов О.А. Бойова психічна травма: монографія. К.: Талком, 2019. 700 с.
3. Блінов О.А. Бойовий стрес та результати його емпіричного дослідження / О.А. Блінов // Психологічний часопис: збірник наукових праць / за ред. С.Д. Максименка. – № 2 (12). – Вип. 12. – Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України, 2018. С. 9-22.
4. Василенко С. В. Класифікація бойових психогенних втрат з урахуванням досвіду антитерористичної операції. Вісник Національного університету оборони України. 2015. Вип. 3 (46). С. 37–42.
5. Приходько І. І. Визначення загальних втрат особового складу при виконанні службово-бойових завдань в особливий період / Честь і закон. 2007. № 2. С. 35–40.
6. Стасюк В. В., Бочаров М. М. Аналіз підходів до прогнозування психогенних втрат військ (сил) в бойових умовах: структура чинників. Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. 2019. № 1 (34). С. 13–18.
7. Тімченко О.В. Установка на життя як фактор збереження фізичного та психічного здоров'я в умовах екзистенціальної загрози / О.В. Тімченко, Н.В. Оніщенко // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна № 981. Серія «Психологія». Випуск 47. Х.: РВ Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, 2011. С. 173-177.
8. Оніщенко Н., Найпак К. Психогенні втрати в умовах війни: сутність та можливість прогнозування. Проблеми екстремальної та кризової психології 2023. № 2(6). С. 113-124

ТЕМАТИЧНИЙ БЛОК 3.

ІНФОРМАЦІЙНО-ПРОПАГАНДИСТСЬКЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЧАСТИНИ ТА ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

ТЕМА 3.1.

Поняття та теоретико-методологічні основи інформаційно-психологічного впливу

ТЕМА 3.2

Протидія інформаційно-психологічному впливу противника

ПОНЯТТЯ ТА ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ

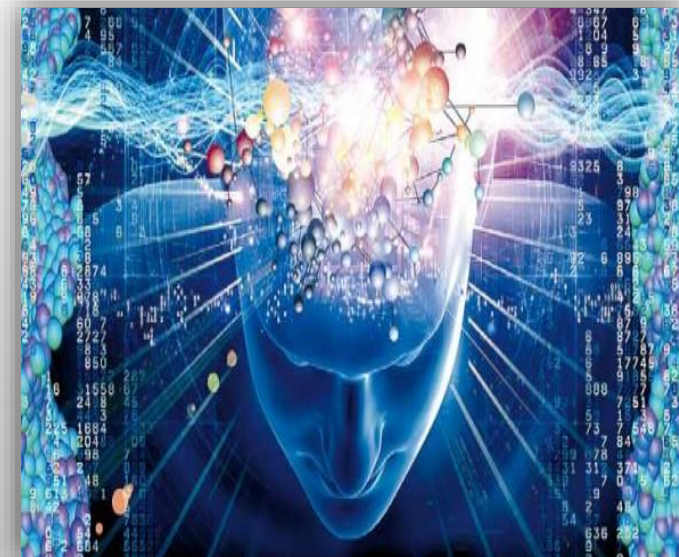
ПИТАННЯ

1. ПОНЯТТЯ, ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА ОБ'ЄКТИ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ

2. ВИДИ ТА ПРИЙОМИ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ (ПСИХОЛОГІЧНІ МАНПУЛЯЦІЇ, ДЕЗІНФОРМУВАННЯ (ДЕЗІНФОРМАЦІЯ, ЛОБІЮВАННЯ, ПРОПАГАНДА, УПРАВЛІННЯ КРИЗАМИ).

3. ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ

В PR

1. ПОНЯТТЯ, ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА ОБ'ЄКТИ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ

ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ ЦЕ СПОСІБ ЗМІНИ СВІДОМОСТІ ЛЮДЕЙ (ОКРЕМИХ ІНДИВІДІВ АБО ГРУП) З МЕТОЮ ЗМІНИ ЇХ ІДЕОЛОГІЧНИХ І ПСИХОЛОГІЧНИХ ПОГЛЯДІВ, УСТАНОВОК, ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ПЕВНИХ ТИПІВ ПОВЕДІНКИ З ВИКОРИСТАННЯМ РІЗНИХ СПОСОБІВ ЯВНОГО І ПРИХОВАНОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО ПРИМУСУ.

ІНФОРМАЦІЙНО- ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ – ЦЕ БУДЬ-ЯКА ФОРМА ПРОЯВУ АКТИВНОСТІ В МЕЖАХ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОГО ПРОСТОРУ, ЩО ПОЛЯГАЄ У ЦІЛЕСПРЯМОВАНОМУ ПЕРЕНОСІ СПЕЦІАЛЬНО ПІДБРАНОЇ ІНФОРМАЦІЇ У ФОРМІ ЗНАЧЕНЬ ПЕВНОГО ЗМІСТУ, ЗНАКІВ (СИМВОЛІВ), ОБРАЗІВ АБО СИГНАЛІВ, В РЕЗУЛЬТАТІ ЧОГО В ОБ'ЄКТА ФОРМУЄТЬСЯ ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ ВІДГУК, ЯКИЙ

ОБ'ЄКТОМ ІНФОРМАЦІЙНО-

ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ МОЖЕ БУТИ ГЛАВА ДЕРЖАВИ, ПРАЦІВНИКИ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ, ДИПЛОМАТИЧНИХ УСТАНОВ, ГРОМАДСЬКІ ДІЯЧІ, ГРОМАДЯНИ, ОРГАНІЗАЦІЇ (ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ, ПРОФЕСІЙНІ, НАЦІОНАЛЬНО-ЕТНІЧНІ, ДЕМОГРАФІЧНІ, РЕЛІГІЙНІ, РЕГІОНАЛЬНІ ТОЩО); НАСЕЛЕННЯ ДЕРЖАВИ ЯК СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНА СПІЛЬНІСТЬ, ЩО НАДІЛЕНА СУСПІЛЬНОЮ СВІДОМІСТЮ, СУСПІЛЬСТВО ОСОБЛИВО В ПЕРІОД МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ, КРИЗ, ВОЄННИХ, ЕКОНОМІЧНИХ ЧИ ПОЛІТИЧНИХ ЗІТКНЕНЬ.

СУБ'ЄКТИ
ІНФОРМАЦІЙНО-
ПСИХОЛОГІЧНОГО
ВПЛИВУ МОЖУТЬ
БУТИ **ЗОВНІШНІМИ**
ТА ВНУТРІШНІМИ

Можуть виступати держави, їх політичні, економічні, військові, інформаційні структури, політичні діячі, окрема особа, яка має вплив на державу та суспільство

- **Зовнішні суб'єкти**

Виступають внутрішні елементи держави: громадяни, політичні, громадські, регіональні організації та національні спільноти, суспільство та суспільна ідеологія

- **Внутрішні суб'єкти**

Історично інформаційно-психологічний вплив як різновид інформаційного протиборства виник як складова частина збройної боротьби.

Причин виникнення:

- підняти дух своїх воїнів;
- послабити волю ворога;
- знизити опір та швидко знищити ворога;
- зменшити власні матеріальні та фізичні втрати;
- зменшити втрати матеріальних ресурсів.

З появою держави інформаційне протиборство стало складовою частиною взаємовідносин різних країн не тільки у воєнний, але й у мирний час (у дипломатичній, економічній, інших сферах), а також складовою частиною боротьби державної політичної влади з внутрішніми соціальними силами

**Виграє той, хто вміє вести війну,
не борючись**

Секрет перемоги:

1. Зруйнувати плани противника
2. Знищити союзи противника
3. Розгромити війська противника

«У всякій війні, як правило, найкраща політика зводиться до захоплення держави цілісною; зруйнувати її значно легше. Взяти в полон армію супротивника краще, ніж її знищити ... Здобути сотню перемог в боях – це не межа мистецтва. Підкорити супротивника без бою – ось вінець мистецтва»
Сунь-Цзи «Трактат про військове мистецтво»

«Руйнуйте все добре, що є в країні противника. Розпалюйте сварки і зіткнення серед громадян ворожої країни. Заважайте всіма засобами діяльності уряду».
«Підривайте престиж керівництва супротивника і виставляйте в потрібний момент на ганьбу громадськості».

Головна ідея інформаційно-психологічного впливу - осмислення ролі фізично ненасильницького для управління масами людей

Прийоми дезінформації найактивніше використовували у військових походах О.Македонський, Ганнібал, Чингізхан, Батий

Історичні етапи розвитку інформаційного протиборства (засновані на відповідних технологіях):

- Вербальний
- Паперовий
- Технічний
- Телекомунікаційний

**СМЕРТЬ ПРОТЯГИВАЕТ
К ТЕБЕ СВОИ РУКИ!**

Подумай о своей семье!

Сдавайся в плен!

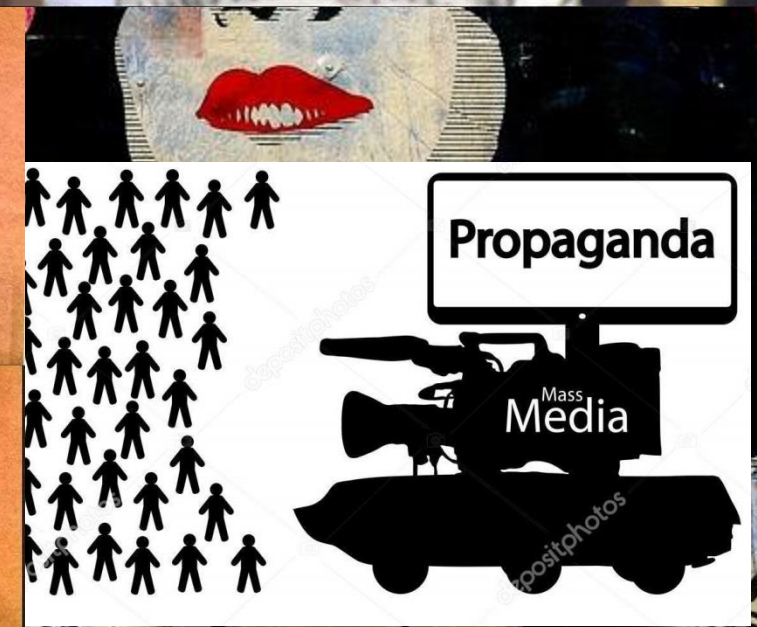
249 Pa

С одним пропуском на сторону германских войск может перейти неограниченное количество командиров и бойцов Красной Армии и Красного Флота! Приказ Сталина о преследовании семей переходящих на нашу сторону командиров и бойцов — невыполним. Германское командование не публикует списков пленных. Их имена объявляются только по их личному желанию. Поэтому не бойтесь сталинских запугиваний.

ПРОПУСК Пред'явитель сего, не желая бессмысленного кровопролития за интересы жидов и комиссаров, оставляет побежденную Красную Армию и переходит на сторону Германских Вооруженных Сил. Немецкие офицеры и солдаты окажут перешедшему хороший прием, накормят его и устроят на работу. Переходить на сторону Германских войск можно и без пропуска: мы и в этом случае гарантируем хороший прием.

Dieser Passierschein gilt für Offiziere und Mannschaften der Sowjetarmee

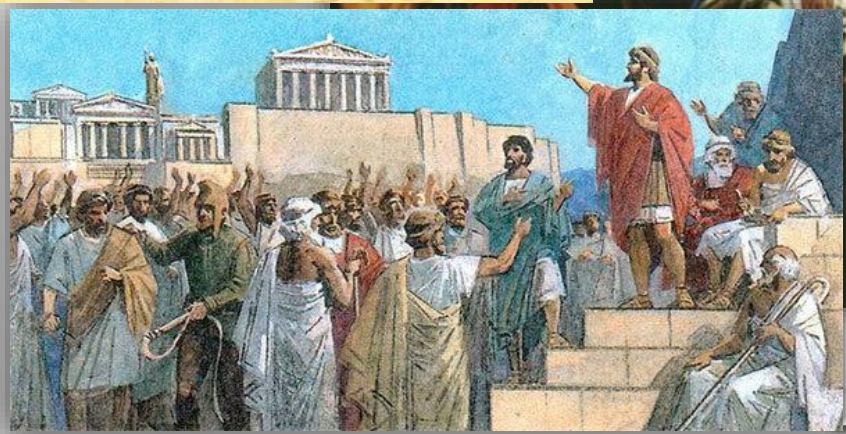
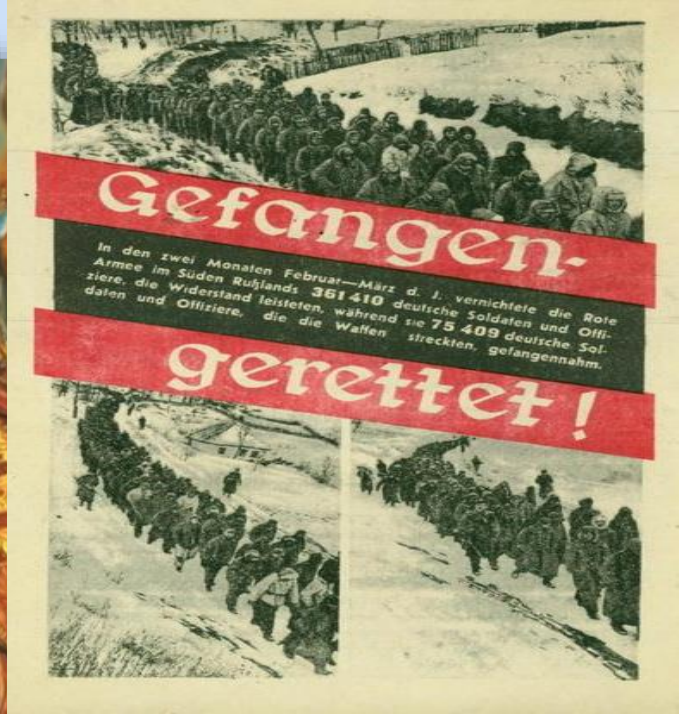
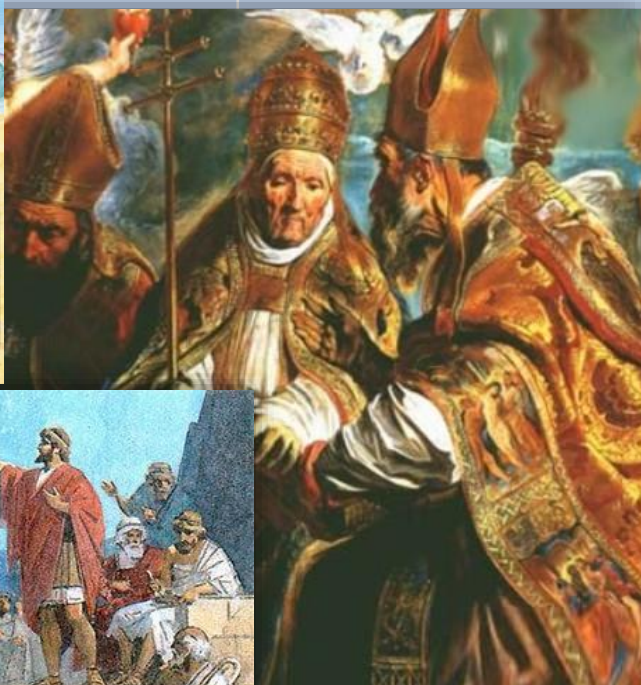

Вербальний етап

Носій і засіб доведення інформації – людина.
 Об'єкт впливу – психіка людини: свідомість,

«Паперовий» етап»

Почався з поширенням грамотності, в умовах широкого охоплення населення новими носіями інформації: листами, книгами, газетами, журналами тощо.

«Чотири газети зможуть
заподіяти більше зла,
ніж стотисячна армія»

Наполеон Бонапарт

Преса повинна писати
тільки те, що їй накажуть, і
мовчати про те, що їй не
слід говорити

«Технічний» етап

Виникнення нових носіїв інформації і нових засобів доставки інформації: телеграфу, телефону, радіо, кіно, телебачення. Посилилися наочність і образність засобів інформаційного впливу, збільшилися можливості накопичення і тривалого зберігання інформації. Стало можливим **здійснення як оперативного, так і довгострокового, як вибіркового, так і масового інформаційного впливу на свідомість, волю і почуття населення**

«Телекомунікаційний» етап

Почався з появи персональних комп'ютерів і відкритих телекомунікаційних мереж. Стало можливим **здійснення інформаційного впливу на широку аудиторію глобальних телекомунікаційних мереж в тому числі через соціальні мережі.**

У будь-якій війні, як правило, найкраща політика зводиться до захоплення держави цілісно. Здобути чисельні перемоги у боях – це не край мистецтва. Підкорити суперника без бою – ось вінець мистецтва».

Сунь Цзи китайський військовий стратег IV–V ст. до н.е.

Сунь Цзи. Мистецтво війни. Львів : Видавництво Старого Лева, 2015. 112 с

З давніх часів найважливішою частиною інформаційного протиборства була вироблення психологічної стійкості **мирного населення** до впливу чужоземних звичаїв шляхом виховання мирного населення в дусі **патріотизму і вірності моральним цінностям своєї країни.**

**СУЧАСНІ ВІЙНИ НЕ МОЖУТЬ
ПРОВОДИТИСЬ БЕЗ ПРОПАГАНДИ,
ОСКІЛЬКИ ВОНА Є ДІЄВИМ ЗАСОБОМ
НЕНАСИЛЬНИЦЬКОГО ТАЄМНОГО
ПРИМУШЕННЯ ЛЮДИНИ: «ПРОПАГАНДА
МОЖЕ СТАТИ ДІЙСНО ЗБРОЄЮ
ПСИХОЛОГІЧНОЇ ВІЙНИ НАУКОВОЮ ЗА
ДУХОМ І ПЕРЕТВОРЕНОЮ НА
МИСТЕЦТВО, ЯКЩО ПРОВЕДЕННЯ
ПРОПАГАНДИСТСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ БУДЕ
КОНТРОЛЮВАТИСЯ НА ОСНОВІ
НАУКОВИХ МЕТОДІВ**

ПОЛ ЛАЙНБАРДЖЕР. «ПСИХОЛОГІЧНА ВІЙНА. ТЕОРІЯ ТА
ПРАКТИКА ОБРОБКИ МАСОВОЇ СВІДОМОСТІ»

ЕТАПИ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ

183

1. **ОПЕРАЦІЙНИЙ** – ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТА ВПЛИВУ.
2. **ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ** – ПРИЙНЯТТЯ (СХВАЛЕННЯ) АБО НЕПРИЙНЯТТЯ (НЕСХВАЛЕННЯ) ВПЛИВУ ОБ'ЄКТОМ.
3. **ЗАКЛЮЧНИЙ** – ПРОЯВ ВІДПОВІДНИХ РЕАКЦІЙ ЯК НАСЛІДОК ПЕРЕБУДОВИ ПСИХІКИ ОБ'ЄКТА ВПЛИВУ.

Перебудова психіки:

- парціальні зміни: зміни певної психологічної якості (наприклад, думки людини про конкретне явище);
- більш загальні зміни психіки: зміни ряду психологічних якостей індивіда (або групи).

За часовою стійкістю: короткострокові і тривалі зміни.

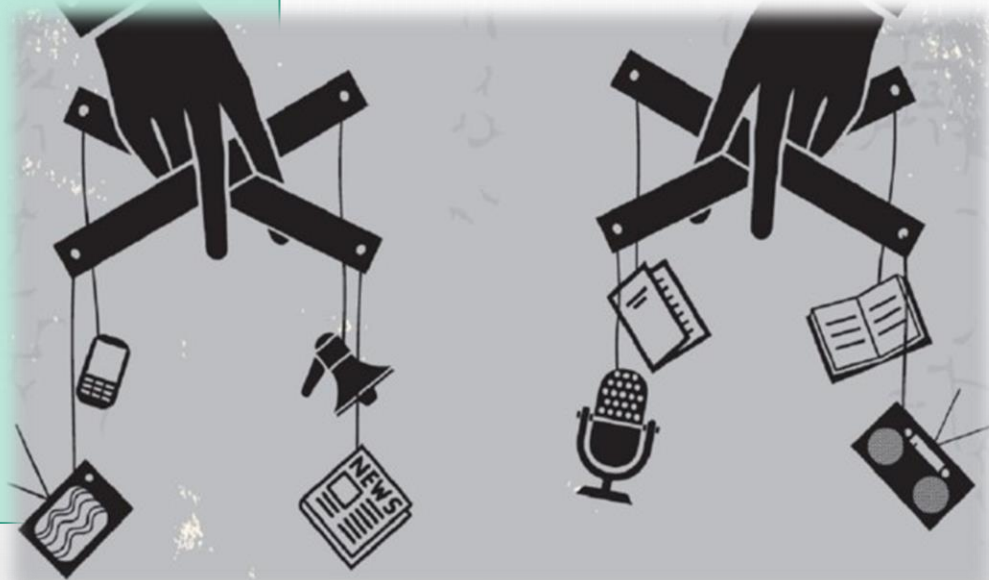
ВИДИ ТА ПРИЙОМИ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ (ПСИХОЛОГІЧНІ МАНІПУЛЯЦІЇ, ДЕЗІНФОРМУВАННЯ (ДЕЗІНФОРМАЦІЯ, ЛОБІЮВАННЯ, ПРОПАГАНДА, УПРАВЛІННЯ КРИЗАМИ).

- **ПСИХОЛОГІЧНІ МЕТОДИ** (ПЕРЕКОНАННЯ, НАВІЮВАННЯ, ІНФОРМУВАННЯ, ЗАОХОЧЕННЯ, ПРИМУС, ПОКАРАННЯ, МЕТОД ПРИКЛАДУ);
- **СИСТЕМА ТОРГОВИХ І ФІНАНСОВИХ САНКЦІЙ**, СПРЯМОВАНИХ НА ЕКОНОМІЧНИЙ ПІДРИВ ПОТЕНЦІЙНОГО ПРОТИВНИКА В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ;
- **ВИКОРИСТАННЯМ ПОЛІТИЧНИХ ЗАСОБІВ**
- **ВИКОРИСТАННЯМ ВІЙСЬКОВИХ ЗАСОБІВ**

Види психологічного впливу:

1. Інформаційно-психологічний
2. Психогенний
3. Психоаналітичний
4. Нейролінгвістичний
5. Психотронний
(психофізичний)
6. Психотропний

Форми психологічного впливу:

- вплив вербальними засобами;
- вплив друкованими та образотворчими засобами;
- вплив за допомогою радіо, телебачення та комп'ютерної техніки.

**МЕТОД ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО
ВПЛИВУ -ЦЕ СУКУПНІСТЬ ПСИХОЛОГІЧНИХ
ПРИЙОМІВ І ОПЕРАЦІЙ ПО ЗДІЙСНЕННЮ ВПЛИВУ
НА СВІДОМІСТЬ І ПІДСВІДОМІСТЬ ЛЮДИНИ АБО
ГРУП ОСІБ (ПЕРЕКОНАННЯ, НАВІЮВАННЯ, ПРИМУС,
НАСЛІДУВАННЯ ТА ІН.)**

ПРЯМІ І НЕПРЯМІ МЕТОДИ ВПЛИВУ:

- ТРАДИЦІЙНИЙ ПРЯМИЙ МЕТОД – ПЕРЕКОНАННЯ ЛЮДЕЙ, ЗВЕРНЕННЯ ДО ЇХНЬОГО РОЗУМУ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ РАЦІОНАЛЬНИХ АРГУМЕНТІВ, ЛОГІКИ.

НЕПРЯМІ МЕТОДИ СПОНУКАЮТЬ ОБ'ЄКТ ВИКОНУВАТИ БУДЬ-ЯКІ ДІЇ ВСУПЕРЕЧ ВЛАСНІЙ ВОЛІ: ПРИМУС

- РАЦІОНАЛЬНІ ТА ІРРАЦІОНАЛЬНІ МЕТОДИ (“ВЕЛИКА БРЕХНЯ”)

Метод закріплення установок (положень). Людина не встигає переробляти масив даних, її оперативна пам'ять обмежена, надлишкова інформація сприймається як шум.

Тому важливу роль відіграють прості формулювання, повторення, закріплення певного набору положень.

Метод синхронізації індивідуума з групою. В підсвідомості людини закладене «стадне» почуття приналежності до певної суспільної групи, яке стимулює синхронізацію вчинків, підпорядкування лідерам.

Метод реклами.

Застосовується при недоцільності посилки завідомо неправдивої інформації. Суть методу: «Завжди кажіть правду, багато правди, набагато більше правди, ніж від вас очікують, але ніколи не кажіть всю правду».

Метод опосередкованого впливу засобів масової інформації через міжособистісні неформальні канали інформації. Подача потрібного матеріалу зі знаком питання і пропозицією обговорити, прокоментувати і т.д.

Джерела інформаційно-психологічного впливу на людину:

- держава;
- різні соціальні групи;
- окремі особистості

СПОСОБИ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ

СПОНУКАННЯ

ВІДКРИТИЙ ВПЛИВ НА СВІДОМІСТЬ, В РЕЗУЛЬТАТІ ЯКОГО ВІДБУВАЄТЬСЯ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ПЕВНИХ ВЧИНКІВ (ПЕРЕКОНАННЯ; РОЗ'ЯСНЕННЯ; ІНФОРМУВАННЯ; ОБГОВОРЕННЯ, УЗГОДЖЕННЯ; ПОРІВНЯННЯ; ВИХОВАННЯ; СПРИЯННЯ, ПІДТРИМКА; ЗМІНА НАСТРОЮ (ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ); ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ФОНУ).

**ОСНОВНИЙ ВІДКРИТИЙ МЕТОД
УПРАВЛІННЯ**

ПРИМУС

ВПЛИВ НА СВІДОМІСТЬ ОБ'ЄКТА, В РЕЗУЛЬТАТІ ЯКОГО В НІЙ ВІДБУВАЄТЬСЯ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ОБОВ'ЯЗКОВОГО ЗДІЙСНЕННЯ ВЧИНКІВ ВСУПЕРЕЧ ВЛАСНІЙ ВОЛІ ЧИ БАЖАННЮ. МОЖЕ БУТИ ВІДКРИТИМ (ПРАВОВІ НОРМИ, НОРМИ СОЦІАЛЬНОГО ПОВОДЖЕННЯ) І ПРИХОВАНИМ (ТАЄМНИМ): МАНІПУЛЯЦІЇ, ДЕЗІНФОРМУВАННЯ, ПРОПАГАНДА, ЛОБІЮВАННЯ (ЛОБІЗМ), ШАНТАЖ, ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ КРИЗАМИ.

ПСИХОЛОГІЧНІ МАНІПУЛЯЦІЇ

СПОСІБ ПСИХОЛОГІЧНОГО
ВПЛИВУ, МЕТА ЯКОГО - ЗМІНА
СПРЯМОВАНOSTІ АКТИВНОСТІ
(ПСИХІЧНОЇ ТА ІНШОЇ) ІНШИХ

людей, здійснюваний непомітно для них.

Три рівні маніпулювання:

перший рівень - посилення існуючих у свідомості людей
потрібних ідей, установок, мотивів, цінностей, норм;

другий рівень – часткові, малі зміни поглядів, що також впливає
на емоційне і практичне ставлення до певного явища;

третій рівень - корінна, кардинальна зміна життєвих установок.

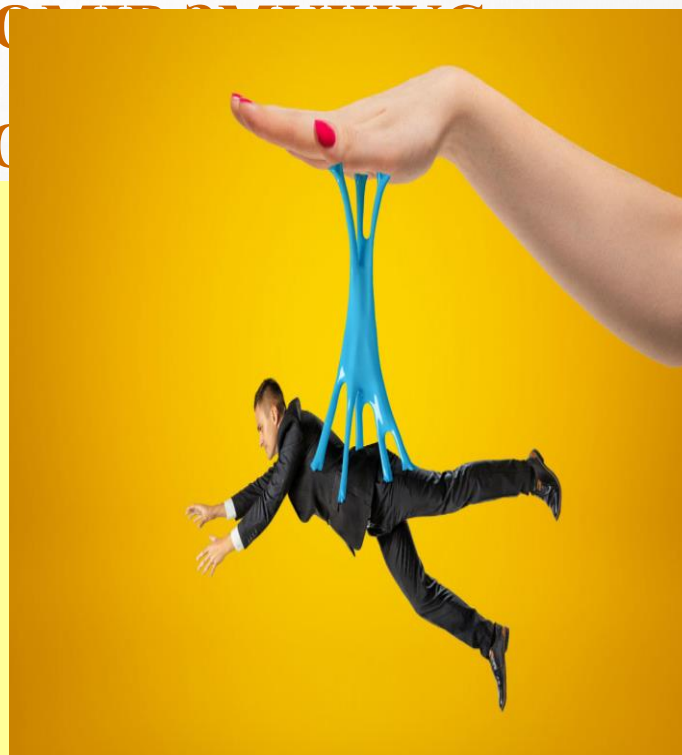
МАНІПУЛЯТОР — ЦЕ ЛЮДИНА, ЯКА ЗА ДОПОМОГОЮ

РІЗНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ПРИЙОМІВ ПЕРЕКОНУЄ

ІНШИХ РОБИТИ ТЕ, ЩО ВИГІДНО

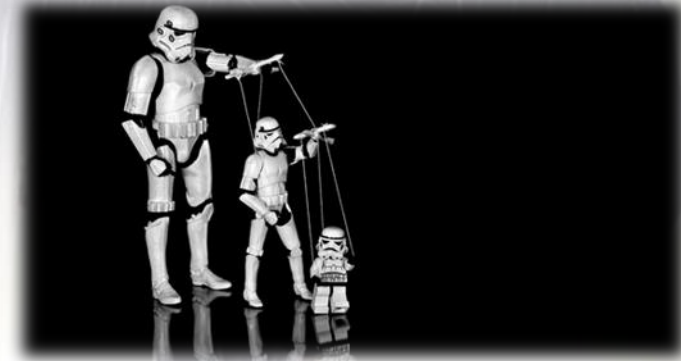
Маніпуляція - це дії, спрямовані на «прибирання до рук» іншої людини, які здійснюються настільки майстерно, що в неї створюється враження, ніби вона самостійно керує своєю поведінкою.

Маніпулятор непомітно для свого партнера підштовхує його до рішення та дій, які не відповідають його (партнера) намірам та інтересам, але є бажаними для самого маніпулятора.

За допомогою маніпулювання можна добитися зміни життєвих установок на перших двох рівнях впливу. Кардинальні зміни поглядів вимагають комплексного впливу на свідомість всіма наявними методами і способами протягом тривалого часу.

Чим більш обізнаними є люди, тим важче маніпулювати ними.

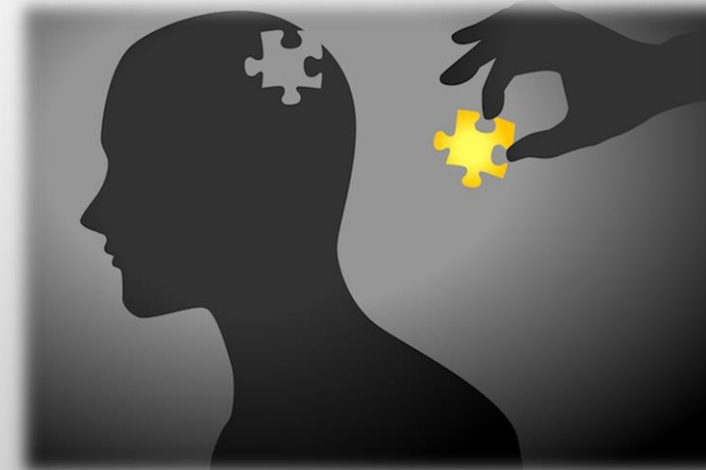

Тому об'єктам психологічного впливу потрібно постачати сурогатом інформації – урізаною і усіченою, тобто такою, що відповідає цілям психологічного впливу.

Спочатку людям намагаються нав'язати такі стереотипи, які здатні викликати потрібні реакції, вчинки і поведінку. При цьому особливо орієнтуються (або спеціально обирають) на тих, хто як би проти своєї волі вірить в міфи, штампи, чутки. Потім використовується ряд прийомів, що становить механізм маніпуляції.

МЕХАНІЗМ МАНІПУЛЯЦІЇ

- ПІДГОТОВЛЕННЯ ПІДҐРУНТЯ: НАВ'ЯЗУВАННЯ СТЕРЕОТИПІВ, ЯКІ ЗДАТНІ ВИКЛИКАТИ ПОТРІБНІ РЕАКЦІЇ, ВЧИНКИ І ПОВЕДІНКУ.
- НАДАННЯ «ПОТРІБНОЇ» В ДАНИЙ МОМЕНТ, ЧАСТО ГРУБО СФАБРИКОВАНОЇ ІНФОРМАЦІЇ;
- НАВМИСНЕ ПРИХОВУВАННЯ ІСТИННИХ, ПРАВДИВИХ ВІДОМОСТЕЙ;
- ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ, ЩО ЗАТРУДНЯЄ МОЖЛИВІСТЬ ОБ'ЄКТУ ВПЛИВУ РОЗІБРАТИСЯ В ІСТИННІЙ СУТІ СПРАВИ.

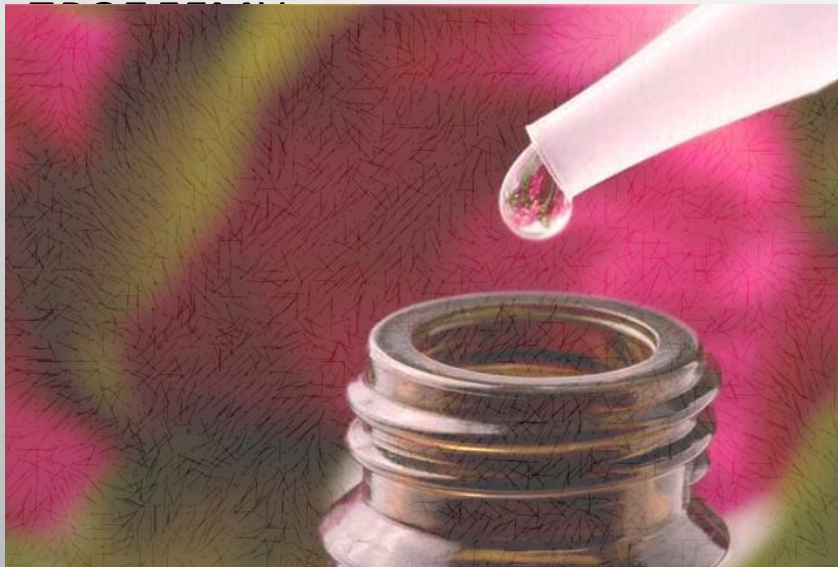

У РАЗІ, ЯКЩО ОБМАН РОЗКРИЄТЬСЯ, ПЕРЕДБАЧАЄТЬСЯ, ЩО З ПЛИНОМ ЧАСУ ГОСТРОТА СИТУАЦІЇ СПАДАЄ, І БУДЕ СПРИЙМАТИСЯ ВЖЕ ЯК ЩОСЬ ПРИРОДНЕ, НЕОБХІДНЕ АБО, В КРАЙНЬОМУ ВИПАДКУ, ВИМУШЕНЕ.

ПРИЙОМИ МАНІПУЛЯЦІЇ

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ:

ПОВІДОМЛЯЄТЬСЯ ГІГАНТСЬКА КІЛЬКІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ, ОСНОВНУ ЧАСТИНУ ЯКОЇ СКЛАДАЮТЬ АБСТРАКТНІ МІРКУВАННЯ, НЕПОТРІБНІ ПОДРОБИЦІ, РІЗНІ ДРІБНИЦІ І Т.П. «СМІТТЯ». В РЕЗУЛЬТАТІ ОБ'ЄКТ ПРОСТО НЕ МОЖЕ РОЗІБРАТИСЯ В ІСТИННІЙ СУТІ

Дозування інформації. Повідомляється тільки частина відомостей, а решта ретельно приховується. Це призводить до того, що картина реальності спотворюється в той чи інший бік, або взагалі стає незрозумілою.

Велика брехня. Улюблений прийом міністра пропаганди нацистської Німеччини Й. Геббельса. Він стверджував, що чим нахабніше і неправдоподібніше брехня, тим швидше в неї повірять, головне - подавати її максимально серйозно.

Змішування істинних фактів із усілякими припущеннями, гіпотезами, чутками. В результаті стає неможливим відрізнити правду від вигадки («зіпсований телефон», «сніжний ком»).

Затягування часу. Цей спосіб зводиться до того, щоб під різними приводами відтягувати оприлюднення дійсно важливих відомостей до того моменту, коли буде вже пізно щось змінити.

Зворотній удар. Суть цього способу в тому, що вигадану (вигідну для себе) версію тих чи інших подій через підставних осіб поширюють в ЗМІ, нейтральних по відношенню до обох конфліктуючих сторін. Преса конкуруючої сторони (протівника) зазвичай повторює цю версію, бо вона вважається більш «об'єктивною», ніж думки прямих учасників конфлікту.

PROHIBITIVE TAX PUT ON WHISKY IN REVENUE BILL

Impost of \$20 a Bushel on All Foodstuffs Used Means a Levy of \$5 to \$9 a Gallon.

IMPORTS ALSO FORBIDDEN

Senate Committee's Action Will Stop All Distilling—1 to 3 Years' Supply in Bond.

STEP TAKEN TO SAVE FOOD

Committee Orders for Flat Tax on Advertising, Dropping Increases in Postal Rates.

WASHINGTON, June 8.—A prohibitive tax on whisky, amounting to \$20 a bushel, was adopted as a part of the revenue bill today when the Senate Finance Committee decided to impose a tax of \$10 a bushel upon all grain, corn or other distillable used in manufacturing the distilled spirits for use as beverages. This is in addition to the present tax of \$10 a gallon on the liquor itself.

WASHINGTON, June 8.—A prohibitive tax on whisky, amounting to \$20 a bushel, was adopted as a part of the revenue bill today when the Senate Finance Committee decided to impose a tax of \$10 a bushel upon all grain, corn or other distillable used in manufacturing the distilled spirits for use as beverages. This is in addition to the present tax of \$10 a gallon on the liquor itself.

WASHINGTON, June 8.—A prohibitive tax on whisky, amounting to \$20 a bushel, was adopted as a part of the revenue bill today when the Senate Finance Committee decided to impose a tax of \$10 a bushel upon all grain, corn or other distillable used in manufacturing the distilled spirits for use as beverages. This is in addition to the present tax of \$10 a gallon on the liquor itself.

AMERICA ENROLLS TODAY FOR THE FIGHT; ANTI-DRAFT AGITATION LOSES ITS FORCE; POLICE FIRMNESS SILENCES REDS HERE

Full Instructions for Registration Day; War Department's Primer for Use of Eligibles.

WASHINGTON, June 8.—The following is a copy of an official "Registration Primer" prepared by the War Department and arranged for publication on the morning of Registration Day:

What Must Register—All male persons citizens or naturalized born between the 18th day of June, 1896, and the 30th day of June, 1916, both dates inclusive, except members of any duly organized militia, military or naval reserve, subject to be called, ordered, or drafted into military or naval service of the United States, including all officers and enlisted men of the regular army, regular army reserve, military reserve corps, national coast reserve corps, National Guard and National Guard reserve assigned to militia service, the navy, the Marine Corps, Coast Guard, Naval Militia, naval reserve force, Marine Corps reserve, and national naval volunteers assigned to the Navy Department.

When—Only between 10 A. M. and 9 P. M. Where—in your home precinct.

How—Go to places to the registration place of your home precinct; if out, send a messenger friend. You must show proper proof of your card.

Penalty for Not Registering—Liability to a year's imprisonment, fine and/or military service.

ANARCHISTS AWED BY POLICE CLUBS

Speakers at a Mass Meeting Carefully Avoid All References to Registration.

Ten Men and One Woman Arrested in a Fight Following the Abuse of Guardsmen.

STATES ALL ARE READY

Vast Machinery in Order to Register 10,000,000 Eligible Men.

NATION BEHIND THE LAW

Washington Authorities Expect Colossal Task Will Be Carried Out Successfully.

PLANNING FOR THE DRAFT

War Department to Select from 900,000 to 1,000,000 Men to Get an Army of 625,000.

WASHINGTON, June 8.—Reports received at the War Department tonight from all the States indicated that the vast machinery was in perfect order throughout the nation for using the registration law to select the new conscription list. Mr. George Crowder and members of the staff at the office of the Provost Marshal General, who have made the arrangements for the inspection, were confident tonight that their activity would be unopposed. This confidence was based on the fact that no serious trouble was expected.

WASHINGTON, June 8.—Reports received at the War Department tonight from all the States indicated that the vast machinery was in perfect order throughout the nation for using the registration law to select the new conscription list. Mr. George Crowder and members of the staff at the office of the Provost Marshal General, who have made the arrangements for the inspection, were confident tonight that their activity would be unopposed. This confidence was based on the fact that no serious trouble was expected.

WASHINGTON, June 8.—Reports received at the War Department tonight from all the States indicated that the vast machinery was in perfect order throughout the nation for using the registration law to select the new conscription list. Mr. George Crowder and members of the staff at the office of the Provost Marshal General, who have made the arrangements for the inspection, were confident tonight that their activity would be unopposed. This confidence was based on the fact that no serious trouble was expected.

Своєчасна брехня. Спосіб полягає в повідомленні абсолютно брехливої, але надзвичайно очікуваної в даний момент («гарячої») інформації.

Чим більше зміст повідомлення відповідає настроям об'єкта, тим ефективніше його результат.

Потім обман розкривається, але за цей час гострота ситуації спадає, або певний процес приймає незворотний характер.

~~Lies~~
Truth

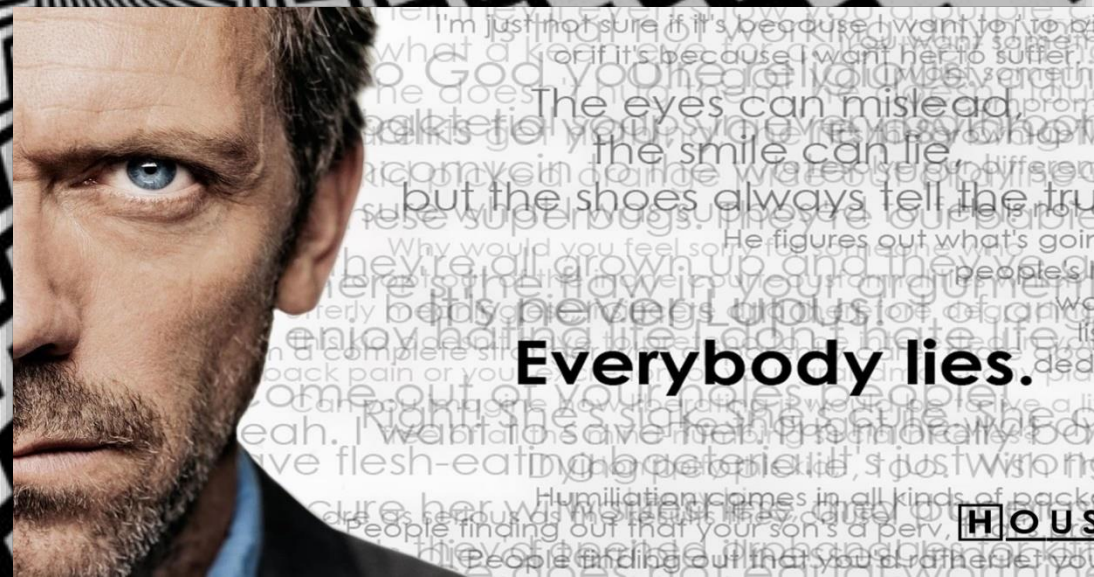
ВИДИ ДЕЗІНФОРМУВАННЯ

- ПОШИРЕННЯ НЕПРАВДИВОЇ ІНФОРМАЦІЇ, ЧУТОК, ФОРМУВАННЯ ІЛЮЗІЙ;
- ОРГАНІЗАЦІЯ «ВИТОКУ» КОНФІДЕНЦІЙНИХ ВІДОМОСТЕЙ;
- ПЕРЕБІЛЬШЕННЯ ТИХ ЧИ ІНШИХ ПОДІЙ І ФАКТІВ, ПОШИРЕННЯ СУПЕРЕЧЛИВИХ ПОВІДОМЛЕНЬ.
- ОСНОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ – ЗМІ

«Правда цінна тільки тоді, коли вона дієва. Повна правда взагалі зайва і майже завжди здатна привести до помилок. Використовувати правду можливо лише частково. Хоча правда не є необхідною для успіху пропаганди, але з цього однак не повинно випливати, що ті особи, які займаються пропагандою, є свідомо безчесними людьми. Підозрілість, яку збуджує всяка явна пропаганда, зменшує її ефективність; з цього слід зробити висновок, що більша частина роботи повинна проводитися непомітно».

Британська енциклопедія (1922 р. Том 2)

ЛОБІЮВАННЯ (ЛОБІ, ЛОБІЗМ)

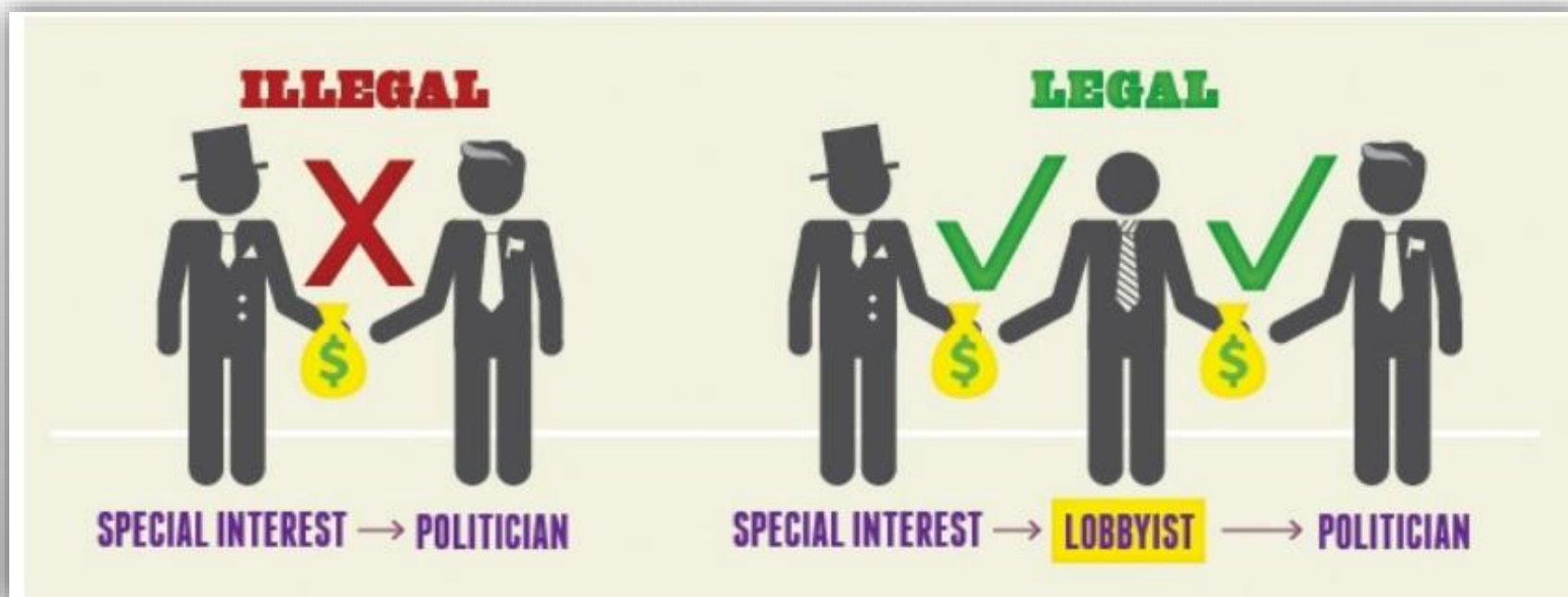
- КОМПЛЕКС ПРИЙОМІВ І МЕТОДІВ (ПРЯМИХ І НЕПРЯМИХ) ВПЛИВУ НА ВЛАДНІ СТРУКТУРИ З МЕТОЮ ДОСЯГНЕННЯ ПЕВНОЇ МЕТИ.

Технологія лобізму має достатньо складну структуру, в яку включені не тільки традиційні заходи інформаційно-психологічного впливу, але і ряд дій, що його забезпечують.

Лобізм – природна форма досягнення поставлених цілей, притаманна суспільству на певному рівні розвитку (в економічній, політичній і культурній сфері). Лобізм, будучи найбільш повно виявленим в США (де з 1946 р. він реєструється і перебуває під фінансовим контролем відповідно до спеціального закону), характерний практично для всіх соціально-політичних структур.

Лобіювання – це підтримка представників влади фінансовими структурами з метою подальшого прийняття вигідних для них рішень тими самими представниками влади. Це може бути законно, про що свідчить досвід США.

Політика лобіювання може проводитися на користь: окремих соціальних і політичних сил; окремих країн і регіонів; стратегій вирішення приватних, соціальних або глобальних проблем.

ПРОПАГАНДА - ЛАТ. PROPAGANDA - ПІДЛЯГАЄ ПОШИРЕННЮ - ДІЯЛЬНІСТЬ (УСНА АБО ЗА ДОПОМОГОЮ ЗМІ), ЩО ЗДІЙСНЮЄ ПОПУЛЯРИЗАЦІЮ І ПОШИРЕННЯ ІДЕЙ В МАСОВІЙ СВІДОМОСТІ. ПОНЯТТЯ ВВЕДЕНО В 1662 Р. ВАТИКАНОМ ДЛЯ ПОЗНАЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ПОШИРЕННЯ ВІРИ ЗА ДОПОМОГОЮ МІСІОНЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

★ **ПРОПАГАНДА** ★

«Пропаганду можна визначити як мистецтво примусу людей робити те, чого б вони не робили, якби мали всі відповідні до ситуації дані»

Л.Фрезер

Сутність пропаганди на думку американських психологів полягає в тому, що під її впливом кожен індивід веде себе так, якби його поведінка впливає з його власних рішень. Точно так само можна маніпулювати поведінкою групи людей, причому кожен член такої групи буде вважати, що діє на власний розсуд.

Управління кризами базується на розвідувальних методах і технологіях, корінням сягає в те, що називають «розвідка корпорацій» - методи розвідки в поєднанні зі специфічними «кризовими» технологіями, що дозволяють безпосередньо використовувати отриману розвідувальними методами інформацію для отримання прибутку і вирішення економічних завдань.

Використовуються найрізноманітніші канали доставки інформації: ЗМІ та МК, внутрішньо фірмові службові записки, розмови в компаніях на відпочинку, листи, телефонні дзвінки, спілкування в соціальних мережах тощо.

1. Розвідувальні технології

2. Специфічні кризові технології

3. Примус людини з метою створити потрібну думку, прийняти потрібне рішення, вчинити потрібну дію

МЕХАНІЗМ ОПЕРАЦІЇ З УПРАВЛІННЯ КРИЗОЮ:

- ЗБІР ІНФОРМАЦІЇ
- РЕІНЖИНІРИНГ
- СТВОРЕННЯ ДУМОК У ЦІЛЬОВИХ АУДИТОРІЙ
- ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИЙНЯТТЯ ПОТРІБНИХ РІШЕНЬ - ЛОБІЮВАННЯ
Визначаються ділові, особисті та інші зв'язки дійових осіб. Знімаються так звані "залежності": кому людина може відмовити, якщо не згодна з його проханням, а кому - ні; яка людина або структура може подіяти на об'єкт в наказовому порядку, а яка - ні. Визначаються особисті інтереси дійових осіб, знімаються психологічні характеристики і прогнозується поведінка в різних ситуаціях. Також визначаються канали отримання ними інформації, цільові аудиторії і т.д.

Процес базується на знанні, обліку та використанні особистісних характеристик, особистих інтересів, структури ділових, посадових і особистих зв'язків та ін.

3. Інформаційно-психологічний вплив в PR

Управлінська діяльність на основі застосування інформаційних технологій, спрямована на встановлення взаємовигідних гармонійних відносин між організацією і громадськістю, від якої залежить успіх функціонування цієї організації.

ЕВОЛЮЦІЯ PR

- 1. «ПРИМИТИВНА» ЕРА PR (40-І РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ) - ГОЛОВНА УВАГА ЗОСЕРЕДЖЕНА НА ВІДНОСИНАХ З ПРЕСОЮ - «ІНФОРМАЦІЙНІ» ПОСЛАННЯ, АДРЕСОВАНІ ЗМІ, НАЙМАННЯ ЖУРНАЛІСТІВ В ФІРМИ, ПОЯВА PR-АГЕНТСТВ.

- **ФОРМУЛА ЛАСУЕЛЛА
(H. LASSWELL) 1942 Г.**

- ХТО ПОВІДОМЛЯЄ;
- ЩО ПОВІДОМЛЯЄ;
- КОМУ ПОВІДОМЛЯЄ;
- ЯКИМИ КАНАЛАМИ;
- З ЯКИМ ЕФЕКТОМ.

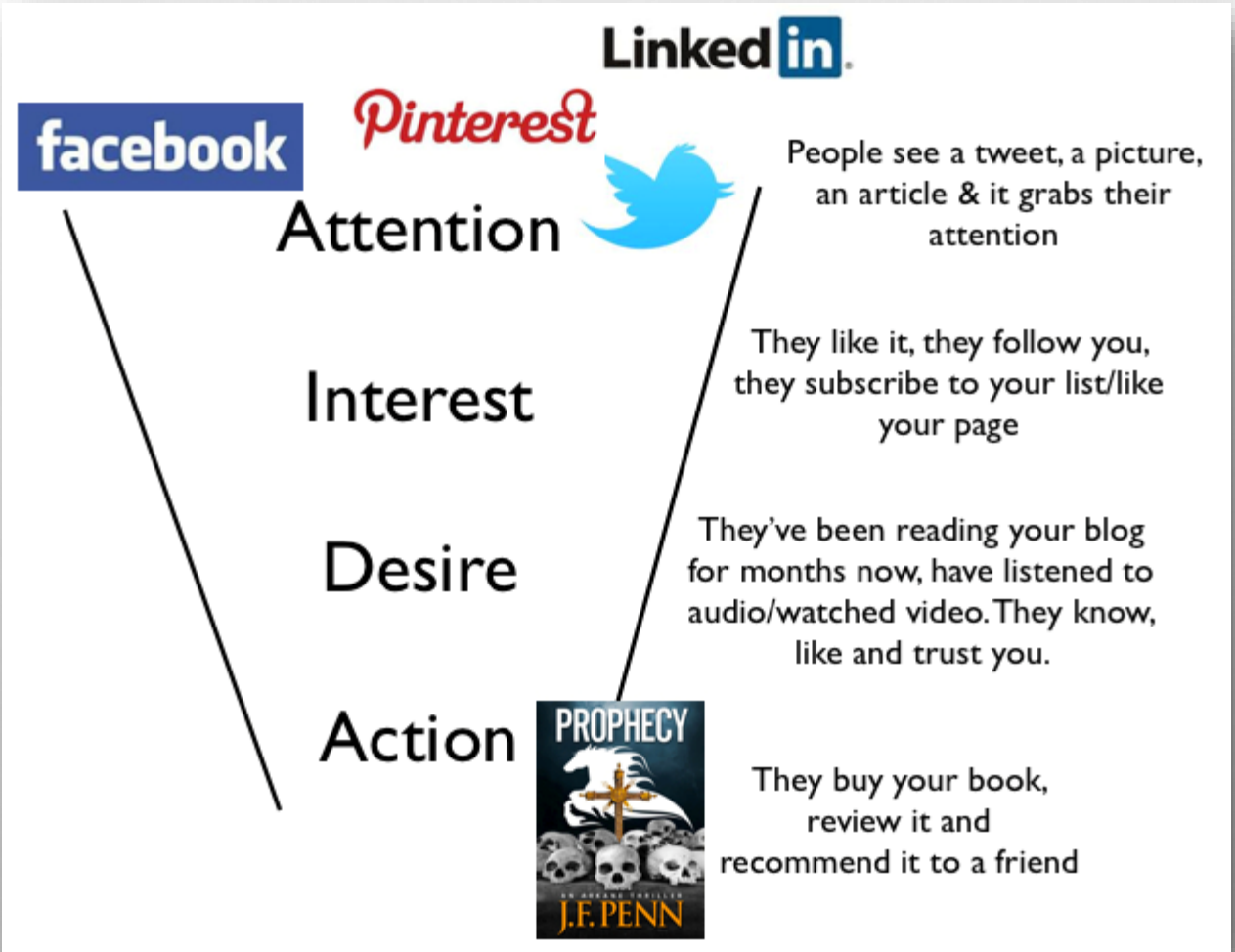

Основні управлінські параметри PR-технологій:

**ЦІЛЬОВА АУДИТОРІЯ - КЛЮЧОВЕ ПОВІДОМЛЕННЯ - КАНАЛ
КОМУНІКАЦІЇ**

AIDA-ПРАВИЛО (ЕЛМЕР ЛЕВИС) 1898 Р.

- ATTENTION – INTEREST – DESIRE – ACTION

PR-ДІЯЛЬНІСТЬ

ВНУТРІШНЯ

«HUMAN RELATIONS» АБО
«CORPORATE RELATIONS» -

КОРПОРАТИВНИЙ PR - СТВОРЕННЯ
ПОЗИТИВНОГО КЛІМАТУ І ТВОРЧОЇ
АТМОСФЕРИ ВСЕРЕДИНИ ОРГАНІЗАЦІЇ.

ЗОВНІШНЯ

- ПОТОЧНІ ЗАХОДИ ЗІ ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ;
- ОРГАНІЗАЦІЇ PR-КАМПАНІЙ, ЯКІ СКЛАДАЮТЬСЯ З КОМПЛЕКСУ ВЗАЄМОПОВ'ЯЗАНИХ PR-АКЦІЙ І ЗАХОДІВ.

PR-ПРОГРАММА

МОДЕЛЬ PR-ПРОГРАМИ (ФРЕНК ДЖЕФКІНС)

- 1. ОЦІНКА СИТУАЦІЇ.
- 2. ВИЗНАЧЕННЯ ЦІЛЕЙ.
- 3. ВИЗНАЧЕННЯ ПУБЛІКИ.
- 4. ВІДБІР КАНАЛІВ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ, ТЕХНІКИ ВПЛИВУ.
- 5. ПЛАНУВАННЯ БЮДЖЕТУ.
- 6. ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ.

СТРУКТУРА PR-ПРОГРАМИ

МІСІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ.

SWOT-АНАЛІЗ СИТУАЦІЇ

ЦІЛІ І ЗАВДАННЯ.

ПРИНЦИПИ.

МЕТОДИ І ФОРМИ РОБОТИ.

ТИПИ АУДИТОРІЙ І ЦІЛЬОВІ ГРУПИ.

БАЗОВІ ІДЕОЛОГЕМИ.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ТА
КОНТРОЛЬ РЕЗУЛЬТАТІВ

PR-кампанія. ВИДИ:

За способом впливу

Раціональна

Емоційна

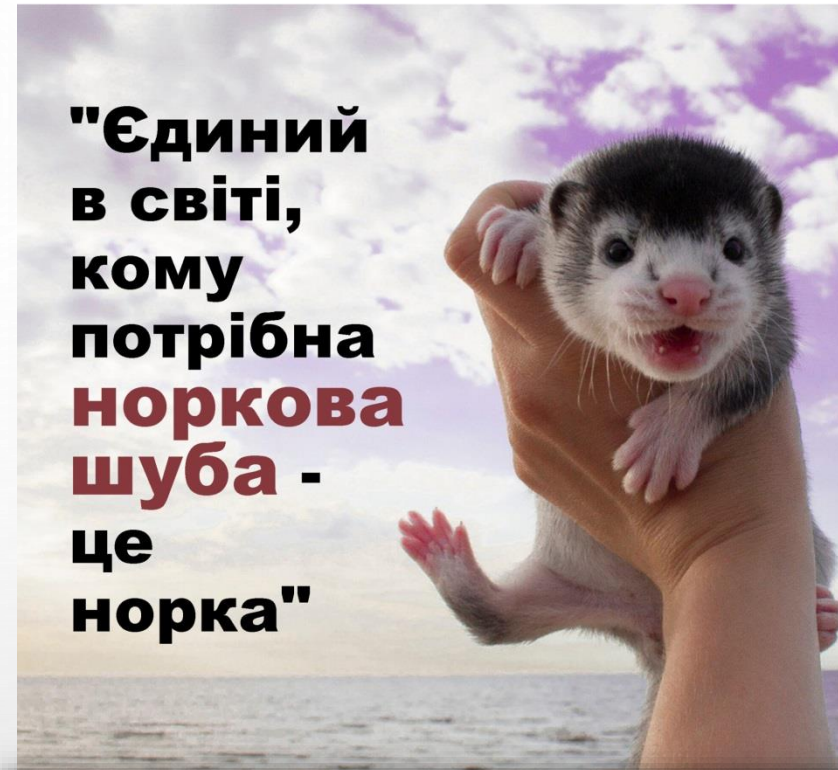
За способом вираження

Жорстка

М'яка

Захистимо тварин

Інструменти емоційного PR:

- Гумор
- Емоційність
- Креативність
- Відкритість
- Індивідуальний підхід

Інструменти раціонального PR:

- Аргументи
- Факти
- Статистика
- Креслення
- Графіки

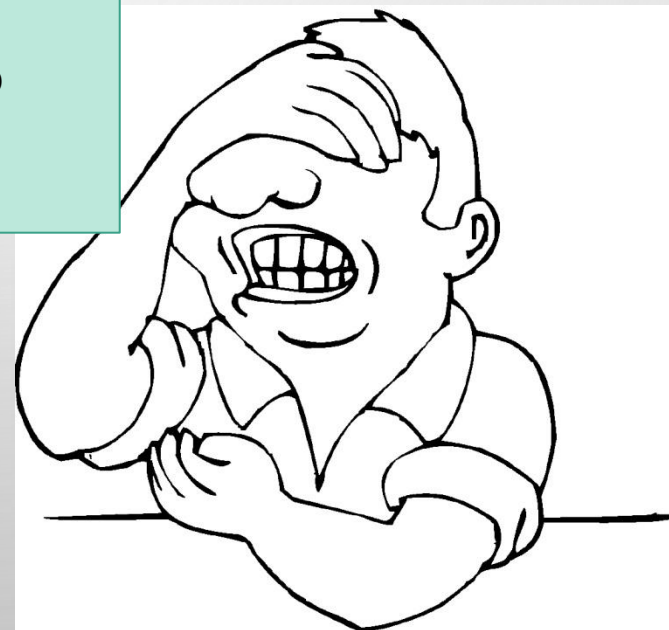
Проводячи PR-кампанію, необхідно усвідомлювати, що реакція аудиторії на інформаційний вплив є нелінійною: відгук інтересу проходить через **пороги сприйняття і насичення**.

Поріг сприйняття - мінімальний рівень інформаційного тиску, достатній для досягнення цілей PR-кампанії.

Поріг насичення – це рівень інформаційного тиску, за межами якого нарощування інформаційного впливу марно, а й, навіть, – шкідливо.

Завдання PR-фахівців - спланувати кампанію так, щоб опинитися в зоні ефективності: між порогом сприйняття і порогом насичення, інакше зусилля виявляться марними або шкідливими.

Кожна зі стратегій має свої переваги та недоліки, свої можливості і обмеження. Вибір типу кампанії і стратегій впливу визначається виходячи з цілей і завдань, а також планованих результатів.

Досягти «сплеску» інтересу можна лише за допомогою залпової кампанії, однак цей інтерес швидко «сходить майже нанівець».

Пульсуюча PR-кампанія ніколи не досягає такого «піку інтересу», проте має більше переваг в середньо- і довгостроковій перспективі.

Вибір залежить від цільової орієнтації PR-кампанії в цілому, для кожної ситуації планується найбільш підходяща стратегія.

Види PR-компаній

За інтенсивністю:

- рівномірنا;
- наростаюча;
- спадаюча.

За стратегією

впливу на споживачів:

- залпова;
- пульсуюча.

За призначенням:

- іміджева;
- стимулююча;
- стабілізуюча.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. **Надайте визначення інформаційно-психологічного впливу.**
2. **Що об'єктом інформаційно-психологічного впливу.**
3. **Що належить до суб'єктів інформаційно-психологічного впливу.**
4. **Які є види інформаційно-психологічного впливу.**
5. **Які є методи інформаційно-психологічного впливу**
6. **Які були етапи розвитку інформаційно-психологічного протидіяння.**
7. **Надайте поняття психологічних маніпуляцій як виду інформаційно-психологічного впливу.**
8. **Які є прийоми та види інформаційно-психологічних маніпуляцій.**
9. **Надайте поняття дезінформації та її видів.**
10. **Надайте поняття лобіювання та його ролі в системі здійснення інформаційно-психологічного впливу.**

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

1. Гулай В., Базюк К. Інформаційно-психологічна складова гібридної війни Російської Федерації проти України (2014–2021 рр.): теоретико-методологічні засади дослідження. / The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2022. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/237/6326/13362-1>.
2. Ліпатов І.І., Товма М.І., Ліпатова С.Л. Протидія інформаційно-психологічному впливу на особовий склад під час виконання службово-бойових завдань : монографія. Х.: НАНГУ, 2016.108 с.
3. Литвиненко О.В. Інформаційні впливи та операції. Теоретико-аналітичні нариси: Монографія / О.В. Литвиненко. К. : НІСД, 2003, 240 с.
4. Маркова М. В. Інформаційно-психологічна війна проти населення України як сучасна реальність: стан проблеми і шляхи подолання наслідків. Інтегровані комунікації. 2016. С. 73–85. URL: <https://intcom.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/48/34>.
5. Морально-психологічне забезпечення підготовки і ведення бойових дій: навч. посіб.: Видання доповнене, у двох частинах: Частина I / Є. Ю. Литвиновський, О. І. Попович, В. І. Савінцев, В. В. Стасюк; за. ред. Л. А. Ріпи. К.: ВГІ НАОУ, 2003. - 200 с.
6. Карпенко В.О. Інформаційна політика та безпека: підручник / В.О. Карпенко. К. : Нора–Друк, 2006. – 320 с.
7. Мороз Ю., Твердохліб Ю. Інформаційно-психологічні операції в умовах ведення гібридної війни. Вісник Львівського університету. Серія міжнародних відносин. 2016, Вип. 38. С. 97–105.
8. Присяжнюк М. Аналіз засобів ведення інформаційної боротьби з використанням інформаційних технологій, форм і способів їх застосування / М. Присяжнюк, Я. Жарков // Центр воєнної політики та політики безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://defpol.org.ua>.

Протидія інформаційно-психологічному впливу противника під час виконання службово-бойових завдань

1. Поняття та основи теорії і практики інформаційно-психологічного впливу.
2. Поняття «Інформаційна війна». Методи та засоби ведення психологічної війни.
3. Інформаційно-психологічні операції в інформаційному суспільстві
4. Способи та засоби протидії інформаційно-психологічному впливу противника.

220

1. Поняття та основи теорії і практики інформаційно-психологічного впливу

221

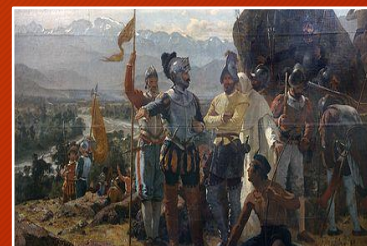
- **Інформаційно-психологічний вплив** - це вплив на свідомість особи і населення з метою внесення змін у їх поведінку та (або) світогляд.
- **Інформаційно-психологічна безпека особи** - це стан захищеності психіки людини від негативного впливу, який здійснюється шляхом упровадження деструктивної інформації у свідомість і (або) у підсвідомість людини, що призводить до неадекватного сприйняття нею дійсності

У військовій сфері існує необхідність досягнення двох головних завдань:

створення позитивної підтримки населенням дій військовослужбовців

погіршення морально-психологічного стану противника та його дезорганізація

Модель життєвого циклу інформаційного протиборства.

222

Південноафриканські науковці В. Нікерк та М. Махарадж розглядали теорію інформаційного впливу (інформаційна війна) як комплекс наступальних і оборонних операцій із використання інформаційних ресурсів.

Вони значають, що інформаційна війна ведеться проти трьох основних характеристик інформації: **цілісності, доступності та конфіденційності.**

Виходячи з цього ставляться задачі щодо проведення дій: □ порушити та погіршити доступ до інформації або знищити інформацію; □ перехоплення інформації; □ погіршення інформації шляхом зміни змісту, вставка додаткової «брехливої» інформації, зміна контексту, у якому проглядається інформація і зміна сприйняття її людьми

Теорія «факторів-посередників»

223

Здатні розхитувати і змінювати усталені точки зору і установки, які призводять до змін в поведінці аудиторії.

До факторів-посередників можна віднести:

- схильність людини до сприйняття певної інформації;
- приналежність людини до певної соціокультурної групи;
- вплив групових цінностей і норм

Технологічні теорії інформаційного протиборства

224

Українські науковці Р. Грищук, І. Канкін та В. Охрімчук вказують, що суб'єктами інформаційного протиборства є вище політичне та військове керівництво держави, органи місцевого самоврядування та власне населення.

Вплив противника спрямований на дестабілізацію обстановки всередині країни та методи інформаційного протиборства ґрунтуються на психічних процесах людини.

Методи інформаційного протиборства мають п'ять характеристик: за типом протиборства, за метою, за характером впливу, за джерелом розповсюдження, за цільовою аудиторією населення.

Теорія «факторів-посередників»

226

Здатні розхитувати і змінювати усталені точки зору і установки, які призводять до змін в поведінці аудиторії.

До факторів-посередників можна віднести:

- схильність людини до сприйняття певної інформації;
- приналежність людини до певної соціокультурної групи;
- вплив групових цінностей і норм

Модель «двоступеневого потоку комунікації» Лазарсфельда

227

Прямого впливу ЗМІ на аудиторію не відбувається. Вплив ЗМІ на аудиторію опосередковується міжособистісною комунікацією, тобто від ЗМІ ідеї поширюються до «лідерів думок», а вже через них - до всієї аудиторії в цілому.

Теорія «когнітивного дисонансу» Л. Фестінгера

228

Людина прагне зменшити когнітивний дисонанс (внутрішній психологічний конфлікт), тому вибірково відноситься до інформації.

Як правило, люди намагаються уникати негативної інформації і, навпаки, шукають інформацію, яка підтверджує правильність їх рішень і думок.

Моделі інформаційно-психологічного впливу США

229

Дослідження Національної дослідницької ради США вказує на те, що роль інформаційно-психологічного впливу є дуже вагомим під час сучасних конфліктів.

Вони вбачають, що вплив, який направлений на соціальні процеси противника, базується лише на психології і розглядають 4 напрями: математичні моделі формування переконання у відповідь на передачу повідомлень, переконання мереж, моделі обробки соціальної мережі та транзактивна пам'ять.

моделі соціального впливу

230

Більша частина соціальної роботи по формуванню психології переконань фокусується на тому, як повідомлення впливає на переконання.

Моделі соціальної мережі переконань зосереджені на тому, що положення індивіда в соціальній мережі та переконання інших членів групи впливають на переконання індивіда.

Доведено, що переконання, засновані на малій кількості інформації менш стійкі до змін.

Таким чином, давно установлені переконання будуть стійкі до змін у тому ступені, у якому людина має найбільше аргументів для їх підтримання (вірять у них через факти пов'язані із переконанням).

Таким чином, дані твердження доводять ідею, що існує від'ємна кореляція між здвигом віри і теперішнього переконання незалежно від змісту повідомлення.

2. Інформаційна війна як вид психологічного впливу, форми та методи ведення

231

Під формами ведення інформаційно-психологічних війн розуміють способи реалізації психологічного впливу, що визначають внутрішній зміст і зовнішні атрибути психологічної війни.

Основними формами психологічної війни є усне (звукове) мовлення, вплив друкованими і образотворчими засобами, вплив радіо-і телевізійним мовленням, мережі інтернету. Форми інформаційних воєн залежать від характеру протистояння їх учасників.

Головним методом ведення інформаційно-психологічної війни є пропаганда, тобто поширення різних політичних, філософських, наукових, художніх, інших мистецьких ідей з метою упровадження їх у громадську думку та активізації і тим самим використання цих ідей у масовій практичній діяльності населення

Види інформаційно-психологічного впливу під час інформаційних війн

232

- **Нейролінгвістичний вплив** - вид психологічного впливу, що припускає використання спеціальних прийомів, спрямованих на створення позитивної мотивації, психологічної корекції внутрішніх джерел поведінки й світогляду особистості людини.
- **Психоаналітичний (психокорекційний) вплив** є вивченням (аналіз) підсвідомості людини й впливом на нього шляхом, що виключає опір на рівні свідомості (здійснюється в стані гіпнотичного сну).
- **Психогенний вплив** - це психічний або фізичний вплив подій або явищ на мозок, свідомість людини. При цьому спостерігається порушення вищої нервової діяльності, а саме з'являється відчуття паніки й страху, людина перестає раціонально мислити

Види інформаційно-психологічного впливу під час інформаційних війн

233

- **Психотропний вплив** - це вплив на мозок і поведінку особистості шляхом введення в її організм різних препаратів, засвоєння яких відбивається на її вищій нервовій діяльності (у тому числі фармацевтичних препаратів, запахів).
- **Психотронний вплив** - вплив, що може здійснюватися за допомогою передачі енергії мислення через позачуттєве сприйняття і яке охоплює опосередковане свідомістю і процесами сприйняття дистантної взаємодії між навколишнім середовищем та живими організмами

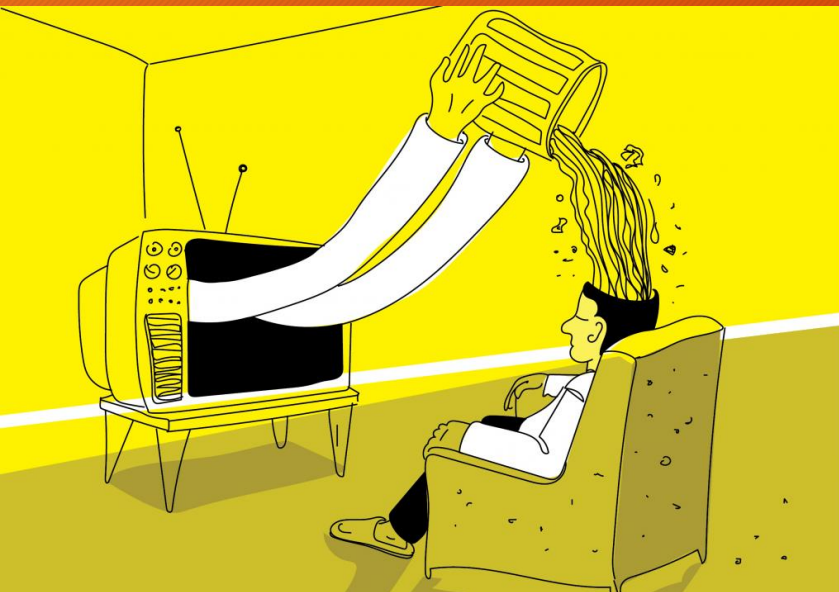
Особливою технологією інформаційної війни є ЧУТКИ

234

Особа, отримуючи інформацію щодо незрозумілих фактів або подій але важливим для них, починає шукати інформацію, яка дала б їм необхідне пояснення та зняла психологічну напругу. А це викликає появу чуток, у яких люди самі пояснюють проблематичну ситуацію в межах звичних для них уявлень та установок.

Головна причина виникнення чуток - це відсутність офіційної інформації або її недостатній і неповний характер.

У таких умовах, коли людям не вистачає потрібної інформації, інформації із звичного джерела, вони схильні створювати та сприймати чулки.

Відповідно до інформаційної характеристики дослідники поділяють чулки на чотири основні типи:

1. абсолютно недостовірні чулки;
2. недостовірні чулки з елементами правдоподібності;
3. правдоподібні чулки;
4. достовірні чулки з елементами неправдоподібності

Важливим елементом технологій і прийомів ведення інформаційних війн у політиці є

235

провокація

дезінформація

психологічний тиск

Провокація - це спеціальна інформаційна операція, яка примушує суперника використовувати програшну для себе стратегію та лінію поведінки.

Спровокувати суперника - означає досягти того, щоб він унаслідок цілеспрямованих інформаційних впливів скористався не вигідною для себе стратегією.

Дезінформування - форма інформаційного впливу, яка полягає у введенні об'єкта в оману щодо справжніх намірів суб'єкта дій.

236

Найчастіше в світовій практиці застосовуються такі методи

тенденційне викладення фактів - вид дезінформування, котрий полягає в упередженому висвітленні тих чи інших фактів або іншої інформації щодо подій за допомогою спеціально підібраних правдивих даних у певні проміжки часу

дезінформування від «зворотного» - відбувається шляхом надання правдивих відомостей в перекрученому вигляді чи в такій ситуації, коли вони сприймаються об'єктом впливу як брехливі

термінологічне «мінування» - полягає у викривленні суті принципово важливих, базових термінів і понять загально-світоглядного та оперативно-прикладного характеру

Психологічний тиск - вплив на психіку людей шляхом залякування та погроз з метою спонукання їх до певної запланованої моделі поведінки

237

Методи психологічного тиску:

доведення до об'єкта відомостей про реальні чи надумані загрози та небезпеки;

прогнози щодо репресій, переслідувань, убивств тощо;

шантаж;

здійснення вибухів, підпалів, масових отруєнь, захоплення заручників, інших терористичних чи диверсійних акцій

Окремою, технікою впливу на маси є диверсифікація суспільної свідомості - розпорошення уваги правлячої еліти держави на вирішення різних штучно створених проблем і відволікання тим самим її уваги від вирішення першочергових завдань суспільно-політичного та економічного розвитку.

На сучасному етапі розвитку суспільства найактуальнішим засобом ведення інформаційних війн є використання глобальної комп'ютерної мережі Інтернет в інтересах інформаційного протиборства

238

Найпоширенішим напрямом використання глобальної мережі в інтересах військово-політичного протиборства є заміна інформаційного змісту сайтів, що полягає в підміні сторінок або їхніх окремих елементів шляхом злому. Такі диверсійні дії, переважно, здійснюються з метою привернення уваги до атакуючої сторони, демонстрації її можливостей, зрештою, способом задекларувати певну політичну позицію.

Широко використовується такі методи інформаційного протиборства:

- реєстрація в пошукових системах сайтів протилежного змісту за однаковими ключовими словами, а також підміна посилань на іншу адресу, що призводить до відкриття спеціально підготовлених конфронтуючою стороною сторінок
- вивід з ладу або зниження ефективності функціонування структурних елементів мережі (найпоширенішими методами є : «бомбардування» мережі електронними листами, DOS-атаки, що уповільнює роботу обслуговуючого сервера або цілковито припиняє зовнішній доступ до нього, впровадження комп'ютерних вірусів).

Інформаційно-психологічні операції в інформаційному суспільстві

239

Захист від Інформаційно-психологічного впливу противника - це комплекс узгоджених за місцем, часом та цілями заходів, що проводяться органами військового та державного управління усіх рівнів, штабами, командуючими, командирами, начальниками у воєнний та мирний часи з метою прогнозування, запобігання та зриву психологічного впливу противника, нейтралізації і усунення його наслідків, намагань дезінформувати, деморалізувати особовий склад та дезорганізувати його діяльність

Інформаційно-психологічна боротьба надзвичайно складний процес, який полягає в оперативному реагуванні на психологічні акції противника, у всебічному врахуванні особливостей психологічних операцій противника та реального МПЗ військ, створенні ефективного бар'єру щодо запобігання проникненню психологічних впливів противника у свідомість особового складу та у постійному відслідковуванні цих процесів, врахуванні закономірностей сприйняття людиною інформації

Основними формами ведення інформаційної боротьби є:

241

1

• **інформаційний вплив** - це організоване застосування сил і засобів інформаційної боротьби для розв'язання завдань завоювання (підтримання) інформаційної переваги над протилежною стороною

2

• **інформаційна атака** являє собою сукупність активних інформаційних впливів сил і засобів окремих підрозділів на елемент або групу елементів інформаційних систем сторони, що протистоїть, з метою виконання поодиноких тактичних завдань інформаційної боротьби;

3

• **інформаційна операція** - сукупність узгоджених за метою, завданням, місцем і часом інформаційних впливів, атак і битв, які здійснюються за єдиним задумом і планом для виконання завдань інформаційної боротьби на стратегічному чи оперативному напрямку

4

• **інформаційна битва** - це сукупність об'єднаних спільним задумом інформаційних впливів і атак, які проводяться спеціально виділеними силами й засобами та спрямовані на виконання одного оперативного завдання інформаційної боротьби;

Реалізація інформаційно-психологічного впливу на індивідуальну, групову і масову свідомість людей здійснюється через:

242

- a) глобальні комп'ютерні мережі й програмні засоби розповсюдження в них пропагандистських інформаційних матеріалів;
- b) засоби, що нелегально модифікують інформаційне середовище, на підставі чого людина приймає рішення;
- c) засоби масової інформації та спеціальні засоби інформаційно - пропагандистської спрямованості;
- d) засоби створення віртуальної реальності;
- e) чутки;
- f) засоби підпорогового психосемантичного впливу;
- g) засоби генерування акустичних і електромагнітних полів та ін.

Інформаційно-психологічний вплив під час інформаційних операцій

243

Основним об'єктом забезпечення безпеки від негативного інформаційно-психологічного впливу в сфері індивідуальної свідомості є здатність військовослужбовця адекватно сприймати навколишню дійсність, своє місце у зовнішньому світі, формувати відповідно зі своїм життєвим досвідом певні переконання та приймати рішення відповідно до них.

Застосування до людини без його згоди засобів і способів впливу на його підсвідомість й свідомість може проявлятися у вигляді цілеспрямовано здійснюваних і неусвідомлюваних військовослужбовцем впливів на його психічні структури та “силової” зміни його психічних реакцій і поведінки

Способи та засоби протидії інформаційно-психологічному впливу противника в інформаційних операціях

244

Зміст та основні завдання захисту особового складу від негативного ІПВ включили в себе інформаційно-пропагандистське та психологічне забезпечення, проте постійний інформаційний вплив противника визначає першочерговість завдань захисту від нього.

Завдання захисту особового складу від негативного ІПВ противника та завдання інформаційно-пропагандистського забезпечення полягають як правило, **у зборі інформації, її оцінці та прогнозуванні обстановки, організації та проведенні пропагандистської (контрпропагандистської), ідеологічної та інформаційно-роз'яснювальної роботи з особовим складом військ**

Негативний інформаційно-психологічний вплив являє собою **спосіб керування увагою військовослужбовця** шляхом перемикання й утримання його на впровадженні в свідомість спеціально підготовленої інформації, що спрямована на зміну, перекручування, дестабілізацію професійної спрямованості особистості.

Регулярно повторюваний вплив приводить до зниження у військовослужбовців **інтересу до професійної діяльності та погіршення ставлення до виконання поставлених завдань.**

Військовослужбовцям з низьким рівнем психологічної стійкості професійної спрямованості особистості властиві помірна націленість на виконання службово-бойових завдань, переважно позитивна зовнішня мотивація, тривожність, вразливість, суперечливість висновків під час обмірковування інформації з проблем, що схвилювали, поступливість, схильність до компромісу та конформізму.

Способи та засоби протидії інформаційно-психологічному впливу протівника.

246

Інформаційна операція противника

247

(англ. *Information Operations (Info Ops)*) — інтегроване використання можливостей комп'ютерних технологія та комп'ютерних мережових операцій в процесі здійснення психологічного впливу на об'єкт впливу (противника), операцій з військової дезінформації і дезорганізації та операцій в сфері безпеки держави із використання можливостей впливу на людську свідомість з метою руйнування, розкладання, або й взагалі перехоплення впливу на прийняття рішень противника, при цьому захищаючи своє власне (рішення).

Протидія інформаційно-психологічному впливу противника

248

На етапі запобігання ІПВ противника робота командира підрозділу спрямована на: своєчасне визначення початку інформаційно-психологічних акцій і операцій противника;

на проведення безперервного й психологічно доцільного суспільно-політичного та бойового інформування особового складу, роз'яснення йому цілей і завдань ведення противником підривних дій;

перекриття або встановлення повного контролю над каналами ІПВ противника;

виявлення психічно нестійких військовослужбовців, що піддалися ворожому впливу, та проводити психокорекційну роботу з ними.

Він повинен ознайомити військовослужбовців з прийомами й методами ІПВ, що використовує противник та як вони впливають на їхню свідомість, який ефект викликають. Брати участь у проведенні розвідки, придушенні та знищенні сил і засобів психологічних операцій противника.

Основним змістом протидії НГ України негативному інформаційно-психологічному впливу є:

- роз'яснення військовослужбовцям сутності, завдань, прийомів і технік проведення інформаційно-психологічних впливів, їх справжньої спрямованості;
- прогнозування можливих інформаційно-психологічних впливів протидіючих сил з метою їх попередження та нейтралізації;
- систематичний аналіз думок військовослужбовців частин і з'єднань НГ України з приводу негативного інформаційно-психологічного впливу;
- вивчення суспільно-політичної та оперативної обстановки у країні, в регіонах, районах постійної дислокації військ, межах їх відповідальності та у передбачених районах виконання службово-бойових завдань;
- оцінка ступеня схильності своїх військ психологічним діям протидіючих сил;
- своєчасне об'єктивне інформування особового складу про труднощі обстановки, що складається, пояснення її причин та вжитих заходів

У своїй структурі, захист військ від негативного ІПВ противника має такі етапи: прогнозування, запобігання, зрив та ліквідація наслідків його дій.

250

На етапі аналізу та прогнозування ІПВ необхідно:

- проаналізувати особливості і тенденції розвитку інформаційної та морально-психологічної обстановки на арені воєнних дій;
- встановити наявні сили, засоби, способи і прийоми, можливі рубежі і райони, особливостей змісту проведення противником ІПСО;
- виявити активність і спрямованість ворожих інформаційних потоків та комунікацій, можливі об'єкти і канали потенційного негативного ІПВ на війська (сили).

На цьому етапі командир повинен з'ясувати:

можливий рівень деморалізації і психогенних втрат особового складу від ІПВ противника та оцінити ступінь уразливості своїх військ (сил);

слабкі місця противника у проведенні інформаційно-психологічних дій.

Протидія інформаційно-психологічному впливу противника

251

На етапі зриву ІПВ противника командир підрозділу у взаємодії з командирами начальниками органів військового управління та інших військ (сил):

- проводить розвідку, придушення або знищення сил і засобів ведення противником інформаційно-психологічної боротьби;
- займається оперативним збором, аналізом і знищенням сил та засобів психологічних операцій противника.

Важливим завданням цього етапу є вчасне проведення роботи з припинення панічних настроїв, поширення чуток, здійснення ізоляції та проведення профілактичної роботи з військовослужбовцями, що піддалися ІПВ противника (деморалізації, дезінформації).

Алгоритми дій щодо протидії негативному впливу противника на війська

252

- ❖ виявлення основних джерел негативного ІПВ;
- ❖ визначення основного змісту, тез та аргументів офіційної пропаганди, технологій, форм і способів діяльності органів психологічних операцій, державних засобів масової інформації противника;
- ❖ оцінка МПС своїх військ і населення в районі застосування військ, можливостей і ступеня негативного ІПВ противника;
- ❖ уточнення та усунення факторів бойової, морально-психологічної обстановки, які активно використовуються противником для дезінформації та деморалізації військ і населення;
- ❖ прогнозування можливого розвитку бойових дій, сценарію інформаційної (психологічної) операції противника;
- ❖ здійснення організаційних, випереджувальних (контрпропагандистських) та силових заходів протидії ІПВ противника.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

253

1. Які є основи теорії і практики інформаційно-психологічного впливу.
2. Надайте визначення інформаційної війни як вид психологічного впливу, та визначите форми та методи ведення.
3. Як є технології ведення інформаційної війни.
4. Надайте визначення інформаційної боротьби та її видів.
5. Надайте поняття інформаційно-психологічні операції.
6. Які є способи та засоби протидії інформаційно-психологічному впливу противника в інформаційних операціях.

Перелік рекомендованої літератури та нормативно-правових актів

254

1. Гулай В., Базюк К. Інформаційно-психологічна складова гібридної війни Російської Федерації проти України (2014–2021 pp.): теоретико-методологічні засади дослідження. / The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2022. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/237/6326/13362-1>.
2. Ліпатов І.І., Товма М.І., Ліпатова С.Л. Протидія інформаційно-психологічному впливу на особовий склад під час виконання службово-бойових завдань : монографія. Х.: НАНГУ, 2016.108 с.
3. Литвиненко О.В. Інформаційні впливи та операції. Теоретико-аналітичні нариси: Монографія / О.В. Литвиненко. К. : НІСД, 2003, 240 с.
4. Маркова М. В. Інформаційно-психологічна війна проти населення України як сучасна реальність: стан проблеми і шляхи подолання наслідків. Інтегровані комунікації. 2016. С. 73–85. URL: <https://intcom.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/48/34>.
5. Морально-психологічне забезпечення підготовки і ведення бойових дій: навч. посіб.: Видання доповнене, у двох частинах: Частина I / Є. Ю. Литвиновський, О. І. Попович, В. І. Савінцев, В. В. Стасюк; за ред. Л. А. Ріпи. К.: ВГІ НАОУ, 2003. - 200 с.
6. Карпенко В.О. Інформаційна політика та безпека: підручник / В.О. Карпенко. К. : Нора–Друк, 2006. – 320 с.
7. Мороз Ю., Твердохліб Ю. Інформаційно-психологічні операції в умовах ведення гібридної війни. Вісник Львівського університету. Серія міжнародних відносин. 2016, Вип. 38. С. 97–105.
8. Присяжнюк М. Аналіз засобів ведення інформаційної боротьби з використанням інформаційних технологій, форм і способів їх застосування / М. Присяжнюк, Я. Жарков // Центр воєнної політики та політики безпеки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://defpol.org.ua>.

Психологічне та інформаційно-пропагандистське забезпечення службово-бойової діяльності частини та підрозділів Національної гвардії України

Список використаної літератури та нормативно-правових актів

Список використаної літератури

1. Алещенко В.І., Грицюк В.М., Морально-психологічне забезпечення застосування угруповань військ (сил) у ході антитерористичної операції. Методичні рекомендації командувачам, командирам, штабам та органам з морально-психологічного забезпечення угруповань військ (сил). К.: НУОУ, 2015. 21 с.
2. Агаєв Н. А., Дикун В. Г., Стасюк В. В. Особливості організації морально-психологічного супроводу в арміях зарубіжних країн : навч. посіб. К: НДЦ ГП ЗС України, 2020. 134 с.
3. Алгоритм роботи військового психолога щодо психологічного забезпечення професійної діяльності особового складу Збройних Сил України : метод. рек. Київ : НДЦ ГП ЗС України, 2016. 147 с.
4. Блінов О.А. Бойова психічна травма: монографія. К.: Талком, 2019. 700 с.
5. Блінов О.А. Бойовий стрес та результати його емпіричного дослідження. Психологічний часопис: збірник наукових праць. Інститут психології імені Г.С. Костюка Національної академії педагогічних наук України. Київ, № 2 (12), Вип. 12, 2018. С. 9-22.
6. Бойові документи морально-психологічного забезпечення виконання службово-бойових завдань силами Національної гвардії України: навч. посіб. /І.І. Ліпатов, В.І. Пасічник, М.І. Товма, І.І. Приходько, А.В. Чухлатий. Х.: НАНГУ, 2019. 184 с.
7. Глушук В. Стан військово-патріотичного виховання військовослужбовців Збройних сил України та членів їх сімей Наукові записки Національного педагогічного університету імені М. Драгоманова. 2013, Вип. 111. С. 206–214.
8. Гулай В., Базюк К. Інформаційно-психологічна складова гібридної війни Російської Федерації проти України (2014–2021 рр.): теоретико-методологічні засади дослідження. The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2022. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/237/6326/13362-1>.

Список використаної літератури

8. Литвиненко О.В. Інформаційні впливи та операції. Теоретико-аналітичні нариси: Монографія / О.В. Литвиненко. К. : НІСД, 2003, 240 с.
9. Морально-психологічне забезпечення дій формувань НГУ: навч.посіб. / Ліпатов І.І., Пасічник В.І., Товма М.І., Ліпатова С.Л. Харків., НАНГУ, 2017.173 с.
10. Морально-психологічне забезпечення підготовки і ведення бойових дій: навч. посіб.: Видання доповнене, у двох частинах: Частина I / Є. Ю. Литвиновський, О. І. Попович, В. І. Савінцев, В. В. Стасюк, за ред. Л. А.Ріпи. К.: ВГІ НАОУ, 2003. 200 с.
11. Ліпатов І.І., Товма М.І., Ліпатова С.Л. Протидія інформаційно-психологічному впливу на особовий склад під час виконання службово-бойових завдань. Харків, НАНГУ, 2016. 108 с.
12. Карпенко В.О. Інформаційна політика та безпека: Підручник. К. : Нора–Друк, 2006. 320 с.
13. Мороз Ю., Твердохліб Ю. Інформаційно-психологічні операції в умовах ведення гібридної війни. Вісник Львівського університету. Серія міжнародних відносин. 2016. Вип. 38. С. 97–105.
14. Сидоренко Л. Основи прикладної культурології: навчально-методичний посібник.. Львів: НАСВ, 2017. 100 с.
15. Організація морально-психологічного забезпечення приведення з'єднань і частин Національної гвардії України у готовність до дій за надзвичайних ситуацій, бойову готовність та здійснення відмобілізування: навч. посіб./І.І. Ліпатов, В.І. Пасічник, М.І. Товма, С.С. Басараб. Х.: НА НГУ, 2015. 76 с.

Список використаної літератури

16. Прикладна психологія службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку: підручник / І.І. Приходько, І.І. Ліпатов, Л.Ф. Шестопалова та ін. Харків, Акад. ВВ МВС України, 2011. 336 с.
17. Про вдосконалення організації роботи з особовим складом у Національній гвардії України: директива командувача НГУ від 26.06.2017 р. № 15.
18. Протидія негативному інформаційно-психологічному впливу на особовий склад Національної гвардії України в умовах масових заворушень: монографія / І.І. Ліпатов, Г.А. Дробаха, К.Ю. Гунбін, та ін. Харків, НА НГ України, 2015. 165 с.
19. Смольц С.П. Інформаційна війна як чинник формування суспільного буття. Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. 2011, Випуск 3. С. 70–74.
20. Теорія і практика психологічної допомоги: навч. посіб./ Пасічник В.І., Ліпатов І.І., Шестопалова Л.Ф. та ін. Харків, Акад. ВВ МВС України, 2011. 250 с.
21. Фісун А.О. Теоретично-категоріальне осмислення поняття «інформаційна війна». Інформаційне суспільство. 2011, Випуск 13. С. 43–48.
22. Формування психологічної готовності військовослужбовців до виконання завдань в антитерорестичній операції : метод. рекомендації. Краматорськ : Штаб АТО, 2017. 22 с. 21.
23. Стасюк В.В. Психологія локальних війн та збройних конфліктів: підручник. К, НУОУ імені Івана Черняхівського, 2016. 412 с.
24. Юдін О.К. Інформаційна безпека держави: Навч. посіб. Харків : Консум, 2005. – 576 с.

Список використаних законодавчих та нормативно-правових актів

1. Закон України "Про Національну гвардію України", 2014р.
2. Положення про цивільно-військове співробітництво Збройних Сил України, затверджене наказом Генерального штабу Збройних Сил України від 20.12.2017 № 446 (зі змінами - наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 29.12.2018 № 471).
3. Положення про структури цивільно-військового співробітництва Збройних Сил України, затверджене наказом Генерального штабу Збройних Сил України від 29.12.2018 № 470.
4. Наказ Міністерства оборони України від 29.03.2019 № 141 “Про трансформацію системи об’єднаного керівництва силами оборони та військового управління у Збройних Силах України”.
5. Тимчасова настанова з цивільно-військового співробітництва у ході підготовки та застосування Збройних Сил України, затверджена наказом Генерального штабу Збройних Сил України від 02.04.2019 № 131.
6. Положення про підрозділи цивільно-військового співробітництва, які виконують завдання в районі здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, затверджене наказом Генерального штабу Збройних Сил України від 06.04.2019 № 140.
7. Тимчасова інструкція з оцінки цивільного середовища, затверджена наказом Генерального штабу Збройних Сил України від 24.04.2019 № 159.
8. Про затвердження Інструкції з організації національно-патріотичної підготовки у Збройних силах України. Наказ Генерального штабу Збройних сил України від 28.03.2017 року № 108 / Генеральний Штаб [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dovidnykmpz.info>.

Список використаних законодавчих та нормативно-правових актів

9. Про затвердження програми військово-патріотичного виховання у Збройних силах України на 2016–2020 роки та перспективного плану реалізації Програми військового виховання у Збройних силах України на 2016–2020 роки. Наказ Генерального штабу Збройних сил України від 03.11.2016 року № 445 // Генеральний Штаб [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dovidnykmpz.info>.
10. Про вшанування героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Постанова Верховної Ради України від 12.05.2015 № 373/VIII // Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dovidnykmpz.info>.
11. Про заходи з увічнення пам'яті захисників України на період до 2020 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.09.2015 № 998 / Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dovidnykmpz.info>. – Назва з екрана.
12. Про Стратегію Національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2020–2025 роки: Указ Президента України від 18 травня 2019 р. № 286 // Президент України. Офіційний вісник Президента України.
13. Наказ командувача Національної гвардії України № 196 від 31.03.2017 «Про затвердження інструкції з професійно-психологічного відбору та вивчення соціально-психологічного клімату у військових колективах, психологічних аспектів надзвичайних подій».
14. Доктрина розвитку військового лідерства у Збройних Силах України затверджена Начальником Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України 01.12.2020
15. Доктрина «Морально-психологічне забезпечення військ (сил) в об'єднаних операціях» затверджена Начальником Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України 28 жовтня 2020.ВКП 1.58(31).01.
16. Доктрина «Цивільно-військове співробітництво» затверджена Начальником Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України 01 липня 2020.

Список використаних законодавчих та нормативно-правових актів

17. «Доктрина зі стратегічних комунікацій» затверджена Начальником Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України 12.10. 2020.
18. Наказ командувача Національної гвардії України № 555 від 01.09.2017 «Про затвердження Інструкції з організації психологічного супроводу виконання службово-бойових завдань о/с НГУ».
19. Наказ командувача Національної гвардії України № 210-дск від 23.04.2018 «Про організацію морально-психологічного забезпечення у Національній гвардії України в ООС».
20. Наказ Начальник Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України №173 від 27.04.2018 «Про затвердження Настанови з морально-психологічного забезпечення підготовки та застосування Збройних Сил України»
21. Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 22.12.2020 № 225/дск «Про затвердження Доктрини об'єднане планування».
22. Наказ Начальник Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України №153 від 29.04.2017 «Про затвердження Інструкції з оцінювання морально-психологічного стану особового складу Збройних Сил України»
23. Наказ Начальник Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України №330 від 26.05.2015 «Про затвердження Інструкції з оцінювання суспільно-політичної обстановки в районах дислокації військ (сил) під час виконання ними завдань за призначенням»

Питання для перевірки знань

1. Надайте визначення поняття морально-психологічного забезпеченню в НГУ.
2. Дайте визначення морально-психологічному стану підрозділу.
3. Що визначає морально-психологічний (духовний) потенціал?
4. Назвіть основні напрями формування морально-психологічного (духовного) потенціалу як елемента воєнної могутності держави.
5. Що розуміють як морально-бойові якості особового складу?
6. Які якості є основою сформованості морально-психологічного стану?
7. Розкрийте сутність моральних, військово-професійних та психологічних якостей особового складу.
8. З якою метою оцінюють ефективність морально-психологічного забезпечення діяльності військ (сил)?
9. Що таке обороноздатність держави?
10. Назвіть основні складові обороноздатності держави.
11. Мета морально-психологічного забезпечення.
12. Які оціночні компоненти входять до структури морально-психологічного стану особового складу військових частин (підрозділів)?
13. Перерахуйте принципи морально-психологічного забезпечення.
14. Розкрийте структуру морально-психологічного забезпечення.
15. Основні види бойової підготовки.
16. Згідно якого керівного документу організується і проводиться психологічна підготовка у Збройних Силах України?
17. Що таке психологічна підготовка?

Питання для перевірки знань

18. В чому полягає основна мета психологічної підготовки?
19. Назвіть основні структурні елементи психологічної готовності військовослужбовця.
20. Що є об'єктом і суб'єктом психологічної підготовки?
21. Назвіть головні завдання психологічної підготовки.
22. Розкрийте види психологічної підготовки і дайте їм характеристику.
23. Назвіть напрями психологічної підготовки.
24. Перерахуйте принципи психологічної підготовки.
25. Назвіть методи психологічної підготовки.
26. Назвіть форми психологічної підготовки.
27. Основні способи психологічної підготовки.
28. Розкрийте сутність комунікативних способів психологічної допомоги.
29. Організаційні способи психологічної підтримки.
30. Медикаментозні (фармакологічні) способи.
31. Аутогенні способи психологічної підтримки.
32. Що таке інформаційно-пропагандистське забезпечення?
33. Відповідно до якого керівного документу організується інформаційно-пропагандистське забезпечення у Збройних Силах України?
34. Назвіть основні завдання інформаційно-пропагандистського забезпечення.
35. За якими напрямками здійснюється інформаційно-пропагандистське забезпечення?

Питання для перевірки знань

36. На кого покладається загальне керівництво інформаційно-пропагандистським забезпеченням?
37. Назвіть види внутрішньо-комунікаційної роботи в системі інформаційно-пропагандистського забезпечення.
38. Назвіть основні методи командирського інформування і засоби щодо їх використання.
39. Дайте визначення бойовому інформуванню і хто його проводить?
40. Алгоритм бойового інформування.
41. Розкрийте аналіз проведених дій. Дайте визначення Дайте визначення національно-патріотичної підготовки в системі інформаційно-пропагандистського забезпечення.
42. Що таке військово-патріотична робота? Дайте визначення.
43. Назвіть основні методи і форми військово-патріотичної роботи.
44. Розкрийте завдання військово-патріотичної роботи.
45. Надайте визначення культурологічної роботи в системі інформаційно-пропагандистського забезпечення.
46. Форми і методи культурологічної роботи.
47. Перерахуйте завдання культурологічної роботи.
48. Що таке національно-патріотична підготовка і відповідно до якого керівного документу вона проводиться в системі інформаційно-пропагандистського забезпечення?
49. Назвіть основні принципи національно-патріотичної підготовки.
50. Обґрунтуйте необхідність організації соціально-правового забезпечення військовослужбовців Збройних Силах України та членів їх сімей.
51. Розкрийте загальний механізм реалізації прав та свобод особового складу у Збройних Силах України.
52. Дайте визначення та опишіть основні структурні елементи соціально-правового забезпечення особового складу військ (сил) під час виконання завдань за призначенням.
53. Розкрийте основні функції соціально-правового забезпечення особового складу військ (сил).
54. Від яких чинників залежить зміст заходів соціально-правового забезпечення особового складу військ (сил).
55. Перерахуйте основні методи організації соціально-правового забезпечення.

Питання для перевірки знань

56. Назвіть і розкрийте зміст основних форм соціально-правового забезпечення.
57. Чим визначається і завдяки чому досягається ефективність заходів соціально-правового забезпечення?
58. На що спрямовують основні зусилля соціально-правового забезпечення у повсякденній діяльності, та під час виконання завдань за призначенням?
59. Розкрийте роль та значення культурологічного забезпечення в повсякденній життєдіяльності сил (військ), а також під час підготовки та застосування Збройних Сил України.
60. Дайте визначення культурологічного забезпечення. Зазначте його мету?
61. У чому полягає актуальність захисту від негативного інформаційно-психологічного впливу противника?
62. У чому полягає зміст сучасної концепції побудови воєнної кампанії?
63. Дайте визначення та розкрийте сутність інформаційно-психологічного впливу.
64. Назвіть найбільш розповсюджені форми інформаційно-психологічного впливу.
65. Розкрийте характерні риси інформаційно-психологічного впливу.
66. Що розуміють як захист від негативного інформаційно-психологічного впливу противника?
67. У чому полягає мета інформаційно-психологічного впливу?
68. Назвіть форми і методи інформаційно-психологічного впливу, розкрийте їх сутність і значення?
69. Принципи військової пропаганди.
70. Назвіть і розкрийте завдання інформаційно-психологічного впливу.
71. Назвіть основні види інформаційної зброї.
72. Класифікація інформаційно-психологічної зброї.
73. Назвіть основні функції захисту від негативного інформаційно-психологічного впливу.
74. Перерахуйте завдання захисту від негативного інформаційно-психологічного впливу противника.

І.В. Строков

**Психологічне та інформаційно-пропагандистське забезпечення
службово-бойової діяльності частин та підрозділів Національної
гвардії України**

Електронний навчальний посібник

Матеріали подані в авторській редакції

Фото що використовуються з Інтернет-ресурсу вільного користування

Підписано до друку 30. 11. 2024 р.

Формат: комп'ютерна програма Microsoft PowerPoint. Ум. друк. арк. 7

Для зворотного зв'язку прохання присилати конструктивні доповнення, побажання та зауваження щодо наукової роботи, а також з питань її придбання за електронною адресою: _____